

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการ หลักสูตรหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ที่เริ่มจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันดังต่อไปนี้

๒.๑ การจัดการเรียนรู้วิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สกลนคร

รายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตเป็นรายวิชาบังคับเลือก โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียน ๓ หน่วยกิต จากกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ วิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตเป็นวิชาศึกษาทั่วไป General Education หมายถึงวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจในธรรมชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีความซาบซึ้งเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ประวัติความเป็นมาของวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต เริ่มต้นตั้งแต่วิทยาลัยครู จากวิทยาลัยครู เปลี่ยนเป็นสถาบัน และปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัย ได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาปรัชญา ศาสนา มีความเป็นมาดังนี้

๑) หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (หลักสูตรสถาบันราชภัฏสกลนคร พุทธศักราช ๒๕๔๐)^๑ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นหมวดวิชาที่มุ่งส่งเสริมและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตลอดจนดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างเป็นสุขและมีจิตสำนึกในการพัฒนาตนและสังคม

จุดประสงค์ทั่วไป ของหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปจำแนกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

(๑) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวิชาการใหม่ๆ โดยเฉพาะความรู้ ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมืองการปกครองของไทย ความรู้ความเข้าใจเพื่อนร่วมโลกเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

^๑ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (หลักสูตรสถาบันราชภัฏสกลนคร, สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๕.

(๒) ให้มีทักษะการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา ทักษะในด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ได้ และทักษะในด้านภาษา โดยสามารถติดต่อสื่อสารความหมายกับผู้อื่นได้ดี

(๓) ให้เจตคติและความซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม ความดี ความงามและการดำรงตนให้มีคุณค่าต่อสังคม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบ มีความซาบซึ้งในศิลปะและสุนทรียภาพ เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

การจัดการเรียนรู้ ระดับอนุปริญญา ทุกสาขาวิชาให้เรียน กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ให้เรียน ๔ หน่วยกิต คือวิชา จิตวิทยาทั่วไป ปรัชญาเบื้องต้น พุทธศาสนา สุนทรียะทางทัศนศิลป์ และกลุ่มวิชาอื่นๆ ที่ทางสถาบันได้จัดให้มีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้รายวิชาจริยธรรมกับชีวิต ได้จัดอยู่ในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ โดยให้นักศึกษาได้เลือกเรียนอีกด้วย คำอธิบายรายวิชาหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป

- วิชาปรัชญาเบื้องต้น Introduction to Philosophy รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะและขอบข่ายของแนวคิดทางปรัชญา ปัญหาสำคัญในปรัชญา สาขาอภิปรัชญา ทฤษฎีความรู้ จริยศาสตร์และตรรกวิทยา ปรัชญาชีวิตของคนไทย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย

- วิชาตรรกวิทยาทั่วไป General Logig รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ศึกษา ลักษณะของเหตุผล การวิเคราะห์ความหนักแน่นของเหตุผลแบบอุปนัย และแบบนิรนัย การนำความรู้ความเข้าใจเรื่องเหตุผลไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

- วิชาพุทธศาสนา Buddhism รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ศึกษาองค์ประกอบต่างๆ และลักษณะของพุทธศาสนา หลักเบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ ปฏิจสมุบาท หลักธรรม อริยสัจ ไตรสิกขา กัลยาณมิตรธรรมและจริยธรรม เน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การรู้จักตนเอง การพัฒนาตนและการพัฒนาสังคม

- วิชาจริยธรรมกับชีวิต Moral and Life รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ศึกษาความหมายของจริยธรรมกับมนุษย์ จริยธรรมกับการครองชีวิต จริยธรรมแบบพุทธ วิธีการแก้ปัญหาในการพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม การฝึกปฏิบัติตนเองกับสังคมในชีวิตประจำวัน

๒) หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (หลักสูตรสถาบันราชภัฏสกลนคร พุทธศักราช ๒๕๔๒ – ๒๕๔๓)^๒ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นบัณฑิต ความเป็นมนุษย์และพลเมืองดี ให้มีความสำนึกในการฝึกฝนพัฒนาตน ใฝ่รู้ เจริญงอกงามด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม เข้าถึง

^๒ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป(หลักสูตรสถาบันราชภัฏสกลนคร, สมศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๔๒-๒๕๔๓), หน้า ๒๕๑.

ความบรรณสารสอดคล้องของความรู้ ปัญญา ความดีงาม คุณธรรม จริยธรรมและความสุขในการดำเนินชีวิต วิชาการศึกษาทั่วไปประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ ๔ กลุ่มวิชา ได้แก่กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดบูรณาการเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นการเชื่อมโยงขององค์ความรู้และการใช้ประโยชน์ จึงจัดเป็นรายวิชาบังคับทั้งหมด ทุกคนต้องเรียนทั้งในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

จุดประสงค์ทั่วไป ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีดังนี้

(๑) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การเมืองการปกครองไทย และความรู้ความเข้าใจเพื่อนร่วมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

(๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นวิทยาศาสตร์และตามหลักธรรม การอนุรักษ์ดูแลพัฒนาสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความเจริญก้าวหน้าและผลกระทบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(๓) ให้มีทักษะการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ตลอดจนมีทักษะด้านภาษาและการใช้สารสนเทศที่ติดต่อกับสื่อความหมายกับผู้อื่นและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) ให้มีเจตคติที่ดี และซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม ความดี ความงามและการดำรงตนให้มีคุณค่าต่อสังคม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ ซาบซึ้งในศิลปะและสุนทรียภาพ ตระหนักในการปฏิบัติตามวิถีแบบประชาธิปไตย

ความมุ่งหมายของกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่น สังคมไทยและสังคมโลก รู้จักความจริงของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ สันติภาพและสันติสุข ซาบซึ้งในความดีและความงามในสุนทรียภาพ อนุรักษ์และพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทยและของโลก

วิชาความจริงของชีวิต Meaning of Life เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนศึกษาความจริงของชีวิต การดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและสังคมโลกยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเอาความจริงและหลักศาสนาธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาปัญญา ชีวิตและสังคมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักศาสนาธรรม ชีวิตที่มีสันติสุข และสังคมที่มีสันติภาพ

๓) หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (หลักสูตรสถาบันราชภัฏสกลนคร พุทธศักราช ๒๕๔๔ – ๒๕๔๘)^๓ ได้กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียน มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ (Human Being) และพลเมืองดี (Active Citizen) ให้แก่บัณฑิตทั้งด้านร่างกาย จิต อารมณ์ เจตคติและสร้างคุณภาพชีวิตให้มีความเจริญงอกงามด้านปัญญาธรรม ทักษะและเจตคติ มีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนมีความรู้ในด้านศิลปวิทยาการที่สร้างบุคลิกลักษณะของผู้มีการศึกษา สามารถเป็นผู้นำ ผู้ตามและดำรงชีวิตในสังคมระบอบประชาธิปไตย ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ ๔ กลุ่มวิชาได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยต้องจัดบูรณาการเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นการเชื่อมโยงขององค์ความรู้และการใช้ประโยชน์ จึงจัดเป็นรายวิชาบังคับทั้งหมดทุกคนต้องเรียน ทั้งในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี จุดประสงค์ทั่วไปของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ดังนี้

(๑) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม การเมืองการปกครองของไทย และความรู้ความเข้าใจเพื่อนร่วมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

(๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นวิทยาศาสตร์และตามหลักธรรม การอนุรักษ์ ดูแลและพัฒนาการสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความเจริญก้าวหน้าและผลกระทบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(๓) ให้มีทักษะการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ตลอดจนมีทักษะด้านภาษาและการใช้สารสนเทศที่ติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) ให้มีเจตคติที่ดีและซาบซึ้งในคุณค่าของสังคม งาม ความดี ความงาม และการดำรงตนให้มีคุณค่ามีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบซาบซึ้งในศิลปะและสุนทรียภาพ ตระหนักในการปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

การจัดการเรียนรู้ รายวิชาในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป ไม่เป็นรายวิชาพื้นฐานของหมวดวิชาเฉพาะด้าน รายวิชาศึกษาทั่วไปจัดเป็น ๔ กลุ่มวิชา ต้องจัดให้เรียนครบทุกกลุ่มวิชาตามข้อกำหนด วิชาความจริงของชีวิตจัดอยู่ในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้ คือ

^๓ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป(สถาบันราชภัฏสกลนคร,สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๔๗-๒๕๔๘), หน้า ๒๕๐ .

รายวิชาความจริงของชีวิต (Meaning of Life) มุ่งให้นักศึกษาได้ศึกษาความจริงของชีวิตความหมายของชีวิต การดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและโลกยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเอาความจริงและหลักศาสนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาปัญญาชีวิตและสังคม การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักศาสนธรรมชีวิตที่มีสันติสุข และสังคมที่มีสันติภาพ

๔) หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (หลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปัจจุบัน)^๔

วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) หมายถึง วิธีที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจในธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปดำเนินชีวิต และดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๔๘) กล่าวคือ วิชาศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตระหนักถึงความสำคัญของศึกษาทั่วไป จึงได้จัดให้มีหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ ๔ กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดเป็นรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรีและหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง)

วัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป

(๑) เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ มีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีความซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๒) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

(๓) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าเรียนรู้ และมีทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๔ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป, หลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. สกลนคร : สมศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๕๔, หน้า ๓๓๓.

(๔) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และผลกระทบของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อชีวิตมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อม

(๕) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เข้าใจการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตน และสังคมไทย ตลอดจนเรียนรู้การปรับตัวของสังคมเศรษฐกิจไทยในบริบทประชาคมอาเซียนและกระแสโลกาภิวัตน์

หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปไม่ได้จัดเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเท่านั้น แต่ยังมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่มีหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ.๒๕๕๓)^๕ วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในหลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษาควบคู่กับกลุ่มวิชาชีพ (Professional Education) เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความสมบูรณ์อย่างแท้จริง สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี และกำหนดให้มี “วิชาศึกษาทั่วไป” ว่าหมายถึง “วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจในธรรมชาติตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี” ซึ่งทำให้การจัดวิชาศึกษาทั่วไปในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของไทยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตามความมุ่งมาดที่จะให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการองค์ความรู้โดยเชื่อมโยงกับ ชีวิตและวิถีความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันและอนาคต สมดังเจตนารมณ์ของการศึกษาทั่วไปที่หาใช่เพียงการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน แต่เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีจิตวิญญาณของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปรัชญาวิชาศึกษาทั่วไป ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ ของกระทรวงศึกษาธิการ วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) หมายความว่า วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติของตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็น

^๕ วารสารศึกษาทั่วไป, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๔, หน้า ๓.

อย่างดี ปรัชญาของการจัดการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีรากฐานจากความคิดที่ว่า การพัฒนาคน จะต้องพัฒนาให้มีความสมบูรณ์และสมดุลตามองค์ประกอบธรรมชาติของคน คือ ร่างกายและจิตใจ (อารมณ์ความคิด สติปัญญา และจิตวิญญาณ) ซึ่งต้องมียึดความรู้ทั้ง ๓ ศาสตร์ คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยวิชาศึกษาทั่วไปควรมีลักษณะเป็นการบูรณาการผสมผสานระหว่างเนื้อหาวิชาในศาสตร์ต่างๆดังกล่าว และต้องไม่เป็นวิชาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงลงไปเนื้อหาวิชาในศาสตร์ต่างๆดังกล่าว และต้องไม่เป็นวิชาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงลงไปเนื้อหาวิชาเฉพาะด้านซึ่ง เป็นพื้นฐานของวิชาเอก

๒. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๔)^๖ วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) เป็นวิชาศึกษาทั่วไปเลือก กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิชา ศิลปะ การดำรงชีวิตในสังคม (Art of Living in Society) จุดมุ่งหมายของรายวิชา เพื่อให้บัณฑิตทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม การวางตัวและมารยาทที่พึงทราบในการเข้าสังคม เพื่อการดำรงชีวิตให้มีความสุข

ลักษณะและการดำเนินการ การลักษณะและรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ระหว่างผู้อาวุโสและผู้ค้อยาวุโส มารยาทไทย มารยาทสากล ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ หลักการและศิลปะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และการติดต่อสื่อสารที่นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์

๓. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (General Education)^๗ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปะ และวัฒนธรรมทั้งของไทย

หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้จัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา ด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานคุณวุฒิสถา/สาขาวิชาต่างๆ ดังนี้

^๖ วิชาศึกษาทั่วไป, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,มหาสารคาม : ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔, หน้า ๑๒.

^๗ วิชาศึกษาทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๕, หน้า ๑๐.

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวงมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระบับนานาชาติเพื่อเป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

(๑) คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต

(๒) คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรม และสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยเป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงได้เปิดการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจในธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปดำเนินชีวิต และดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๕๘) กล่าวคือ วิชาศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตระหนักถึงความสำคัญของศึกษาทั่วไป จึงได้จัดให้มีหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ ๔ กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษา และการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดเป็นรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรีและหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง)

๒.๒ รูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ของคณาจารย์ผู้รับผิดชอบ รายวิชาจริยธรรมเพื่อ การดำเนินชีวิต

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม
จริยธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและ หลักสูตร
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนิน
ชีวิต มีรูปแบบการสอนที่แตกต่างกันดังนี้

๒.๒.๑ การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒.๒.๒ การจัดการเรียนรู้โดยการแสดงบทบาทสมมติ

๒.๒.๓ การจัดการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน

๒.๒.๔ การจัดการเรียนรู้แบบอภิปราย

๒.๒.๕ การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย

การจัดการเรียนรู้โดย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

อาจารย์พึงทบทวน เรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเป็นครูที่ดี จิตวิทยาการสอน ทฤษฎี
หรือวิธีการเรียนรู้ อันนำไปสู่วิธีการสอน แนวคิด หลักการ และวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ การสอนแบบบูรณาการ รวมทั้งสื่อการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) วิธีการเรียนรู้ สู่ วิธีการสอน

สิ่งที่อาจารย์พึงตระหนักคือ มนุษย์จะเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม
มากกว่าที่เป็นนามธรรม หมายความว่า ประสบการณ์ตรง และการฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้ผู้เรียน
สามารถรับรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง^๔ จึงเป็นที่มาของการเชื่อมโยงวิธีการจัดการเรียนการสอนสู่
แนวคิดการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการจัดการศึกษาโดยทั่วไปในทุกระดับ

แนวคิด **“ผู้เรียนเป็นสำคัญ”** เน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ที่
ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ชี้แนะ หาวิธีให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ที่ลุ่มลึกในสาระ (Deep
Knowledge) สามารถคิด วิเคราะห์ปัญหา ถักทอความรู้ในตัวผู้เรียน และประยุกต์ใช้ความรู้

การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ยึด
หลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้ ผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา
ผู้เรียนในด้านความคิดรวบยอดในสาระของความรู้ ให้เกิดการสังเคราะห์ หรือถักทอความรู้ให้
เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน โดยจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ความสำคัญในความแตกต่างของ

^๔ อรุณข ลิ้มศิริ, นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๘๖-๘๗.

ผู้เรียนแต่ละคน จัดบรรยากาศการเรียนรู้ เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่โลกภายนอกตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน ร่วมกันแก้ปัญหา สู่เป้าหมายจัดการเรียนรู้^๕

การจัดการเรียนรู้แนวทางนี้ เปลี่ยนจากการเอาวิชาเป็นตัวตั้ง สู่การเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ผู้การเอาผู้เรียน และสถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง มีจุดเน้นอยู่ที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน แบบองค์รวม โดยจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ จากการฝึกหัด จากการตั้งคำถาม และจากการแสวงหาคำตอบ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ได้ฝึกฝนปัญญา ทำงานเป็น และได้ฝึกคุณลักษณะอื่นๆ

แนวคิดหลัก ๕ ประการ ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ที่เรียก ชิปปา (CIPPA) มีดังต่อไปนี้^๖

(๑) Construction of Knowledge : C คือแนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง มาจากทฤษฎี “Constructivism” ที่เชื่อว่า ความรู้ที่มนุษย์สร้างด้วยตนเอง จะสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ โดยใช้กระบวนการทางปัญญาในการเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่เดิมกับความรู้ใหม่ และสร้างความหมาย ข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ที่คงทน

(๒) Interaction : I หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน บุคคลอื่น สิ่งแวดล้อมรอบตัว และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สื่อวัสดุ อุปกรณ์เอกสาร และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้

(๓) Physical Participation : P หมายถึง การช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกายได้ทำกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัว

(๔) Process Learning : P คือ เกิดการเรียนรู้กระบวนการต่างๆ จากการศึกษา และการทำกิจกรรม ให้เกิดทักษะกระบวนการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยการฝึกทักษะต่างๆควบคู่กันไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(๔.๑) ทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้และศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ทักษะการสืบค้น และทักษะการตั้งคำถาม

(๔.๒) ทักษะการคิด และกระบวนการคิดต่างๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการคิดสร้างสรรค์ กระบวนการศึกษาวิจัย

^๕ วิชัย วงษ์ใหญ่, ปฏิรูปการเรียนรู้: ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร : อาร์เอสพรีนติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๑-๒๘๔.

^๖ ทิสนา แฉมมณี, การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง:โมเดลชิปปา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

(๕) Application: A หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการต่อยอดความรู้เกิดการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

แนวคิดหลัก ๕ ประการ ในการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ

๑. พยายามให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง
๒. ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น
๓. ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ
๔. จัดให้เกิดการเรียนรู้ กระบวนการคิด การทำงาน และแสวงหาความรู้
๕. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ทฤษฎีการเรียนรู้ อันสามารถประยุกต์สู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ของกาเย่^{๑๑} กับแนวคิดหลัก ๕ ประการดังกล่าว ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ สู่วิธีการที่ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ ชิปปา (CIPPA) ประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติเมื่อเชื่อมโยงการสอนให้บรรลุมาตรฐานดังกล่าว ที่เน้นผลการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ คุณธรรม จริยธรรม กับหลักการและแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประมวลสู่วิธีการจัดการเรียนการสอน

สื่อการสอน เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น สื่อการสอนอาจจำแนกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

- ๑) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ (Hardware) เช่น เครื่องฉาย เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์
- ๒) วัสดุ เช่น กระดาษ รูปภาพ แผนที่ ลูกโลก หนังสือ
- ๓) วิธีการ (Techniques or Methods) ที่เป็นกระบวนการหรือกรรมวิธี ได้แก่ การแสดงละคร การเชิดหุ่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๑๒}

สิ่งที่ผู้สอนพึงคำนึงถึงเสมอในการสอน คือ มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม มากกว่าที่เป็นนามธรรม คือ ประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้ได้ดี รองลงมา คือ ประสบการณ์จำลองการแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒-๑๓.

โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง วิทย์ และแผ่นเสียง แผนที่ แผนภูมิ แผนสถิติ แผนภาพ การ์ตูน เรื่อง คำพูด คำบรรยาย ตัวหนังสือ ตัวเลข หรือสัญลักษณ์พิเศษต่างๆที่ใช้ในภาษาการเขียนตามลำดับ ดังนั้น การใช้สื่อการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีการปฏิบัติ การพูด และการแสดงความคิดเห็น จึงช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ดีกว่าการอ่าน การฟัง การมองเห็น

สื่อการสอนที่อาจารย์นิยมใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ กระดาน การนำเสนอด้วยพาวเวอร์พอยท์ วิดีทัศน์ แถบเสียง เอกสารประกอบการสอน วัตถุ หรือแบบจำลอง การเลือกสื่อการเรียนการสอนจะต้องมีความสัมพันธ์กับหลักสูตร เนื้อหาวิชา โดยพิจารณาจากสอดคล้องกับจุดประสงค์ และผู้เรียนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และความน่าสนใจ ประกอบกับอาจารย์จะต้องรู้วิธีใช้สื่อการสอนให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา หรือ จุดประสงค์การสอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑) การเขียนกระดาน พึงสังเกตความสนใจของผู้เรียน ต้องเขียนประกอบการอธิบาย รอจนผู้เรียนหมดข้อสงสัยจึงลบออก รวมทั้งหมั่นตรวจสอบว่าตัวเองนำเสนอเนื้อหาวิธีการบนกระดานให้นักศึกษาเข้าใจได้ดีเพียงใด

๒) การนำเสนอด้วยพาวเวอร์พอยท์ประกอบการบรรยาย ควรแจกเอกสารที่จะนำเสนอแก่ผู้เรียนด้วยโดยแจกพร้อมๆกับการบรรยาย นำเสนอข้อมูลในพาวเวอร์พอยท์เพียงประเด็นหลัก ภาพนิ่ง กราฟ แผนภูมิ ไม่ควรนำเสนอรายละเอียดมากมาย ไม่อ่านเนื้อหาในพาวเวอร์พอยท์ให้ผู้เรียนฟัง แต่ควรใช้ประกอบการอธิบาย ควรมีการเว้นบางหน้านำเสนอไว้เพื่อเว้นช่วงการ ถาม – ตอบ หรือเมื่อเปลี่ยนหัวเรื่อง ควรปรับปรุงสื่อนี้เสมอ เมื่อเปลี่ยนกลุ่มผู้เรียนหรือในการสอนคราวต่อไปและหากต้องการให้ผู้เรียนศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมที่ต้องใช้เวลามาก ควรใส่สื่อนี้ไว้บนเว็บไซต์บางส่วนอาจทำเป็น e-courseware

๓) เอกสารประกอบการสอน ควรมีความกระชับชัดเจน นำเสนอเนื้อหาควบคู่กับการบรรยายด้วยพาวเวอร์พอยท์ ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีที่เข้าใจยาก ให้ผู้เรียนได้อ่านเตรียมตัวก่อนเรียนและหลังเรียนเมื่อต้องการทำแบบฝึกหัด

๔) วัตถุหรือแบบจำลอง อาจใช้แสดงส่วนย่อยของกระบวนการ ที่ไม่สามารถแสดงได้จริงขณะวัตถุทำงาน หรือใช้แทนของจริง เช่น แบบจำลองแสดงอวัยวะภายในร่างกายมนุษย์

๕) สื่ออื่นๆ ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ แบบจำลองเหตุการณ์ วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ แถบเสียง ซึ่งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชา

ทั้งนี้การจัดเตรียมสื่อการสอนควรมีความพร้อมก่อนทำการสอน ทั้งสื่อที่อาจารย์ผลิตเอง และสื่อสำเร็จรูปที่ต้องจัดเตรียม จัดหาเพื่อพร้อมในการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย อย่าสอดคล้องกับเนื้อหา และรายวิชา รวมทั้งคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ตั้ง

ไว้อย่างสอดคล้องกับเนื้อหา และรายวิชา รวมทั้งคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างสอดคล้องกับหลักสูตร

นั่นคือ ในการออกแบบ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการสอน พึงเขียนสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตาม TQF ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงทักษะเฉพาะในบางวิชาชีพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เทคนิค/วิธีการสอน	ทักษะ/พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทผู้เรียน
๑) กระบวนการสืบค้น (Inquiry Process)	- การศึกษาค้นคว้า - การเรียนรู้กระบวนการ - การตัดสินใจ - ความคิดสร้างสรรค์	ศึกษาค้นคว้า เพื่อสืบค้น ข้อความรู้ด้วยตนเอง
๒) การเรียนแบบค้นพบ (Discovery Learning)	- การสังเกต การสืบค้น - การให้เหตุผล การอ้างอิง - การสร้างสมมติฐาน	ศึกษา ค้นคว้าข้อความรู้ และขั้นตอนการเรียนรู้ ด้วยตนเอง
๓) การเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem-solving)	- การศึกษาค้นคว้า - การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าข้อมูล - การลงข้อสรุป - การแก้ปัญหา	ศึกษา แก้ปัญหาอย่างเป็น กระบวนการและฝึกทักษะ การเรียนรู้ที่สำคัญด้วย ตนเอง
๔) การเรียนแบบสร้างแผนผัง ความคิด (Concept Mapping)	- การคิด - การจัดระบบความคิด	จัดระบบความคิดของตน ให้ชัดเจน เห็น ความสัมพันธ์
๕) การตั้งคำถาม (Questioning)	- กระบวนการคิด - การตีความ การไตร่ตรอง	เรียนรู้จากคิดเพื่อสร้างข้อ คำถามและคำตอบด้วย
๖) การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual Study)	- การศึกษาค้นคว้าข้อความรู้ - การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ - ความรับผิดชอบ	เรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วย ตนเอง

๓) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยี (Technology Related Intruction) ประกอบด้วย - ศูนย์การเรียนรู้ - ชุดการเรียนรู้ - บทเรียนสำเร็จรูป - คอมพิวเตอร์ช่วยสอน - e-learning	- การตอบคำถาม - การแก้ปัญหา - การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ - การเรียนรู้ที่ต้องการผลการเรียนรู้ทันที - การเรียนรู้ตามลำดับขั้น	เรียนรู้ด้วยตนเองตามระดับความรู้ความสามารถของตนมีการแก้ไขฝึกซ้ำเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญ
๔) การอภิปรายกลุ่มใหญ่ (Whole – Class Discussion)	- การแสดงความคิดเห็น - การคิดวิเคราะห์ การตีความ - การสื่อความหมาย - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การสรุปความ	มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น มีบทบาทมีส่วนร่วมในการสร้างข้อความรู้
๕) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small – Group Discussion)	- กระบวนการกลุ่ม - การวางแผน - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความคิดระดับสูง - ความคิดสร้างสรรค์ - การแก้ไขข้อขัดแย้ง - การสื่อสาร	รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่มทั้งในบทบาทการทำงานและบทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่มในการสร้างความรู้หรือผลงานกลุ่ม
๕.๑ เทคนิคคู่คิด (Think - Pair - Share)	- การค้นคว้าหาคำตอบ - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	รับผิดชอบการเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน
๕.๒ เทคนิคการระดมพลังสมอง (Brainstorming)	- การแสดงความคิดเห็น - ความคิดสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา	แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในเวลา
๕.๓ เทคนิค Buzzing	- การค้นคว้าหาคำตอบด้วยเวลาจำกัด	แสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปในเวลาอันจำกัด
๕.๔ การอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆ (Panel, Forum,	- การสื่อสาร - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	รับฟังข้อมูลความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปในเวลาอัน

Symposium, Seminar)	- การสรุปข้อความรู้	จำกัด
๕.๕ กลุ่มตัว	- การฝึกซ้ำ - การสื่อสาร	ทบทวนจากกลุ่มหรือเพื่อนหรือเรียนเพิ่มเติม
๑๐) การฝึกปฏิบัติการ	- การค้นคว้าหาความรู้ - การรวบรวมข้อมูล - การแก้ปัญหา	ศึกษาค้นคว้าข้อความรู้ในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการ
๑๑) เกม (Games)	- การคิดวิเคราะห์ - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา	ได้เล่นเกมด้วยตนเองภายใต้กฎหรือกติกาที่กำหนดได้คิดวิเคราะห์พฤติกรรมและเกิดความสนุกสนานในการเรียน
๑๒) กรณีศึกษา (Case Studies)	- การค้นคว้าหาความรู้ - การอภิปราย - การวิเคราะห์ - การแก้ปัญหา	ได้ฝึกคิดวิเคราะห์อภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจแล้วตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหา
๑๓) สถานการณ์จำลอง (Simulation)	- การแสดงความคิดเห็น - ความรู้สึก - การวิเคราะห์	ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆในสถานการณ์ที่จำลองใกล้เคียงสถานการณ์จริง
๑๔) ละคร (Drama)	- ความรับผิดชอบในบทบาท - การทำงานร่วมกัน - การวิเคราะห์	ได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่กำหนดเกิดประสบการณ์เข้าใจความรู้สึกเหตุผล และพฤติกรรมผู้อื่น
๑๕) บทบาทสมมติ	- มนุษย์สัมพันธ์ - การแก้ปัญหา - การวิเคราะห์	ได้ลองสวมบทบาทต่างๆและศึกษาวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมตน
๑๖) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)	- กระบวนการกลุ่ม - การสื่อสาร	ได้เรียนรู้บทบาทสมาชิกกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ รู้จัก

ประกอบด้วยเทคนิค JIGSAW, JIGSAW II,	- ความรับผิดชอบร่วมกัน - ทักษะทางสังคม - การแก้ปัญหา - การคิดแบบหลากหลาย - การสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน	การไว้วางใจให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกกลุ่ม และความรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนและเพื่อนๆในกลุ่ม
๑๗) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)	- การนำเสนอความคิด - ประสบการณ์ - การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ - กระบวนการกลุ่ม	มีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติงานได้ข้อสรุป
๑๘) การเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบ Shoreline Method	- การค้นคว้าหาความรู้ - การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง - ทักษะทางสังคม	มีส่วนร่วมในการเรียนทั้งร่างกาย จิตใจและการคิด ดำเนินการเรียนด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี ได้นั้น หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาจะต้องปฏิรูปการเรียนการสอนเป็นอันดับแรก โดยครูอาจารย์ทุกท่านต้องเลิกการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เปลี่ยนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๓๓}

สาระสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยเน้นประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับ พร้อมคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ปลุกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มินิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฯ

หลักสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงหลักที่สำคัญ ๓ ข้อ ดังนี้

- ๑) ความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ๒) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด

^{๓๓} หวน พันธุพันธ์, การบริหารการศึกษา:นักบริหารมืออาชีพ, (นนทบุรี : พันธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

๓) เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง หมายความว่า ให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ และสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง

๔) เป็นการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของคนได้ คือรู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดอย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเพียงเนื้อหา

๕) เน้นการประเมินตนเอง เดิมผู้สอนเป็นผู้ประเมิน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินตามสภาพจริง และให้แฟ้มสะสมผลงานช่วย

๖) เน้นความร่วมมือ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๗) เน้นรูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

จะเห็นได้ว่าทั้ง ๗ ข้อนี้เป็นหลักสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ผู้สอนควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง

ความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัจจุบันการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญที่สุดของมนุษย์ เพราะการศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอันมาก การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ และการสร้างพลังในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกๆด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม และมีคุณธรรม มีความรู้ จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่สำคัญของโรงเรียน ที่ต้องจัดการศึกษามีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมาตรฐานด้านปัจจัยกำหนดให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางนอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้วยังมีกระแสในการผลักดันหลายด้านหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลาง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาดำเนินการโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองและถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

แนวคิดและหลักการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นให้ผู้เรียนได้เห็นประโยชน์ของสังคม เรียนรู้ร่วมกัน ฝึกฝนให้รู้จักการใช้เทคนิคและวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีอิสระและมีความรับผิดชอบ โดยมีครูเป็นเพียงตัวกระตุ้น ชี้แนะ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ยึดหลักให้ผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มุ่งส่งเสริมที่จะพัฒนาคนหรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพด้วยการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นั่นคือครูผู้สอนต้องรู้จักการจัดประสบการณ์โดยมีกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักคิดค้น สร้าง และลงมือปฏิบัติจริงเพื่อได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง สรุปความคิด ความรู้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความสุข และนำความรู้ไปใช้ได้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางในการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บทบาทและหน้าที่ของผู้สอนจะต้องสนับสนุนและจัดประสบการณ์ให้มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรม เตรียมสื่อการสอนกำกับดูแลกระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนเพื่อเป็นเครื่องช่วยให้ครูได้พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดหมายของหลักสูตร

แนวทางในการจัดทำแผนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พอสรุปได้ดังนี้

๑. หลักการจัดทำแผนการสอน ผู้สอนต้องตอบคำถามไว้ก่อน สอนเพื่ออะไร สอนให้กับใคร สอนอย่างไร สอนทำไม และสอนแล้วจะเกิดผลอะไรบ้าง ดังนั้น ในแผนการสอนต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดแนวการจัดกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์และวัตถุประสงค์ ประเมินผลไว้อย่างชัดเจน

๒. ขั้นตอนการเขียนแผนการสอน ผู้สอนต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชาต้องครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน เทคนิคการสอน วิธีวัดผลประเมินผล ให้เป็นไปตามสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนแต่ละบุคคล

ขั้นตอนกระบวนการเปลี่ยนแปลง กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีอย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และสภาพทั่วไป เช่น พื้นที่ของสถานศึกษา ชุมชน ผู้เรียน แหล่งข้อมูล หรือแหล่งค้นคว้า เป็นต้น กระบวนการนี้เป็นแนวทางหนึ่งซึ่งอาจจะปฏิบัติตามหรืออาจมีการปรับปรุงแก้ไขนอกเหนือจากนี้ได้ ดังนี้

๑) การปรับแนวคิดของผู้สอน ผู้สอนต้องมีการปรับแนวคิดระบบใหม่ และไม่ผูกพันกับการพันธนาการหรือ ยึดติดกับเนื้อหาเพียงบางอย่างเดียว

๒) นำทฤษฎีการเรียนการสอนมาใช้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ทั่วไป และนำทฤษฎีต่างๆมาประยุกต์กับผู้เรียน

๓) ปรับหลักสูตร มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และให้เป็นไปตามสภาพที่แท้จริงของแต่ละบุคคล

ยังมีการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่อาจารย์นำลงนำไปใช้อีก คือหลัก ๕ ค. ได้แก่ ค้นคว้า คิด ภาย คณะ

๑) ค้น หมายถึง ให้ผู้เรียนค้นเนื้อหาความรู้จากหน่วยงานต่างๆไปศึกษานอกสถานที่ตามสถานที่ต่างๆเหล่านี้ เรียกว่า ค้น ทั้งสิ้น

๒) คว้า เมื่อผู้เรียนค้นจากห้องสมุดแล้วก็จดมา บันทึกมา หรือถ่ายเอกสารมา ค้นจากอินเทอร์เน็ตแล้ว ปรี้นมา หรือไปถามคนในชุมชนไปถามผู้รู้จากหน่วยงานต่างๆไปศึกษานอกสถานที่แล้ว ก็จดบันทึกมาเช่นกันเหล่านี้เรียกว่า คว้า นั่นเอง

๓) คิด เมื่อจดมา บันทึกมา ถ่ายเอกสารมา หรือปรี้นมาจากอินเทอร์เน็ตแล้ว ก็ให้ผู้เรียนนำมาคิด นำมาวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่อย่างไร และอื่นๆ แล้วคิดรวบรวมและเรียบเรียงเพื่อจะเขียนรายงานต่อไป

๔) ภาย เมื่อผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ได้คิดรวบรวมและเรียบเรียงนำมาเขียนรายงานให้เพื่อนในชั้นฟัง การเขียนรายงาน การรายงานให้เพื่อนฟัง การเขียนรายงาน รายงานให้เพื่อนฟัง แสดงว่าเป็น ภาย นั่นเอง

๕) คณะ หมายถึง ให้ผู้เรียนทำงานกันเป็นกลุ่ม (คณะ) เพื่อค้น คว้า คิด ภาย ที่กล่าวมาแล้ว การให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ถือว่า ทำงานเป็น คณะ

ถ้าหากให้ผู้เรียนทำได้ ทำกิจกรรมตั้งแต่ ๑ ค. ถึง ๕ ค. อาจไม่ครบ ๕ ค. ก็ได้ แสดงว่าเป็นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว

จากแนวคิดและตัวอย่างทั้งหมดนี้จึงกล่าวได้ว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตนเอง ที่ผ่านมาการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนท่องจำ ทำให้การเรียนเป็นเรื่องยาก น่าเบื่อหน่าย ทำให้เด็กไม่ฉลาด คิดไม่เป็น ทำงานไม่เป็น ดังนั้นผู้สอนจะต้องหาทางทำ

เรื่องการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องสนุก และสามารถพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ได้อย่างเต็มที่ โดยใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้นั้น ผู้สอนจะยังมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม ไม่ใช่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วผู้สอนไปไหนก็ได้ ปล่อยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกันตามลำพัง ผู้สอนจะต้องใกล้ชิดผู้เรียน จะต้องคอยชี้แนะ คอยให้กำลังใจ และดึงในสิ่งที่ผู้เรียนไม่รู้ เช่น ศักยภาพของตัวเด็กออกมาให้เด็กได้รู้ เพื่อเป็นการเสริมจุดเด่นของเด็ก และช่วยแก้ปัญหาในจุดอ่อนของเด็กด้วย

ประโยชน์การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

๑. ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน
๒. ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
๓. ผู้เรียนสามารถคิดค้น ค้นหาความรู้ หาคำตอบได้ด้วยตนเอง
๔. ผู้เรียนสามารถเรียนโดยการปฏิบัติจริง กล่าวคือ กล่าวทำและกล้าแสดงออก
๕. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้หลากหลาย หรือเรียนรู้แบบองค์รวม
๖. ผู้เรียนสามารถจัดกิจกรรมร่วมกับผู้สอนอย่างมีความสุข
๗. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากกระบวนการของตนเอง
๘. ผู้เรียนสามารถเสริมสร้างความรู้และสรุปความรู้ด้วยตนเอง
๙. ผู้สอนมีความสุขกับการจัดกระบวนการเรียนรู้
๑๐. ผู้บริหารมีความสุขกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนและผู้เรียน
๑๑. ผู้ปกครอง ชุมชน มีความสุขในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบนี้

และให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือเป็นอย่างดี

สรุป การพัฒนาการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาจารย์พึงเข้าใจ จิตวิทยาการสอนที่ต้องสร้าง “ฉันทะ” ในการเรียน ให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ อยากรเรียน อาศัยหลักและวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระในรายวิชา จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ จัดให้เกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ให้เกิดเป็นความรู้ฝังลึก บนพื้นฐานความเข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การใช้หรือเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม ประกอบกับการเลือกวิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งต้องเลือกและจัดให้เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนด อย่างสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตร ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ที่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา สามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาสร้างองค์ความรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ตามหลักวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ เร้าความสนใจ แจ่มจุดหมาย

ผู้เรียน เพียรตรวจสอบ เชื่อมโยงความรู้เดิม เสริม (สอน) บทเรียน เขียน แผนแนวทางการเรียนรู้
สู่การปฏิบัติ จัดย้อนข้อมูล ประเมิน เพิ่มพูนประสบการณ์ เล่าแจ้งแบ่งปัน ร่วมกันสรุป ทบทวน
สืบสานประยุกต์ใช้ และหมั่นสอดแทรกคุณธรรมด้วยวิธีการต่างๆ บูรณาการสอนต่างๆ ที่เน้นให้
ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ ได้คิด ได้ปฏิบัติ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอผลงาน

เมื่ออาจารย์วางแผน และจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีดังกล่าว จะส่งผลให้
ผู้เรียนมีพัฒนาการจากการเรียนรู้ตามที่ TQF กำหนดทั้ง คุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทาง
ปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบ ทักษะเชิงตัวเลข (ในบางรายวิชา)
ทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งทักษะเฉพาะทางวิชาชีพ

การจัดการเรียนรู้โดยการแสดงบทบาทสมมติ

การสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียน
เป็นแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น นั่นคือ แสดงบทบาทที่กำหนดให้ การแสดงบทบาท
สมมติมี ๒ ประเภท ประเภทแรก ผู้แสดงบทบาทสมมติจะต้องแสดงบทบาทของคนอื่น โดยละ
ทิ้งแบบแผนพฤติกรรมของตนเอง บทบาทของบุคคลอื่นอาจเป็นบุคคลจริง เช่น คนที่มีชื่อเสียง
ประวัติศาสตร์ เพื่อนร่วมห้อง หรือการเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกันกับเพื่อน หรือเป็นบุคคล
สมมติ เช่น สมมติว่าเป็นครูใหญ่ สมมติว่าเป็นชาวนา เป็นต้น ผู้แสดงบทบาทสมมติจะพูด คิด
ประพฤติหรือมีความรู้สึกเหมือนกับบุคคลที่ตนสวมบทบาท ประเภทที่สอง ผู้แสดงบทบาทจะ
ยังคงรักษาบทบาทและแบบแผนพฤติกรรมของตนเองแต่ปฏิบัติอยู่ในสถานการณ์ที่อาจพบใน
อนาคต เช่น การสมัครงานสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน บทบาทสมมติ
ประเภทนี้เป็นประโยชน์ต่อการฝึกฝนทักษะเฉพาะ เช่น การแนะนำ การสัมภาษณ์ การสอน การ
เจรจา การควบคุมความขัดแย้ง เป็นต้น การแสดงบทบาทสมมติแตกต่างจากเกมจำลองสถานการณ์
ตรงที่ไม่มีกฎเกณฑ์ และการแข่งขัน

การสอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์

การสอนแบบเกมจำลองสถานการณ์ (Simulation Gaming) เป็นวิธีการสอนที่พัฒนา
มาจากการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม และการจำลองสถานการณ์

เกมจำลองสถานการณ์ คือ วิธีสอนที่ผู้สอนนำเอาสถานการณ์จริงมาจำลองไว้ใน
ห้องเรียนพยายามให้มีสภาพเหมือนจริงมากที่สุด และกำหนดกติกา กฎ หรือเงื่อนไขสำหรับเกม
นั้น แล้วแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ เข้าไปแข่งขันหรือเล่นในสถานการณ์จำลองนั้น ผู้เรียนจะต้อง
เผชิญกับปัญหาและต้องแข่งขันกับฝ่ายตรงข้ามจึงต้องมีการตัดสินใจของกลุ่มเพื่อมุ่งเอาชนะกัน

วิธีการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) หมายถึงวิธีการสอนที่จำลอง
สถานการณ์จริงมาไว้ในชั้นเรียน โดยพยายามทำให้เหมือนจริงที่สุด มีการกำหนดกติกาหรือ

เงื่อนไข แล้วแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มให้เข้าไปเล่นในสถานการณ์จำลองนั้นๆ ด้วยกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการเผชิญกับปัญหาจะต้องตัดสินใจและใช้ไหวพริบ วัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์เกิดความเข้าใจ ลักษณะสำคัญ สถานการณ์ที่จำลองขึ้นต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์ ทำการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งการตัดสินใจจะส่งผลถึงผู้เรียนในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง

การสอนโดยใช้การระดมความคิด การสอนแบบระดมพลังสมอง

การสอนโดยใช้การระดมความคิด (Brainstorming) คือ การใช้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหามากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่ผู้เรียนเสนอมานั้นมีการบันทึกความคิดหรือข้อเสนอแนะทั้งหมด

การสอนแบบระดมความคิด พลังสมอง (Brainstorming) การระดมสมอง หมายถึงวิธีการสอนที่ใช้ในการอภิปรายโดยทันทีที่ไม่มีใครกระตุ้นกลุ่มผู้เรียนเพื่อหาคำตอบหรือทางเลือกสำหรับปัญหาที่กำหนดอย่างรวดเร็ว ในระยะเวลาสั้นโดยขณะนั้นจะไม่มี การตัดสินใจว่า คำตอบหรือทางเลือกใดดีหรือไม่อย่างไร

ลักษณะสำคัญ ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ ช่วยกันคิดหาคำตอบหรือทางเลือกสำหรับปัญหาที่กำหนดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วช่วยกันพิจารณาเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่งทาง

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบความรู้

การสอนแบบค้นพบความรู้ (Discovery) คือ วิธีการสอนที่ผู้เรียนค้นพบคำตอบหรือความรู้ด้วยตนเอง คำว่า ค้นพบความรู้ไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนเป็นคนค้นพบความรู้หรือคำตอบนั้นเป็นคนแรก สิ่งที่ค้นพบนั้นจะมีผู้ค้นพบมาก่อนแล้ว และผู้เรียนก็ค้นพบความรู้หรือคำตอบนั้นด้วยตนเอง ไม่ทราบจากการบอกเล่าของคนอื่น หรือจากการอ่านคำตอบที่มีผู้เขียนไว้ในการใช้วิธีสอนแบบนี้ ผู้สอนจะสร้างสถานการณ์ในรูปแบบที่ผู้เรียนจะเผชิญกับปัญหานั้นผู้เรียนจะใช้ข้อมูลและปฏิบัติในลักษณะตรงกับธรรมชาติของวิชาและปัญหานั้น นั่นคือ ผู้เรียนจะศึกษาประวัติศาสตร์ในวิธีเดียวกับที่นักประวัติศาสตร์กระทำ ศึกษาชีววิทยา ในวิธีเดียวกันกับที่นักชีววิทยาศึกษา เป็นวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการซึ่งเหมาะสมสำหรับวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ แต่ก็สามารถใช้ได้กับวิชาอื่นๆ

การจัดการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) ความหมาย การเรียนรู้จากปัญหาที่คลุมเครือ ที่มีพื้นฐานของการเรียนโดยใช้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม คือ การสร้างความรู้ของแต่ละคน จาก การเรียนรู้การนำตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับบริบท

ทางสังคมของผู้เรียน วิธีการนี้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการสร้างความรู้ โดยคำนึงถึงความรู้ที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน ใช้ปัญหาในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับบริบท เพื่อสำรวจถึงสิ่งที่จำเป็นต้องรู้และต้องเรียนรู้

วิธีการ เริ่มต้นที่สถานการณ์ปัญหา แทนที่จะเป็นการนำเสนอความรู้ในเนื้อหาวิชาโดยใช้สถานการณ์แก้ปัญหาทางการปฏิบัติที่ ผู้เรียนเผชิญในโลกที่เป็นจริง เป็นบริบทสำหรับการสืบสวนในแนวคิดของเนื้อหาวิชา ผู้เรียนจะแสดงบทบาทเป็นเจ้าของเนื้อหา นั้น ผู้เรียนจะสร้างความรู้ด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์ หรือแนวคิดปัจจุบันกับแนวคิดเดิม กระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความตระหนักถึงการคิดด้วยตัวเอง โดยผู้เรียนจะได้แสดงประสบการณ์หรือแนวคิดของตนเอง และมีกิจกรรมการสอบถามตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบอภิปราย

๑) **วิธีการสอนแบบอภิปราย (Debate)** ความหมายของการสอนแบบอภิปราย การอภิปราย หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพุดจาซักถามปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหาให้ผู้อื่นฟัง การเรียนการสอนในปัจจุบันได้นำเอาวิธีการสอนแบบอภิปรายมาใช้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักแก้ปัญหาแลรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันการใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายเป็นการฝึกอบรมผู้เรียน ฉะนั้นควรจะต้องตระหนักถึงกระบวนการทั้งหมดของกาอภิปราย การเป็นผู้พูดที่ดี ผู้ฟังที่ดี และบทบาทที่แสดงต่อกันเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะต้องให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามที่สังคมยอมรับ

๒) **การอภิปรายแบบแพนเนล (Panel Discussion)** การอภิปรายแบบนี้ ประกอบด้วยกลุ่มของผู้อภิปราย ประมาณ ๒ -๖ คน มีผู้นำอภิปราย ๑ คน คนอื่น ๆ เป็นผู้ร่วมอภิปราย การจัดที่อภิปรายจะจัดให้ผู้อภิปรายหันหน้าไปทางผู้ฟัง จะจัดเป็นรูปครึ่งวงกลม หรือจัดเป็นแนวตรงก็ได้ ผู้นำการอภิปรายเป็นผู้กล่าวนำ กล่าวแนะนำผู้ร่วมอภิปราย หัวข้ออภิปราย เชิญผู้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นตามหัวข้อหรือประเด็นที่เสนอไว้เมื่อผู้ร่วมอภิปรายพุดอภิปรายหัวข้อต่างๆ หมดยกเว้นทุกคนแล้วก็เปิดโอกาสให้ผู้ฟังการอภิปรายซักถามปัญหาต่าง ๆ โดยผู้นำการอภิปรายมอบให้ผู้ร่วมอภิปรายตอบปัญหาตามความเหมาะสม เมื่อเวลาสมควรก็ปิดการอภิปราย

๓) **การอภิปรายแบบซิมโพเซียม (Symposium)** การอภิปรายแบบนี้ ประกอบด้วยผู้ร่วมอภิปรายประมาณ ๒ - ๔ คน มีผู้นำการอภิปราย ๑ คน ผู้ร่วมอภิปรายได้รับมอบหมายหัวข้อที่จะต้องพุด และจัดเตรียมมาล่วงหน้า ผู้ร่วมอภิปรายจึงพุดเฉพาะเรื่องที่ตนเตรียมมา ซึ่งมักเป็นหัวข้อที่ตนเองมีความชำนาญหรือมีความรู้ดี ตอนท้ายให้ผู้ฟังซักถามปัญหาเพิ่มเติมตามสมควร

๔) **การอภิปรายแบบระดมสมอง (Brain storming)** การอภิปรายแบบนี้จะใช้ได้ผลดีในการให้ผู้เรียนแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นการอภิปรายในประเด็นหัวข้อต่างๆ ผู้ร่วมกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่การจัดกลุ่มอภิปรายแบบระดมสมอง แต่ละ

กลุ่มจึงควรมีผู้ร่วมอภิปรายไม่เกิน ๑๒ คน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมอภิปรายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และทั่วถึงมากในหัวข้อที่อภิปราย

๕) การอภิปรายแบบโต้วาที เป็นการอภิปรายที่ต้องใช้ความรู้ปฏิกิริยา ไหวพริบในการแสดงความคิดเห็นแต่ความรู้ ความคิดหลายๆ อย่างของผู้อภิปราย บางครั้งอาจไม่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความเป็นจริงมากนัก

การอภิปรายแบบโต้วาที แบ่งผู้อภิปรายออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

(๑) ฝ่ายเสนอ (๒) ฝ่ายค้าน

การจัดโต้วาทีประกอบด้วย

ญัตติ คือ เรื่องที่อภิปรายโต้แย้งกัน

ผู้โต้ ซึ่งมีทั้งฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน

ประธาน เป็นผู้กล่าวนำญัตติ แนะนำผู้โต้วาทีทั้ง ๒ ฝ่าย แนะนำ

ระเบียบข้อกำหนดต่างๆ กล่าวเชิญผู้โต้วาทีแต่ละคนตามลำดับ สลับกันไป ระหว่างฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน และเป็นผู้ประกาศผลการตัดสิน

กรรมการ เป็นผู้พิจารณาผลการโต้วาที เพื่อเสนอประธานประกาศ
ผลผู้เป็นกรรมการจึงต้องมีความรู้ ความคิดกว้างขวางในเรื่องที่อภิปรายโต้วาทีกัน

๖) การสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

แบ่งการอภิปรายแบบกว้างๆ ได้ ๒ ประเภท คือการอภิปรายกลุ่มย่อยกับการอภิปรายกลุ่มใหญ่ การอภิปรายกลุ่มย่อยจะทำให้ได้ผลดี เมื่อสมาชิกในกลุ่มประมาณ ๕ - ๖ คน หรืออย่างมาก ไม่ควรเกิน ๑๒ คน ส่วนจะใช้วิธีการอภิปรายแบบไหนนั้นก็แล้วแต่จะพิจารณาตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อเรื่อง และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ขั้นตอนการสอนด้วยวิธีอภิปราย

๑. เรื่องที่จะอภิปราย

๑) ปัญหาที่เกิดจากการซักถามของผู้เรียน

๒) ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ เป็นปัญหาหรือประเด็นที่น่าสนใจ

๓) ควรค้นคว้านำมาอภิปรายร่วมกัน

๔) ปัญหาที่เกิดจากความบกพร่อง ผิดพลาด ที่ควรพิจารณาแก้ไขร่วมกัน

๕) ปัญหาของสังคม ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและสื่อสารมวลชนทั่วไป

๖) ครูเสนอปัญหาให้ผู้เรียนคิด

๗) จัดประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนคิด เกิดปัญหาควรแก่การศึกษา

๘) กำหนดแบบฝึกหัด หรืองานให้ผู้เรียนทำ

๒. การเตรียมผู้ฟัง

๓. ผู้ฟังต้องเข้าใจประเด็น หรือปัญหาเรื่องที่อภิปราย

๔. ผู้ฟังต้องเข้าใจมรรยาทในการฟัง

๕. ผู้ฟังต้องเข้าใจมรรยาทในการพูด

๖. ผู้ฟังต้องรู้วิธีการสรุปประเด็น และจดบันทึก

๗. การเตรียมการอภิปราย

๘. จะพิจารณา ใช้กลุ่มอภิปรายแบบใด เมื่อเป็นเรื่องที่ผู้เรียนทั้งชั้นจะต้องอภิปรายร่วมกัน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ทุกคนในใจร่วมกัน และทุกคนได้ค้นคว้ากันมา ก็ควรใช้การอภิปรายกลุ่มใหญ่ แต่ถ้าเป็นเรื่องหัวข้อย่อยซึ่งสมาชิกกลุ่มย่อยไปค้นคว้ามาอภิปราย ก็ควรใช้กลุ่มย่อย

๙. ให้เวลาแก่ผู้อภิปรายเพียงพอในการพูด และเหลือเวลาให้ผู้ฟังอภิปรายซักถาม แบ่งประเด็นในการอภิปรายให้เหมาะสมกับเวลาในอันที่จะสรุปทำความเข้าใจ

๑๐. อภิปรายทำความเข้าใจในหัวข้อที่จะอภิปรายให้ชัดเจน ทั้งแกผู้อภิปรายและผู้ฟังทั้งชั้น

๑๑. ดำรงจุดสังเกต และอุปกรณ์ในการดำเนินการอภิปราย การจัดสังเกตเป็นสิ่งสำคัญในอันที่จะทำให้การอภิปรายได้ผลดีขึ้น จัดที่นั่งให้แน่ใจว่าทุกคนได้ยินการอภิปรายทั่วถึงกัน

๑๒. ศึกษาวิธีการจัดที่นั่งให้เหมาะสมกับแบบของการอภิปรายและผู้ฟัง

๑๓. จัดเตรียมพิจารณาถึงการใช้แสง หรือใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์และการใช้กระดานดำ

เทคนิคการสอนแบบอภิปราย ผู้สอนควรนำการอภิปรายโดยการแนะนำเรื่องที่จะอภิปราย การสาธิตในสิ่งที่จำเป็นจะเป็นการเริ่มต้นที่ดี ผู้สอนควรทำให้ทุกคนเข้าใจปัญหาที่จะอภิปรายโดยชัดเจน ด้วยการใช้อธิบายเฉพาะและตรง ผู้สอนควรกำหนดขอบข่ายของเรื่องและเวลาให้เหมาะสมกับเรื่อง ผู้สอนควรอธิบายคำถามนำให้ชัดเจนในขณะที่ผู้เรียนคนหนึ่งเขียนบนกระดาน ในขณะที่การอภิปรายดำเนินต่อไป ผู้สอนควรพยายามสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองและมีอิสระ เพื่อให้นักเรียนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปรายโดยปราศจากความกลัว ผู้สอนควรกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย และควรให้ความสนใจนักเรียนที่ขี้อาย และหวาดกลัวเมื่อคำพูดของผู้เรียนไม่แจ่มแจ้ง ผู้สอนอาจพูดเสียใหม่ให้ชัดเจนและต้องให้ผู้เรียนรับหรือไม่ยอมรับคำพูดที่แกล้งนั้นด้วย ผู้สอนควรพัฒนาความรู้การแสดงออกทางใบหน้าของสมาชิกในกลุ่ม ผู้สอนควรรับรู้ความกระตือรือร้นและทัศนคติของสมาชิกในกลุ่มอย่างฉับพลัน ผู้สอนไม่ควรรีบร้อนเห็นพ้องกับผู้เรียนการเห็นพ้องหรือคล้อยตามมักเป็นอุปสรรคต่อการอภิปราย

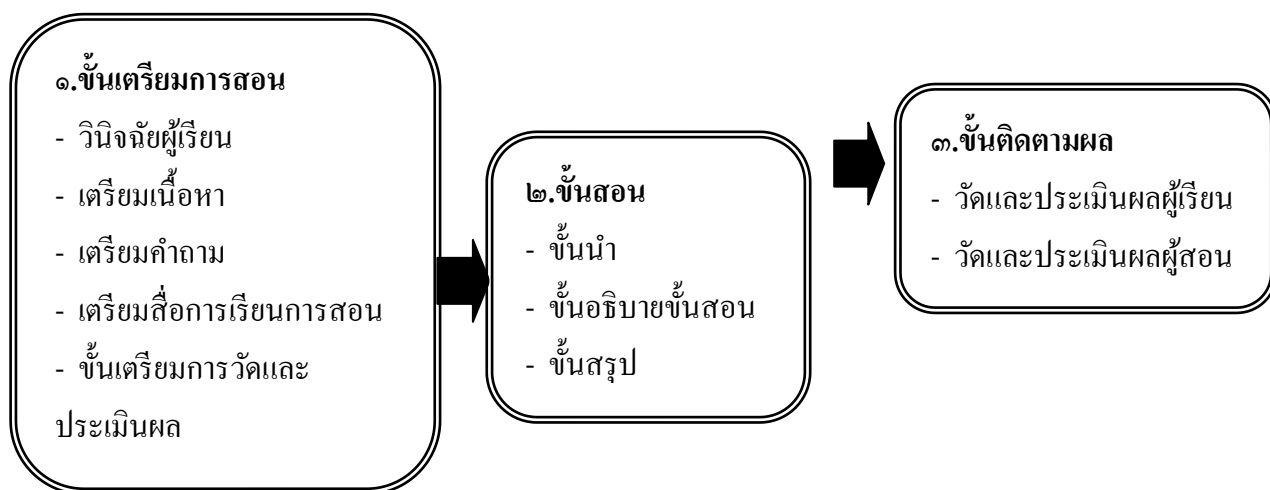
และการเห็นพ้องหรือคล้อยตามไม่ใช่จุดมุ่งหมายของการเรียนแบบอภิปราย ถ้าจำเป็นผู้สอนควร อภิปรายความหมายคำใหม่ๆ อธิบายปัญหาให้แจ่มแจ้งชัดเจน แก้ข้อผิดพลาด หรือการแปล ความหมายผิดๆ และช่วยให้ผู้เรียนรู้จักอธิบายความคิดโดยใช้โดยเหตุผลผู้สอนควรกระตุ้นให้เกิด ความคิดเห็นต่างๆ กัน ในระหว่างการอภิปราย ผู้สอนควรควบคุมการอภิปรายให้อยู่ในลักษณะที่ ผู้เรียนแต่ละคนสามารถรับรู้ความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่มอย่างฉับพลันการสรุปเป็นครั้งคราวใน ระหว่างการอภิปรายไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบความก้าวหน้าของเขาเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ การโต้ตอบปัญหาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยด้วยผู้สอนควรประเมินความก้าวหน้าของกลุ่มเป็น ระยะเวลาๆ ถ้าผู้เรียนทำการอภิปรายจนบรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผู้สอนควรร่วมแสดงความ พอใจ หรือชื่นชมในผลงานของผู้เรียนถ้าไม่แสดงความชื่นชมแล้ว ผู้เรียนจะรู้สึกว่าการที่เขาทำนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรแก่การสนใจ ไม่ค่อยถูกต้องนัก หรือ ไม่ตรงตามความมุ่งหมาย การแก้ปัญหา ควร ทำเป็นขั้นตอนก่อนที่จะดำเนินการอภิปรายขั้นต่อไป บางครั้งผู้สอนต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายตรงข้าม เพื่อเร้าการโต้แย้งและกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายผู้สอนไม่ควรพยายามฝืนใจ หรือบังคับให้ผู้เรียน คล้อยตามความคิดเห็นของตนในเมื่อผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้นำการอภิปรายถ้าเป็นกลุ่มเล็กๆ กำลัง ดำเนินการอภิปราย ผู้สอนสามารถเดินรอบๆ ในระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อให้คำแนะนำในการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มจำเป็นต้องเข้าฟังโดยพร้อมเพรียงกันเมื่อประธานกลุ่มเสนอเรื่องราวที่ได้ค้นคว้ามา และสรุปผลในตอนท้ายผู้สอนควรสรุปการอภิปรายเป็นครั้งสุดท้าย โดยให้นึกถึงหัวข้อสำคัญใน การอภิปรายหัวข้อที่เห็นด้วยหรือไม่ด้วย ควรจะนำมาอธิบายให้ชัดเจน สิ่งที่จะเสนอในคราวต่อไป ควรจะให้ต่อเนื่องกับผลการอภิปราย

การจัดเรียนรู้แบบบรรยาย

รูปแบบการสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) วิธีการสอนแบบบรรยาย หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนบอกเล่า อธิบาย เนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนให้ความรู้ ตามเนื้อหาสาระด้วยการเล่าอธิบายแสดงสาธิตโดยที่ผู้เรียนเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียว อาจเปิดโอกาส ให้ซักถามปัญหาได้บ้างในตอนท้ายของการบรรยาย

การสอนแบบบรรยาย (Lecture) เป็นวิธีการสอนที่เก่าแก่มากที่สุดได้รับความนิยม และความสนใจจนถึงปัจจุบัน แต่ส่วนใหญ่จะใช้ในการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชา มักใช้ควบคู่ กับโสตทัศนอุปกรณ์และเป็นส่วนหนึ่งของการสอนในวิธีอื่น ๆ

ขั้นตอนการสอนแบบบรรยาย

เทคนิคการสอนแบบบรรยาย

๑. การเตรียมการสอน เป็นการจัดทำเอกสารแผนการสอน จะระบุถึง ชื่อบทเรียน เวลาที่ใช้ จุดประสงค์การเรียนรู้ลำดับขั้น เนื้อหาสาระ เทคนิค และสื่อการสอน เอกสารอ้างอิง และบันทึกผลการสอน

๒. การเตรียมตัวสอน เป็นการเตรียมตัวของ ผู้สอน ในส่วนของการทบทวนเนื้อหาสาระวิชาที่สอน และการสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมในการสอน

๓. การเตรียมสื่อการสอน ผู้สอนต้องทำให้เนื้อหาที่จะบรรยายเป็นสิ่งที่มองเห็นเพราะจะเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง

๔. การควบคุมองค์ประกอบขณะบรรยาย ผู้สอนต้องควบคุมองค์ประกอบ 3 อย่างให้มีความสอดคล้องและต่อเนื่อง ได้แก่ ขั้นตอนการบรรยาย เนื้อหาสาระ และการขยายความ

๕. ช่วงเวลาถามตอบ เป็นช่วงเวลาที่ช่วยให้ผู้สอนได้ปรับเนื้อหาของการบรรยายให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ทำให้เห็นว่าผู้เรียน เรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด

ข้อสังเกตของวิธีสอนแบบบรรยาย

๑. หากผู้เรียนมีความตั้งใจฟังการบรรยาย จะช่วยเสริมทักษะในการสรุปความ

๒. ผู้สอนต้องรู้จักการสร้างบรรยากาศด้วยวาทศิลป์ เพื่อมิให้ผู้ฟังสูญเสียความสนใจ

๓. สาระที่ได้จากการบรรยายมิได้เกิดจากการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนโดยตรง แต่เป็นสาระความรู้ที่ได้ จากการบอกเล่าจากครูผู้สอน

๔. ความรู้ที่ได้รับจากการฟังเพียงอย่างเดียวอาจลืมนง่าย เป็นความทรงจำที่ไม่ถาวร

หัวข้อที่ผู้สอนพึงระลึกในการบรรยาย

๑. ต้องบรรยายให้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในการบรรยายผู้บรรยายจะต้องตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ไว้ทุกครั้งจะทำให้ผู้เรียนทำและรู้อะไรบ้าง เมื่อเรียนจบเนื้อหาการบรรยาย ดังนั้นผู้บรรยายจึงต้องบรรยายให้ตรงเป้าหมายและอยู่ในขอบเขตที่ตั้งไว้

๒. ต้องบรรยายให้เป็นขั้นตอน การบรรยายจะต้องเริ่มจากง่ายไปหายาก เป็นขั้นตอน (Step by Step) ส่วนไหนของเนื้อหาควรบรรยายก่อนส่วนไหนควรบรรยายทีหลังรวมไปถึงอุปกรณ์โสตด้วยก็ต้องทำให้ถูกขั้นตอนว่าอันไหนควรใช้ก่อนหรือใช้หลัง

๓. ใช้อุปกรณ์โสตที่เตรียมมาเรียบร้อยดีหรือไม่ นั้นหมายถึงว่าเมื่อเราเตรียมสื่อมาแล้วเราไม่ลืมที่จะนำมาใช้นั้นมาใช้ หรือว่าจำมาใช้หมดหรือเปล่าเพราะว่าบางครั้งเราอาจรีบร้อนในการป้อนเนื้อหาให้กับผู้เรียนมากเกินไป จนทำให้เราลืมที่จะนำสื่อที่เตรียมมาใช้นั้นมาใช้

๔. จะต้องบรรยายให้ถูกต้องผู้บรรยายจะต้องเตรียมตัวค้นหาข้อมูลที่ต้องการ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการบรรยายและเวลาบรรยายก็ต้องไม่บรรยายผิด ๆ ถูก ๆ เพราะอาจทำให้ผู้เรียนขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้บรรยายได้ และหากผู้เรียนถามจะต้องตอบด้วย เนื้อหาและข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

๕. อย่าบรรยายยากหรือเร็วเกินไป ในการบรรยายทุกครั้งต้องคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียนเป็นหลักเพื่อที่จะได้ใช้คำพูดที่ผู้เรียนในระดับนั้นเข้าใจได้ดี เพราะบางที่ผู้บรรยายอาจใช้ศัพท์สูงเกินกว่าที่ผู้เรียนจะเข้าใจและสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการบรรยายที่ เร็วเกินไปจะทำให้ผู้เรียนเกิด ความสับสนได้

๖. ดูแลให้ผู้เรียนสนใจตลอดการบรรยาย เพราะว่าโดยทั่วไปแล้วผู้เรียนจะมีความสนใจใน ๑๕ นาทีแรกเท่านั้นหลังจากนั้นผู้เรียนอาจสนใจ หรือไม่ สนใจจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่นลักษณะผู้บรรยายเนื้อเรื่องที่บรรยายโดยผู้บรรยายจะต้องคอยสังเกตผู้เรียนว่าเป็น เช่นไรเพื่อที่จะได้ปรับปรุงลักษณะการบรรยายให้ดีขึ้นเมื่อผู้เรียนลดความสนใจลง

๗. ต้องบรรยายให้ทุกคนได้ฟังและได้เห็นอย่างชัดเจน จึงควรจัดสถานที่ให้ผู้เรียนได้เห็นและได้ฟังผู้บรรยายอย่างชัดเจนทุกคน ดังนั้น สถานที่ จะต้องมีความเหมาะสมที่ดี

๘. ผู้บรรยายจะต้องช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องผู้เรียนจะต้องได้รับหรือรวบรวมความคิดรวบยอด(Concept) ได้ถูกต้องถ้าผู้บรรยายกระทำตามขั้นตอนการบรรยายการที่ผู้เรียนสรุปความคิดรวบยอดได้นั้นก็หมายถึงว่าได้บรรลุถึงจุดประสงค์ของผู้สอนด้วยเหมือนกัน

๙. ต้องใช้เวลาในการอธิบายในจุดที่สำคัญอย่างเพียงพอ เพื่อให้เนื้อหาที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด

๑๐. จะต้องมีการประเมินการสอน ต้องมีการประเมินผลว่าผู้รับฟังการบรรยายมีความเข้าใจมาก น้อยแค่ไหน โดยอาจออกแบบทดสอบให้ทำหลังจากจบการบรรยาย หรืออาจใช้วิธีวัดผลอื่น ๆ

สื่อการสอนสำหรับการเรียนรู้แบบบรรยาย

ลักษณะของการเรียนการสอนแบบบรรยายนั้น ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลาง ความสำคัญจะอยู่ที่ผู้สอน สื่อการสอนที่นำมาใช้จะมีลักษณะเป็นเครื่องช่วยสอน กล่าวคือ สื่อการสอนที่นำมาใช้จะมีลักษณะไม่สมบูรณ์ในตนเอง ผู้สอนมีหน้าที่ในการทำให้สื่อการสอนนั้นสมบูรณ์ขึ้น สื่อการสอนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนแบบบรรยายควรมีลักษณะ

๑.๑) มีขนาดเหมาะสมกับห้องเรียน

๑.๒) ผู้เรียนสามารถมองเห็น หรือได้ยินชัดเจนทั่วถึง

๒.๓ ศึกษาหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป และเนื้อหาสาระของวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต

รายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต เป็นหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (ปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๔)

ชื่อหลักสูตร

ชื่อภาษาไทย : หลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ชื่อภาษาอังกฤษ : General Education Program Sakon nakhon University

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : ศูนย์วิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ปรัชญาและความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไป

วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) หมายถึง วิธีที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจในธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปดำเนินชีวิต และดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๔๘) กล่าวคือ วิชาศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตระหนักถึงความสำคัญของศึกษาทั่วไป จึงได้จัดให้มีหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ ๔ กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษา และการสื่อสาร กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดเป็นรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เรียน ทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรีและหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง)

วัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป

๑. เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ มีวินัย มีความรับผิดชอบต่องานและสังคม ตลอดจนมีความซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๓. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าเรียนรู้ และมีทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และผลกระทบของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อชีวิตมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อม

๕. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เข้าใจการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตน และสังคมไทย ตลอดจนเรียนรู้การปรับตัวของสังคมเศรษฐกิจไทยในบริบทประชาคมอาเซียนและกระแสโลกาภิวัตน์

โครงสร้างหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

หมวดวิชาศึกษา จัดหลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนนักศึกษา ๒ ระดับ คือ ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ดังนี้

๑) วิชาศึกษาทั่วไป ระดับปริญญาตรี กำหนดให้เรียนไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต ดังนี้

ก. รายวิชาบังคับ	จำนวน	๑๒	หน่วยกิต
ข. รายวิชาบังคับเลือก	จำนวน	๕	หน่วยกิต
ค. รายวิชาเลือก	จำนวน	๕	หน่วยกิต

๒) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ เรียน ๓ หน่วยกิต จากรายวิชาที่คณะกำหนดให้เรียน ดังนี้

- (๑) ศาสนธรรมเพื่อคนรุ่นใหม่
- (๒) มนุษย์กับศิลปะเพื่อการดำเนินชีวิต

- (๓) จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต
- (๔) จิตตปัญญาศึกษาเพื่อการตื่นรู้
- (๕) จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต
- (๖) สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

๑. มนุษย์กับศิลปะเพื่อการดำเนินชีวิต Human and The Art of Living

ความหมาย แนวคิดและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ องค์ประกอบของพฤติกรรม การรู้จักตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคล การพัฒนาบุคลิกภาพและมารยาททางสังคม มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร คุณธรรม จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ศิลปะการทำงาน และการสร้างความสุขในชีวิต

๒. จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต Morality for Living

ความหมายเชิงบูรณาการของจริยธรรมกับการพัฒนาชีวิต หลักและวิธีการพัฒนาดนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อโลกและสังคม หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อการรู้จักตนเอง การบริหารความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีความสุขและมีสันติภาพ เสริมสร้างจิตสำนึกตระหนักในคุณค่าและความงามของชีวิต เข้าถึงความเป็มนุษย์และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๓. ศาสนาและจริยธรรมเพื่อสังคม Religious for young generation

ความหมาย หลักคำสอนของศาสนาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ วิเคราะห์เชื่อมโยงหลักธรรมกับศาสตร์สาขาต่างๆ บูรณาการหลักศาสนาและแนวคิดของปราชญ์ทางศาสนาเพื่อการแก้ปัญหาชีวิตและสังคม เน้นกระบวนการเรียนการสอนแบบ Active learning

๔. จิตตปัญญาศึกษาเพื่อการตื่นรู้ Contemplative Education for Englishtenment

ความหมาย ธรรมชาติของจิตมนุษย์ แก่นแท้ของชีวิตและธรรมชาติ หลักการภาวนาเพื่อฝึกฝนความรู้สึกตัว (สติ) การปฏิบัติจิตสำนึกเดิมสู่จิตสำนึกใหม่ที่เข้าถึงความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความอาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง การพัฒนาดนเองอย่างสมดุลสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เน้นวิธีการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างลึกซึ้ง และเชื่อมโยงไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก เช่น จิตตภาวนา สุนทรีสนทนา (dialogue) การทำงานศิลปะ โยคะ เป็นต้น

มาตรฐานผลการเรียนรู้ของหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

๑. คุณธรรม จริยธรรม

- ๑.๑ มีความซื่อสัตย์ สุจริต
- ๑.๒ มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละ
- ๑.๓ มีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ มีวินัย
- ๑.๔ เคารพสิทธิ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ๑.๕ เห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

- ๒.๑ มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมในการเรียนการสอนแต่ละรายวิชา
- ๒.๒ การเป็นต้นแบบที่ดีของอาจารย์ผู้สอน
- ๒.๓ เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้

นักศึกษาฝึกการแก้ปัญหา

๓. กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

- ๓.๑ ประเมินโดยอาจารย์และเพื่อน สังเกตพฤติกรรมนักศึกษา
- ๓.๒ ประเมินจากผลงาน และความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย
- ๓.๓ ประเมินคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาที่สำเร็จจากการศึกษาโดยหน่วยงาน

ผู้ใช้บัณฑิต

ความรู้

๑. ผลการเรียนรู้ด้านความรู้

- ๑.๑ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี และเนื้อหา
- ๑.๒ สามารถใช้ความรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล
- ๑.๓ มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานชีวิต และสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนิน

ชีวิตได้

๒. กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งการบรรยาย อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นคว้า วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ ทำกรณีศึกษา ศึกษางาน เรียนรู้ชุมชน สถานที่จริง เพื่อให้ นักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้ หลักการ ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ทางปฏิบัติใน สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะของแต่ละรายวิชา

๓. กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้

ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติของนักศึกษาในด้านต่างๆ คือ

- ๑) การทดสอบย่อย
- ๒) การสอบกลางภาค และปลายภาคเรียน
- ๓) ประเมินจากรายงาน หรืองานที่มอบหมาย
- ๔) ประเมินจากการนำเสนอผลงาน

ทักษะทางปัญญา

๑. ผลการเรียนรู้ด้านทักษะปัญญา

- ๑) สามารถสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้
- ๒) สามารถคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบมีเหตุผล
- ๓) สามารถประยุกต์ความรู้ และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

๒. กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

- ๑) เรียนรู้กรณีศึกษาและร่วมกันอภิปรายกลุ่ม
- ๒) รายวิชาปฏิบัติ นักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ได้

- ๓) มีการศึกษาค้นคว้าในรูปรายงาน โครงการ และนำเสนอ
- ๔) ศึกษาดูงาน เรียนรู้จากสภาพจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง

๓. กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะปัญญา

ประเมินจากผลงานและการปฏิบัติของนักศึกษา ที่เกิดจากการใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และการนำเสนออย่างเป็นระบบ เช่น รายงานกรณีศึกษา การปฏิบัติงานและผลงานของนักศึกษาทั้งงานเดี่ยวงานกลุ่ม พฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน การวัดประเมินผลจากข้อสอบที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาตอบโดยการคิดวิเคราะห์ ด้วยการนำความรู้ทางหลักการ ทฤษฎีไปปรับประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมมีเหตุผล

๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

๔.๑) ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

- (๑) มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- (๒) เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม
- (๓) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักจัดการอารมณ์ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

๔.๒) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

และความรับผิดชอบ

(๑) มีการมอบหมายงานให้นักศึกษาทำงานเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ความรับผิดชอบ และการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

(๒) กลยุทธ์การสอนที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน

(๓) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ การจัดการอารมณ์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

๔.๓) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

(๑) ประเมินจากพฤติกรรมและการแสดงออกของนักศึกษา ระหว่างการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับเพื่อน

(๒) ประเมินจากผลงานของนักศึกษาที่นำเสนอตามที่ได้รับมอบหมาย
คำอธิบายรายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต

ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญา หลักการ ความหมาย จุดประสงค์และมรรควิธีของหลักการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมในมิติต่างๆของชีวิตและสังคม โดยการศึกษาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆเพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของชีวิตและความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าของชีวิตและการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม

๒. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในการฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักจริยธรรม สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น ในสังคมอย่างเข้าใจและเกิดสันติสุขร่วมกัน

เกี่ยวกับความจริงของชีวิต รูปแบบการสอนประกอบไปด้วย

๑. ชีวิตคืออะไร ? กล่าวถึงเรื่องของชีวิต กำเนิดชีวิต ชีวิตประกอบไปด้วย ชั้น ๕ อายตนะ ๖ คืออะไร ชีวิตเป็นอย่างไร ? ไตรลักษณ์ มีลักษณะ องค์ประกอบอะไรบ้าง สำคัญอย่างไร

๒. ชีวิตเป็นไปอย่างไร? กล่าวถึงเรื่องของชีวิตเป็นอย่างไร ปฏิจสมุปบาท สำคัญอย่างไร กรรมและการให้ผลของกรรม ชีวิตควรให้เป็นไปอย่างไร? การสร้างสติในชีวิตประจำวัน ปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจ : ตัณหา- อวิชชา จริต ๖ กับการพัฒนาอุปนิสัย และการประยุกต์ใช้ในการงานที่ลบล้างเจตนาธรรมทางสังคม

จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ รูปแบบการสอนประกอบไปด้วย

- มัชฌิมาปฏิปทา : กับความหมายของการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง
- ความทุกข์-ความสุข คืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร
- นิยาม ๕ กฎแห่งความเป็นไปของสรรพสิ่ง
- รุ่งอรุณของการศึกษา
- ปรัชญาที่ดี(กัลยาณมิตร)
- โยนิโสมนสิการ
- ไตรสิกขา : ระบบการศึกษาสำหรับสร้างอารยชน
- บาป บุญ กุศล อกุศล ปัญหาเกี่ยวกับความดี ความชั่ว

หลักจริยธรรมตามคำสอนของศาสนาต่างๆ

- หลักจริยธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
- หลักจริยธรรมของศาสนาอิสลาม
- หลักจริยธรรมของศาสนาคริสต์ และ หลักจริยธรรมของศาสนาอื่นๆ

จริยธรรมกับยุคโลกาภิวัตน์

- ภาพลักษณ์ของชีวิตที่มีสติและขาดสติ
- เรื่องเหนือสามัญวิสัย : อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์และเทวดา
- นิพพานในชีวิตประจำวัน
- บทบาทของครูทางจิตวิญญาณแห่งยุคสมัย
- พุทธทาสภิกขุ , พระพรหมคุณาภรณ์, เดช นัทธ ฐานันท์, Osho ฯลฯ
- การสื่อสารอย่างสันติของผู้ฝึกตน
- สัมมนาปัญหาจริยธรรม

๒.๔ กิจกรรม

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ วิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมเสริมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนภายในห้องเรียนอย่างเดียว การจัดโครงการบรรยายพิเศษ ที่ผ่านมาจากทางอาจารย์ผู้ส่วนร่วมกับ มหาวิทยาลัย ได้จัดโครงการบรรยายพิเศษ เพื่อเสริมความรู้ที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน การได้รับความรู้จากอาจารย์ผู้สอน ให้นักศึกษาได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกบ้าง ดังนั้นจึงได้จัดโครงการ ตามหัวข้อ ดังนี้

๑. โครงการบรรยายพิเศษหัวข้อ ธรรมเพื่อชีวิต (ความรักท่วมหัว เอาตัวให้รอด)

หลักการและเหตุผล มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีแนวทางการสร้างบัณฑิตให้เป็นคนดี มีจิตสาธารณะและมีทักษะวิชาชีพ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้

หลากหลายรูปแบบ วิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตเป็นรายวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เข้าใจชีวิต และแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถใช้ชีวิตและทำงานอย่างมีความสมดุล แก้ปัญหาอันจะพึงมีในชีวิตได้อย่างสมเหตุสมผล การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้รู้ทางศาสนาและปรัชญาจึงเป็นอีกภารกิจที่สำคัญของผู้จัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ในตัวผู้เรียน วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักคำสอนทางศาสนาเพื่อนำมาเสริมการดำเนินชีวิต เพื่อให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการประยุกต์หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิต

กิจกรรม จัดเวทีเสวนาธรรมและตอบปัญหาชีวิตโดยวิทยากร พระครูสังวรธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดบูรพาจารย์ อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร ร่วมกับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ วรังกูร ขาวจันทร์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร นักศึกษาที่เรียนวิชาจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๔ จำนวน ๓๕๐ คน นักศึกษาที่เข้าร่วมได้เรียนรู้หลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิตนักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการประยุกต์ใช้หลักธรรมแก้ไขปัญหาชีวิต

๒. โครงการทักษะวิชาการเสริมความชำนาญในชีวิต หลักการและเหตุผล

ในสถานการณ์ปัจจุบันเยาวชนไทยขาดทักษะในการดำเนินชีวิต จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองขณะเดียวกันก็ขาดวิธีคิดที่จะนำพาชีวิตไปสู่หนทางหรือผู้ชี้แนะที่ดีได้ ดังที่พบเห็นในสังคมมากมายที่หลงทางในการดำเนินชีวิตเพราะหลงเชื่อไปความคิดที่สำเร็จรูปรวว่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ประสบอยู่โดยง่าย โดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าเป็นความอ่อนแอในทักษะการเข้าใจชีวิตและสังคม ดังนั้น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงได้จัดโครงการ “ทักษะวิชาการเสริมความชำนาญในชีวิต” เพื่อส่งเสริมวิชาการทางสังคมศาสตร์แก่นักศึกษาและเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะการดำเนินชีวิตด้วยความเข้าใจโลกและสังคม วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อเสริมสร้างวิชาการด้านสังคมศาสตร์แก่นักศึกษา ๒. เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตแก่นักศึกษา สถานที่ ณ ห้องนิพนธ์ อินสิน (๓๒๙) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กลุ่มเป้าหมายของโครงการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน ๓๐๐ คนผลที่คาดว่าจะได้รับ ๑. นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้เสริมทักษะวิชาการทางสังคมศาสตร์ ๒. นักศึกษาเกิดทักษะการใช้ชีวิตได้ดีขึ้น

๓. โครงการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญจิตภาวนา หลักการและเหตุผล

เนื่องจากสภาพปัญหาสังคมปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง บุคคลตั้งแต่เด็กนักศึกษา รวมไปถึงประชาชนทั่วไปทั้งในระดับครอบครัว ระดับประเทศ ล้วนแต่เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ ที่สภาพร่างกายมีความเสื่อม ถดถอยไปตามวัยแล้ว

นั้น หากประสบกับปัญหาต่างๆ แล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพของปัญหาได้ ก็จะทำให้สภาพจิตใจมีความเสื่อมลง มีความเครียดมากขึ้น และอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายตามมา การนำหลักธรรมของศาสนามาปรับใช้ในวิถีชีวิต ด้วยการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้มีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้เกิดสมดุลและพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล ซึ่งจากเหตุการณ์ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้คนในสังคมต้องการได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งได้พิจารณาเห็นว่ากิจกรรมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่จะให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้คือการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต น้อมนำหลักธรรมคำสอนสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นทางจิตใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงได้จัดโครงการ “ปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญสติภาวนา” ขึ้น เพื่อส่งเสริมวิชาการทางสังคมศาสตร์แก่นักศึกษาและเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะการดำเนินชีวิตด้วยความเข้าใจโลกและสังคม วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อบำเพ็ญคุณความดี ๒. เพื่อปฏิบัติธรรมฝึกจิตภาวนา เจริญกรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนา ๓. เพื่อให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมด้านพุทธศาสนาร่วมกัน ๔. เพื่ออบรมปลูกฝังศีลธรรมให้เข้าใจหลักการและนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ๕. เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในการอยู่ในสังคม มีจิตใจเกื้อกูล สงบเย็นและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ๖. เพื่อผ่อนคลายกายและจิตใจ สถานที่ ณ วัดป่าโสมพนัส อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร กลุ่มเป้าหมายของโครงการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน ๒๐๐ คน ผลที่คาดว่าจะได้รับ ๑. นักศึกษามีความสุขทางใจ มีหลักธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ๒. นักศึกษาได้รับความรู้ หลักการปฏิบัติ หลักการศรัทธา และสาระต่างๆ ทางด้านศาสนา ๓. นักศึกษาตระหนักถึงคุณธรรมความดีงามในชีวิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดชีวิตที่สงบเย็นและมีความสุข เกื้อกูลตนเองและสังคม

๔. โครงการบรรยายพิเศษ เรื่อง “พระพุทธศาสนากับคุณค่าแห่งชีวิต”

หลักการและเหตุผล ปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ สภาวะเช่นนี้ถ้าหากบุคคลไม่สามารถปรับตัวเองให้สามารถดำรงอยู่ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ก็จะทำให้เกิดภาวะความตึงเครียดและส่งผลร้ายทั้งต่อชีวิตจิตใจ รวมทั้งการศึกษาเล่าเรียนและการดำเนินชีวิตได้

พระพุทธศาสนาเป็นหลักคำสอนอันประเสริฐ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานให้เป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตแก่มวลมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ชีวิตและสังคมในระดับต่างๆ ได้เป็นอย่างดียิ่ง ในส่วนของมนุษย์นั้น จะครอบคลุมทั้งในด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ผู้ที่ได้นำเอาแนวทางแห่งพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ย่อมจะพ้นจากความทุกข์และสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขในการดำเนินชีวิตของตนเองได้

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว หมวดวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศึกษาทั่วไป จึงได้จัดโครงการเสริมวิชาการนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่ศึกษาในรายวิชาพระพุทธศาสนากับคุณค่าแห่งชีวิตได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากที่ได้ศึกษาในชั้นเรียน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังจะเป็นการปลูกฝังจิตใจให้เป็นกุศลธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา **๒.** เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น **๓.** เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณงามความดีและกุศลธรรมต่างๆ **ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๑.** นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น **๒.** นักศึกษาเกิดความซาบซึ้งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น **๓.** นักศึกษามีกุศลจิตมากยิ่งขึ้น

๒.๕ การวัดผล ประเมินผล

เป้าหมายสำคัญของการวัดผลประเมินผล คือ การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวัดผลการศึกษา (Education Measurement) เป็นกระบวนการในการกำหนดหรือหาจำนวนปริมาณ อันดับ หรือ รายละเอียดของพฤติกรรมที่เป็นความสามารถของผู้เรียน โดยมีกระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน เป็นระเบียบแบบแผน

ส่วน การประเมินผลทางการศึกษา (Education Evaluation) เป็นกระบวนการในการตัดสิน สรุประดับลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

เมื่ออาจารย์จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร จะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ กระทำได้ ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑) ประเมินความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การทดสอบความรู้ ความสามารถในชั้นเรียน หรือปลายภาคการศึกษา ซึ่งจะปรากฏในรายงานผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินผลแบบนี้เรียกว่า Product Evaluation หรือ Summative Evaluation

๒) ประเมินผู้เรียนจากการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชั้นเรียน ความสม่ำเสมอในการส่งงาน การแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ซึ่งอาจารย์ผู้สอนต้องใช้การสังเกต หรือ ใช้แบบตรวจสอบ (Checklist) ความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งการทำการงานที่ได้รับมอบหมาย การประเมินผลแบบนี้เรียกว่า Product Evaluation หรือ Summative Evaluation

หลักการประเมินผล

๑. ดำเนินการประเมินผลให้สอดคล้องกับปรัชญาการประเมินผลที่ว่า "การ ประเมิน เพื่อค้นและพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียน" นั่นคือ การประเมินผลต้องมุ่งเน้นค้นหาความสามารถของผู้เรียนว่ามีอะไรเด่น อะไรด้อย แล้วก็พัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องคำนึงถึงหลักการดังนี้

๑.๑) ดำเนินการประเมินอย่างมีระบบผสมผสานกับการเรียนการสอน ซึ่งก็คือต้องมี การประเมินระหว่างเรียน ปรับปรุงการเรียนการสอน ซ้อมเสริมตลอดเวลาจนกว่าผู้เรียนจะบรรลุ จุดมุ่งหมาย

๑.๒) ดำเนินการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน ทั้ง ด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกและการปฏิบัติ

๑.๓) ควรเน้นนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมากกว่า การตัดสินได้-ตก และการชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๒. กำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมินให้ชัดเจน หลักการข้อนี้เน้นว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก ผู้ประเมินผลจะต้องทราบว่าประเมินอะไร กับใคร อย่างไร และประเมินผลไปทำไม

๓. เลือกเครื่องมือวัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด เพื่อให้ได้ผลตรงตามสิ่งที่ต้องการวัดและมีความถูกต้องแม่นยำ การประเมินผลก็จะถูกต้อง

๔. ประเมินผลจากการวัดหลายๆด้านและใช้วิธีวัดหลายๆวิธี เพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ครอบคลุมทุกพฤติกรรม และถูกต้องเชื่อถือได้

๕. ระมัดระวังข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการวัดผล เช่น

- ความผิดพลาดเนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร
- ความผิดพลาดเนื่องจากการเลือกเนื้อหาและพฤติกรรมในการวัด
- ความผิดพลาดเนื่องจากการใช้เครื่องมือวัดคุณภาพไม่ดี
- ความผิดพลาดเนื่องจากการเลือกวิธีวัดผล และการดำเนินการวัดผลไม่เหมาะสม

๖. แปลผลการประเมินผลอย่างระมัดระวังรอบคอบ และต้องใช้เกณฑ์ในการประเมินอย่างเหมาะสม ไม่ด่วนแปลผลก่อนที่จะมีความมั่นใจในข้อมูลที่ได้รับมาอย่างเพียงพอ

๑. นำผลการประเมินไปใช้อย่างคุ้มค่า เช่นเดียวกับหลักการวัดผลธรรมชาติของการวัดผลการศึกษาวัดผลการศึกษาเป็น วิธีการกำหนดค่าเชิงปริมาณให้กับพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ซึ่งพฤติกรรมของผู้เรียนนั้นส่วนมากจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่มีตัวตนจึงไม่สามารถวัดได้โดยตรงเหมือนการวัดทางด้านวิทยาศาสตร์

ลักษณะสำคัญของการวัดผลการศึกษามีดังนี้

๑) เป็นการวัดสิ่งที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรง ต้องให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาภายนอกจึงวัดพฤติกรรมนั้นแล้วสรุปอ้างอิงไปเป็นคุณภาพของสิ่งที่ต้องการวัดอีกต่อหนึ่ง เช่น การวัดความรู้ การวัดความถนัด การวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การวัดจริยธรรม ฯลฯ

๒) ไม่สามารถวัดได้แน่นอน ทั้งนี้เพราะหน่วยของการวัดจะเปลี่ยนไปตามเครื่องมือที่ใช้วัดซึ่งไม่คงที่ กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขเพื่อแทนปริมาณของสิ่งที่ต้องการวัดยังไม่แน่นอนเหมือนกับการวัดทางด้านกายภาพศาสตร์ และเครื่องมือวัดผลทางการศึกษาวัดได้ไม่ละเอียดพอเหมือนเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เช่น ถ้าใช้แบบทดสอบคนละฉบับในรายวิชาเดียวกันสอบผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน ๒ ครั้งผลการวัดที่ได้ย่อมต่างกันหรือถ้าเอาแบบทดสอบชุดหนึ่งไปสอบแล้วปรากฏว่านักเรียน ๒ คนได้คะแนน ๖๐% กับ ๖๒% ไม่สามารถสรุปได้ว่าใครมีความรู้มากกว่ากัน

๓) เป็นการวัดที่ไม่สมบูรณ์ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะการวัดผลสามารถวัดได้เพียงบางส่วนของเนื้อหาและพฤติกรรมที่เลือกสุ่มตัวแทนออกมาวัด และไม่สามารถวัดทั้งหมดได้ เช่น เลือกวัดเฉพาะเนื้อหาและพฤติกรรมที่เป็นพฤติกรรมปลายทางสำคัญ

๔) ผลที่ได้จากการวัดจะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ทั้งนี้เพราะผลการวัดไม่มีความหมายในตัวเอง ต้องนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม เกณฑ์ที่ตั้งไว้ล่วงหน้าหรือเกณฑ์ปกติ เป็นต้น

๕) มีความคลาดเคลื่อนจากการวัดทุกครั้ง ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ผลการวัดเกิดความคลาดเคลื่อนมีดังนี้ การกำหนดกลุ่มพฤติกรรมภายนอกที่วัดไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมภายในอย่างแท้จริง และไม่ครบถ้วน เครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพไม่ดี ไม่สามารถระบุความรู้ ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ และวัดทุกพฤติกรรมได้ไม่ครบถ้วน การดำเนินการสอบและการตรวจให้คะแนน เช่น ผู้วัดขาดทักษะในการดำเนินการสอบ ขาดทักษะในการตรวจข้อสอบ และขาดความยุติธรรมในการดำเนินการสอบปล่อยให้ผู้สอบบางคนได้เปรียบในการทำ ข้อสอบการแปลความหมายของคะแนนผิดพลาด เช่น การเอาคะแนนของทุกรายวิชามารวมกันแล้วนำคะแนนรวมมาตัดสิน ฯลฯ

ประโยชน์ของการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษา มีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าเป็นเครื่องมือ อย่างหนึ่งในการตัดสินใจของครู ผู้บริหารและนักการศึกษา ซึ่งพอจะสรุปประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๑๔}

๑. **ประโยชน์ต่อครู** ช่วยให้ทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมเบื้องต้นของนักเรียน ครูก็จะรู้ว่านักเรียนมีความรู้พื้นฐานพร้อมที่จะเรียนในบทต่อไปหรือไม่ ถ้าหากว่านักเรียนคนใดยังไม่พร้อมครูก็จะหาทางสอนซ่อมเสริม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูปรับปรุงเทคนิคการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

๒. **ประโยชน์ต่อนักเรียน** ช่วยให้นักเรียนรู้ว่าตัวเองเก่งหรืออ่อนวิชาใด เรื่องใดความสามารถของตนอยู่ในระดับใด เพื่อที่จะได้ปรับปรุงตนเอง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของตนให้ดียิ่งขึ้น

๓. **ประโยชน์ต่อการแนะแนว** ช่วยให้แนะแนวการเลือกวิชาเรียน การศึกษาต่อ การเลือกประกอบอาชีพของนักเรียนให้สอดคล้องเหมาะสมกับความรู้ความสามารถและ บุคลิกภาพ ตลอดจนช่วยให้สามารถแก้ปัญหาทางจิตวิทยา อารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพต่างๆของนักเรียน

๔. **ประโยชน์ต่อการบริหาร** ช่วยในการวางแผนการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารโรงเรียน ช่วยให้ทราบว่าปีต่อไปจะวางแผนงานโรงเรียนอย่างไร เช่น การจัดครูเข้าสอน การส่งเสริมเด็กที่เรียนดี การปรับปรุงรายวิชาของโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีประโยชน์ต่อการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

๕. **ประโยชน์ต่อการวิจัย** ช่วยวินิจฉัยข้อบกพร่องในการบริหารงานของโรงเรียน การสอนของครูและข้อบกพร่องของนักเรียน นอกจากนี้ยังนำไปสู่การวิจัย การทดลองต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามาก

๖. **ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง** ช่วยให้ทราบว่าเด็กในปกครองของตนนั้น มีความเจริญงอกงามเป็นอย่างไร เพื่อเตรียมการสนับสนุนในการเรียนต่อ ตลอดจนการเลือกอาชีพของเด็ก

ประเภทของแบบทดสอบทางการศึกษา^{๑๕}

๑. **ประเภทของแบบทดสอบ** จำแนกตามสาระที่ต้องการวัด คือ

๑.๑) Cognitive เช่น ความรู้ ความจำ การคิดวิเคราะห์

ทดสอบโดย ข้อคำถาม มีผิด – ถูก มียาก - ง่าย

^{๑๔} อนันต์ ศรีโสภา, การวัดผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑-๒.

^{๑๕} อุทุมพร จามรมาน, แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๒.

๑.๒) Affective เช่น เจตคติ ค่านิยม

ทดสอบโดย ข้อคำถามแบบอ้อม ไม่มีผิด – ถูก ไม่มียาก – ง่าย แต่ข้อคำถามมีความเป็นทั่วไป

๑.๓) Psycho – motor เช่น ทักษะการปฏิบัติงาน การใช้คอมพิวเตอร์

ทดสอบโดย ทดสอบความรู้ความเข้าใจ สังเกตวิธีทำงาน ประเมินผลงาน

๒. ประเภทของแบบทดสอบ จำแนกตามลักษณะข้อสอบ คือ

๒.๑) แบบปรนัย มีคำตอบมาให้ เพื่อให้ทำเครื่องหมาย เลือกตอบ จับคู่ ผิด – ถูก

๒.๒) แบบอัตนัย ให้เขียนตอบ เดิมคำ เดิมวลี เดิมประโยค เขียนตอบเป็นความเรียง ทำรายงาน

๓. ประเภทของแบบทดสอบ จำแนกตามพฤติกรรมของผู้เรียนในการตอบ หรือ รับการทดสอบ ได้แก่ ตอบโดยทำเครื่องหมาย เขียนข้อความ พุดตอบ แสดงให้ดู การกระทำ ผลงาน

ลักษณะของแบบทดสอบที่ดี

ในที่นี้นำเสนอเฉพาะลักษณะของแบบทดสอบที่ดี ที่เป็นแบบทดสอบอัตนัย และปรนัย เลือกตอบ ดังนี้

๑. แบบทดสอบอัตนัย ควรมีลักษณะดังนี้

๑.๑) ต้องเขียนคำชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการตอบให้ชัดเจน

๑.๒) เขียนคำถามให้ชัดเจน

๑.๓) กำหนดเวลาให้ตอบนานพอสมควร เหมาะสมกับความยากง่าย ความซับซ้อน และความลึกซึ้งของข้อสอบ

๑.๔) เลือกถามเฉพาะจุดที่สำคัญของเรื่อง

๑.๕) คำถามแต่ละข้อมีความยากง่ายไม่เท่ากัน ควรมีทั้งคำถามที่ง่าย และยากคละกัน

๒. แบบทดสอบปรนัยเลือกตอบ มีลักษณะทั่วไป คือ คำถามแบบเลือกตอบจะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง คำถามแบบเลือกตอบที่ดีนิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกัน ดูเผินๆจะเห็นว่าทุกตัวเลือกถูกหมด มีหลักในการสร้าง ดังนี้

๒.๑) เขียนตอบนำให้เป็นประโยคคำถามที่สมบูรณ์อาจใส่เครื่องหมายปรัศนี

๒.๒) คำถามให้ชัดเจนว่าจะถามอะไร ไม่คลุมเครือ

๒.๓) ควรถามในเรื่องที่มีคุณค่าต่อการวัด

- ๒.๔) หลีกเลียงคำถามปฏิเสธ
- ๒.๕) ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย
- ๒.๖) เขียนตัวเลือกให้เป็นเอกพจน์
- ๒.๗) ควรเขียนลำดับตัวเลขในตัวเลือกต่างๆ
- ๒.๘) เขียนตัวเลือกให้อิสระจากกัน
- ๒.๙) ควรมีตัวเลือก ๔ – ๕ ตัว
- ๒.๑๐) ไม่แนะคำตอบ

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นกระบวนการวัดและสรุปความสามารถของผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา ที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ครอบคลุมตลอดทุกส่วนของเนื้อหา ครอบคลุม ความรู้ เจตคติ ทักษะ ความสามารถต่างๆ และทักษะปฏิบัติ อิงผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามเกณฑ์ TQF ทั้งด้านคุณธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบ ทักษะเชิงตัวเลข ทักษะการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะต้องจัดเตรียมเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ก่อนทำ การสอน ในแบบที่เหมาะสม มีคุณภาพ วัดผลให้ถูกต้อง สมเหตุสมผล และยุติธรรม ควบคู่กับการประเมินผลตามสภาพจริง จากการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างกระบวนการเรียนรู้ อย่างสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด เพื่อหาแนวทางพัฒนาผู้เรียนแต่ละคน และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

๒.๖ หลักเบญจศีล ความเป็นมาของการบัญญัติศีล

เมื่อมีการกล่าวถึงศีลโดยเฉพาะศีล ๕ จะเป็นที่ทราบกันดีในหมู่ชาวพุทธ เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่มาก่อนการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในอรรถกถาสังคิติดูตรท่านแสดงไว้ว่า ศีล ๕ ชื่อว่า กุรุธรรม (หลักปฏิบัติของชาวคุรุในอดีต)^{๑๖} อนึ่ง หลักปฏิบัติที่มีลักษณะคล้ายกับศีล ๕ นี้มีปรากฏในศาสนาอื่น เช่น ศาสนาเซน เป็นต้น แต่หลักปฏิบัติที่คล้ายศีล ๕ ในศาสนาเซน เรียกว่า “มหาพรต” เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวช และจัดเรียงลำดับไม่ตรงกัน ซึ่งนักบวชในศาสนาจะต้องปฏิบัติตามกฎมหาพรตนี้ กล่าวคือ ละเว้นการทำร้ายสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต ไม่พูดเท็จ ไม่ลักขโมย ไม่เสพเมถุน ไม่ครอบครองทรัพย์สิน และไม่บริโภคอาหารในเวลากลางคืน^{๑๗}

^{๑๖} มหามกุฏราชวิทยาลัย, ธรรมปัทมกถา แปล ภาค ๑, เรื่องสังขย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๓.

^{๑๗} ธนู แก้วโอภาส, ศาสนาโลก, (กรุงเทพมหานคร : หจก.เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๖.

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์ผู้ปรารถนาความสุข เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่พวกสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ในขณะที่มนุษย์ยังมีไม่มากปัญหาก็ไม่มาก แต่เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากปัญญาและความยุ่งยากก็มีมากขึ้น ดังเงาตามตัว ฉะนั้น^{๑๘} ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงศีล ๕ มีปรากฏหลายแห่ง ทั้งที่กล่าวในลักษณะรวมๆ เป็นธรรมทั่วไป ไม่ได้ กล่าวเจาะจงลงไปว่าเป็นศีล ๕ โดยตรง เช่น ในอัครัญสูตร ที่มณิกาย ปาฏิภวรรค ในส่วนที่แสดงถึงความบริสุทธิ์แห่งวรรณะ ๔ ความว่า แม้ภคตริยบางพระองค์ในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ประพฤติผิดในกาม พุคเทจ พุคตอง เสียด พุคค้ำหายาบ พุคเพื่อเจอ เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา มีจิตพยาบาท เห็นผิดด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรประพฤติ นับว่าไม่ควรประพฤติ ไม่สามารถเป็นอริยธรรม นับว่าไม่สามารถเป็นอธรรม เป็น ธรรมดำ วิบากดำ ที่วิญญูชนคติเตยน ธรรมเหล่านั้นปรากฏชัดเจนในภคตริยบางพระองค์ในโลกนี้^{๑๙}

นอกจากนี้ ศีล ๕ ยังมีลักษณะเป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติ (วาริตศีล) ในขณะเดียวกันก็เป็นทางให้ผู้ประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เรียกว่า ธรรม ๕ คือ ให้เป็นผู้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ เป็นคนเสียสละ เป็นคนรู้จักรัก แต่พอยินดีในสิ่งที่ตนได้ มีสัจจะและมีสติไปพร้อมๆ กัน ในพระพุทธศาสนาศีล ๕ มีลักษณะเป็นธรรมและเป็นวินัย กล่าวคือ สำหรับบุคคลทั่วไปแม้เป็นผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกระทำผิดศีลย่อมผิดจากธรรมดาคือได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เช่น การฆ่าสัตว์ สัตว์ทุกชนิดมีกำหนดตามวงจรชีวิตของตัวเอง เมื่อมนุษย์ฆ่าสัตว์นั้นตาย ก็เท่ากับให้ตัดวงจรชีวิตของสัตว์นั้นลง เชื่อว่ากระทำผิดธรรมชาติหรือผิดปกติ ศีล ๕ จึงมีลักษณะเป็นธรรม คือ เป็นข้อที่ควรประพฤติของมนุษย์ทุกคน ส่วน ศีล ๕ ที่เป็นระเบียบปฏิบัติ ของอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นวินัย ในคัมภีร์อุปาสิกขณาลังการกล่าวว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยพระนครสาวัตถี ประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ได้ตรัสสิกขาบท ๑๐ มีปาณาติบาต เป็นต้น มีชาตรูปชะเป็นที่สุด เมื่อทรงกำหนดให้สิกขาบทของสามเณรทั้งหลาย และได้ตรัสศีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ รวมไว้ในครั้งนั้นด้วย^{๒๐}

จึงพอสรุปได้ว่าที่มาของความหมายของการบัญญัติศีล ๕ หรือที่มาของคำว่าศีล ๕ ไว้ว่าศีล ๕ ตามพระบาลีชั้นเดิมเมื่อกล่าวถึงความประพฤติของคนทั่วไปท่านใช้คำว่า ธรรม ๕^{๒๑} แต่เมื่อใช้ในฐานะเป็นข้อฝึกหัดของชาวพุทธผู้ศรัทธา หรือกฎความประพฤติของอริยสาวกฝ่าย

^{๑๘} ธนิต อยู่โพธิ์, *อานิสงส์ศีล ๕*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕, หน้า ๑.

^{๑๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๕/๘๕.

^{๒๐} ธนิต อยู่โพธิ์, *อานิสงส์ศีล ๕*, หน้า ๕๖.

^{๒๑} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๔๘๓/๓๐๓.

มรวาส เรียกว่า สิกขาบท ๕^{๒๒} ส่วนที่เรียกตรงๆ ว่าศีล ๕ นั้นพบในพระวินัยปิฎก^{๒๓} เพราะฉะนั้น ศีล ๕ จึงเป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ชาติ เป็นหลักจริยธรรมของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น ข้อปฏิบัติอันมีลักษณะใกล้เคียงกับศีล ๕ จึงปรากฏในหลักคำสอนด้านสังคมของหลายศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นและประกาศพระพุทธศาสนาในโลก ได้ทรงรับรองหลักปฏิบัติทั้ง ๕ นี้เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นของชาวพุทธผู้ครองเรือน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข หากจะพิจารณาอย่างละเอียดแล้วพบว่า ข้อปฏิบัติอื่นๆ โดยเฉพาะที่เป็นวินัยขยายออกไปจากศีล ๕ นี้เป็นส่วนใหญ่^{๒๔} ศีล ๕ จึงมีความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวมาแล้ว เพราะเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้น เพื่อพุทธศาสนิกชนจะกระทำความดีอย่างอื่นต่อไปได้ง่ายยิ่งขึ้น

๒.๖.๑ ความหมายของเบญจศีล

เบญจศีล หรือ ปญจศีล แปลว่า ศีล ๕ เป็นศีล หรือข้อห้ามในลำดับเบื้องต้นตามพระโอวาทของพระพุทธโคดมพระศาสดาแห่งพุทธศาสนาพระองค์ปัจจุบัน แต่ทั้งนี้เบญจศีลเป็นหลักการที่มาและเป็นที่สั่งสอนทั่วไปก่อนพระพุทธโคดมอุบัติแล้ว จัดเป็นศีลขั้นต่ำของพระโสดาบัน^{๒๕}

เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมมนุษย์ ในพิธีกรรมทั้งปวงแห่งพุทธศาสนา ภิกษุจึงนิยมนิยามเป็นภาษาบาลีมอฬศีลที่ตนมีให้บุคคลร่วม รักษาด้วย เรียกว่า “ให้ศีล” และพุทธศาสนิกชนจักกล่าวรับปากว่าจะรักษาศีลหรือที่เรียกว่ากล่าว “รับศีล” ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ภิกษุเท่านั้นที่ให้ศีล มรวาสผู้รักษาศีลอยู่แล้วก็สามารถให้ศีลแก่บุคคลอื่นด้วย^{๒๖}

ศีล ได้แก่ ข้อประพฤติก่อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย และวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ ศีล ยังแปลได้อีกหลายอย่าง เช่น แปลว่า เย็น สิริยะ สุข อดทน ความสำรวม ความไม่ก้าวล่วงละเมิด เป็นต้น

เบญจศีลเป็นข้อพึงปฏิบัติ คู่กับ “เบญจธรรม” อันเป็นข้อพึงปฏิบัติ การรักษาเบญจศีล

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๗๔.

^{๒๓} วิ.ม. (ไทย) ๗/๒๖๒/๑๑๗.

^{๒๔} พระมหาพิชิตชัย ขมพาลไฟ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๒๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาธก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน), หน้า ๓๖๓.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๔.

ให้บริบูรณ์ควรกระทำพร้อมกับรักษาเบญจธรรมด้วย แต่การรักษาเบญจศีลนี้มีข้อบังคับของพุทธศาสนิก เป็นคำแนะนำให้พึงยึดถือด้วยความสมัครใจเท่านั้น^{๒๗}

เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาลแล้ว ปรากฏในจักรวัตติสูตร (บาลี : จกวัตติสูตร) อันกล่าวถึงเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิตรัสสอนประชาชนว่า ท่านทั้งหลายต้องไม่ฆ่าสัตว์ (บาลี : ปาโณ น หนตฺตพฺโพ), ต้องไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (บาลี : อทินฺนํ น อาทาตพฺพํ), ต้องไม่ประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ (บาลี : กามสุมิจฺจนํ จริตฺตพฺพา), ต้องไม่กล่าวเท็จ (บาลี : มุสา น ภาสิตพฺพา) และต้องไม่บริโภคสุรายาเมา (บาลี : มชฺชนํ ปาตพฺพํ) ต่อมาเมื่อมีผู้ประพฤติผิดจากที่พระเจ้าจักรพรรดิสอน จึงมีการลงโทษด้วยวิธีการจับแขนไปลงหลังแล้วเอาเชือกเหนี่ยวมัดอย่างมั่นคง โคนผม และประโคนบันฑิตาจะวเลียงกร้าว แห่ประจานไปตามถนนและตรอกซอกซอย พาออกไปทางประตูเมืองทศได้ ก่อนประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ

เบญจศีลมีอิทธิพลมากในสังคมอินเดียโบราณ จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวัตติสูตรดังกล่าว เมื่อกาลผ่านไปก็กลายเป็นคุณธรรมขึ้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไปในสังคมอินเดีย แต่ปรับปรุงเหลือเพียงสี่ข้อเท่านั้นประกอบด้วย ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่มีเพศสัมพันธ์ และไม่อวดอุตริมนุชย์ธรรม

ต่อมาพระโคตมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นและประกาศพุทธศาสนาก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามห้าประการจากจักรวัตติสูตรมาสั่งสอนในพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย เรียกว่า “ศีล” บ้าง “สิกขาบท” บ้าง แต่ในทางปฏิบัติหมายถึง เจตนางดเว้นจากการทำความชั่วห้าประการข้างต้น ไม่เพียงเท่านั้น ครั้งเสด็จออกบรรพชาที่ทรงถือปฏิบัติตามคุณธรรมนักบวชสี่ประการดังกล่าว โดยทรงขนานชื่อว่า “อภริยกิจ ๔” แปลว่า เรื่องที่นักบวชไม่พึงทำสี่ประการ และทรงนำไปเป็นเกณฑ์บัญญัติพระวินัยอีกด้วย ที่เห็นได้ชัดคือ ปาราชิก ๔

โดยเหตุที่เบญจศีลเป็นหลักธรรมสำหรับอุ้มชูโลก จึงได้รับสมญานามว่า “มนุษยธรรม” คือ ธรรมของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์รักษารัศมีห้าประการนี้แล้ว โลกหรือสังคมก็จะสงบสุข ว่า “นิจศีล” หรือ “นิตยศีล” คือ ศีลที่บุคคลทั้งนักบวชและฆราวาสพึงรักษาเป็นนิตย์ ว่า “ลิหิศีล” คือ ศีลของฤๅษีว่า เอา “การียวินัย” คือ วินัยของผู้ครองเรือน เป็นต้น ราชบัณฑิตยสถานแห่งประเทศไทย แสดงความเห็นว่ “น่าจะถือได้ว่า ศีล ๕ เป็นรากฐานของศีลทั้งปวง” ต่อมาได้มีผู้นำทางการเมืองของบางประเทศนำคำว่า “ปัญจศีล”

ไปใช้ในการเมืองโดยเรียกว่า “ปัญจสีละ” และได้ให้นิยามความคิดเห็นของตนเอง ได้ความว่า คือการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ผู้ที่ถือศีลย่อมได้รับอานิสงส์ อย่างนี้คือ

- ไม่ต้องประจบความเดือดร้อนในภายหน้า

^{๒๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๘๒-๑๓๐๒/๕๐-๖๐.

- ย่อมประสบความสำเร็จในการทำมหากิน
- ชื่อเสียงเกียรติยศของผู้มีศีลย่อมแพร่หลายไปในหมู่มนุษย์ (ในหมู่มนุษย์)
- ย่อมเป็นผู้ร่ำรวย ไม่เก้อเจียม เมื่อเข้าไปในหมู่ผู้มีศีล
- เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา คือ ก่อนตายก็มีศีล ตายไปอย่างสงบ ไม่ทุรนทุราย
- เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ไม่ต้องตกนรก
- ผู้บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ มีสติบริบูรณ์ ย่อมทำตนให้สิ้นอาสวะ คือ สิ้นกิเลสได้

การศึกษาเกี่ยวกับศีล ๕ ความจำเป็นในเบื้องต้นสำหรับการศึกษาให้มีความรู้และความเข้าใจให้มากขึ้น จะต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงความหมายที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่ามีความหมายอย่างไร หลังจากทราบความหมายแล้วข้อจำเป็นในอันดับต่อไปคือ ศีล ๕ มีความเป็นมาอย่างไร ฉะนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงความหมายและความเป็นมาของศีล ๕ มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของเบญจศีล ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคแปล สิลนินเทส ปัญหากรรม ๖ ได้กล่าวถึงศีลเป็นคำถามนำว่า “อะไรเป็นศีล”^{๒๘} และมีการแก้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้เว้นจากโทษมี ปาณาติบาตเป็นต้นที่ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติที่ดี เป็นศีล” และในประเด็นเดียวกันนี้พระธรรมเสนานีสาวิบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาในลักษณะถามตอบว่า อะไรเป็นศีล เจตนาเป็นศีล เจตสิกก็เป็นศีล ความไม่กำถ่วงก็เป็นศีล”^{๒๙} ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็น การกล่าวถึงว่าอะไรบ้างที่เป็นศีล และเป็นการให้ความหมายของศีลไปในขณะเดียวกันด้วย แต่เพื่อให้ทราบความหมายของศีลซึ่งมีปรากฏในพระไตรปิฎกชัดเจนมากขึ้น ในบทนี้ผู้วิจัยจึงขออภิปรายความหมายของศีลในพระไตรปิฎก มีรายละเอียดดังนี้

๑. ศีลในความหมายของ การรักษากายและวาจา ให้เรียบร้อย ซึ่งเป็นคุณสมบัติของ อุบาสก อุบาสิกา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนมหานามะ อุบาสกงดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจาก อทินนาทาน งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร งดเว้นจากมุสาวาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกนั้นเชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้”^{๓๐}

๒. ศีลในความหมายของสิกขาบท ซึ่งมีไว้สำหรับฝึกหัดขัดเกลาและควบคุมกาย วาจา ของพุทธศาสนิกชนให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมทานสิกขาบททั้งหลาย คือ งดเว้นจากมุสาวาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและ

^{๒๘} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๓๐} อัง.อุฎฐก.(ไทย) ๒๓/๑๑๕/๑๕๕-๑๕๖

เมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทนี้แล เป็นยัญ ซึ่งใช้ทรัพย์น้อย มีการเตรียมน้อย แต่ มีผลมาก^{๓๑}

ในสูตรนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสิ่งที่ต้องมีการสมาทาน (ตั้งใจรักษา) เพื่อฝึกหัดตนตามวิธีปฏิบัติในพระพุทธศาสนา โดยหวังผลคือความสุขในโลกนี้หรือผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

๓. สติในความหมายของคุณลักษณะของผู้มีความประพฤติดีงาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า คุณก่อนวิสาขา มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้คงเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากกาเมสุมิฉฉาจาร จากมุสาวาท และจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างนี้แล^{๓๒}

จากพุทธพจน์ที่ยกมาเป็นการยืนยันถึงความสำคัญของศีล ๕ ที่มีต่อผู้มาตุคามคือผู้หญิง ฉะนั้นความดีงามของสตรีมิใช่เฉพาะเรื่องกิจการงานในบ้านเรือนดีเท่านั้น แต่ยังมีความดีงามอีกข้อหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงเป็นผู้ดีงามตลอดไป ได้แก่การประพฤติปฏิบัติศีล ๕ นั้นเอง และการที่จะประพฤติปฏิบัติศีล ๕ จนกลายเป็นคุณสมบัติหรือคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของผู้มีความประพฤติดีงามได้นั้น จะต้องมีความตั้งใจรักษาคือการสมาทานศีล ๕ ให้แน่วแน่ที่จะไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ อยู่เสมอ ความตั้งใจหรือการไม่คิดล่วงละเมิด หมายความว่าเจตนาเป็นตัวนำ ฉะนั้น การตั้งเจตนาไว้ดี การระมัดระวังอยู่เสมอ และการไม่ละเมิด หมายความว่าเจตนาเป็นตัวนำ ฉะนั้น การตั้งเจตนาไว้ดี การระมัดระวังอยู่เสมอ และการไม่ละเมิดศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นคนมีศีลแล้ว โดยที่เราสามารถสังเกตได้จากการกระทำทางกายและทางวาจา ดังที่พระสารีบุตรกล่าวไว้ในปฏิสัมภิทามรรค ญาณกถา ความว่า การละปาณาติบาตเป็นศีล เจตนา สังวรเป็นศีล การไม่ก้าวก้าวเป็นศีล ศีลเห็นปานนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เดือดร้อนแห่งจิต^{๓๓}

จะเห็นได้ว่าเจตนาว่าวิถีทางของจิตให้เป็นไปต่างๆ พร้อมทั้งสัมปยุตธรรม (ธรรมที่ประกอบรวม) ซึ่งแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือกลางๆปรุงแปรการตรัสรู้นึกคิด การพูด การทำให้เกิดกรรมทางกายทางวาจา และทางใจ เจตนาจึงเรียกว่า สังขาร ดังพระพุทธเจ้าตรัสความเกิดขึ้นแห่งสังขารและความดับแห่งสังขารในขันธวารวรรค ปรีวัญญสูตร ว่า “คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เจตนา ๖ หมวด คือ รูปสัญญาเจตนา สัททสัญญาเจตนา คันธสัญญาเจตนา รสสัญญาเจตนา โผฏฐัพพสัญญาเจตนา ธรรมสัญญาเจตนา คุณก่อนภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า สังขาร ความเกิดขึ้นแห่งสังขาร ย่อมมีเพราะความเกิดขึ้นแห่งผัสสะ ความดับแห่งสังขารย่อมมี เพราะความดับแห่งผัสสะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘

^{๓๑} ที.สี.(ไทย) ๕/๑๓๔/๑๕๒.

^{๓๒} อง.อญฐก. (ไทย) ๒๓/๑๓๕/๒๔๕.

^{๓๓} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๕๐/๔๓.

ประการ คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาทิฐินี้แล เป็นปฏิปทาอันให้ถึงความดับแห่งสังขาร คู่ก่อนภิกขุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง รู้ยังซึ่งสังขารอย่างนี้”^{๓๔}

๔. คิด ในความหมายของการสำรวม คิด คือ การสังวร สังวรจึงเป็นความหมายของศีล หมายถึง ความสำรวมกาย วาจา โดยอาศัยใจเป็นเหตุให้เกิดการเว้นจากกายทุจริต วาจาทุจริต และมิฉาชีพ เรียกว่ามีเจตสิกเกิดขึ้นประกอบจิตให้เกิดวิริติ คืองดเว้นจากความประพฤติชั่วทางกายทางวาจาก็ได้ ในขณะที่อารมณ์ที่จะเป็นเหตุให้กระทำทุจริตปรากฏ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลไม่ควรห้ามอารมณ์ทั้งปวง ที่เป็นเหตุให้ใจมาถึงความสำรวม บายย่อมเกิดขึ้นกับอารมณ์ใดๆ บุคคลพึงห้ามใจอารมณ์นั้น”^{๓๕} การระวังบาปอกุศล กล่าวคือคอยระวังความชั่วที่ทำให้จิตไม่มีคุณภาพเสื่อมทรามลงเป็นสภาพที่ทำให้มีความทุกข์ปิดกั้นมิให้เกิดปัญญา ไม่เอื้อเพื่อต่อชีวิตจิตใจ ไม่สามารถทำให้บรรลุมรรคผลได้ สมด้วยพระราชดำรัสที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย ในอังคุตรนิกาย จตุกนิบาต ปัตตกัมมวรรค สราคสูตร ความว่า ชนทั้งหลายกำหนดในอารมณ์ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดเพิลิดเพิลินในรูปที่น่ารักเป็นสัตว์เลวทรามอัน โมหะผูกไว้ ย่อมหยั่งเครื่องผูกให้เจริญเป็นผู้ไม่ฉลาด ย่อมกระทำกุศลธรรมอันเกิดจากราคะบ้าง เกิดจากโทสะบ้าง เกิดจากโมหะบ้าง มีความคับแค้นให้ทุกข์ต่อไป สัตว์ทั้งหลายอันอวิชชาหุ้มห่อแล้ว เป็นผู้มืดมนไม่มีจักขุ”^{๓๖}

จากการที่ได้ศึกษาความหมายของศีลซึ่งมีปรากฏในพระไตรปิฎกมาทั้งหมด ทำให้ทราบความหมายของศีลทั้งในแง่ของการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย และในแง่ของการฝึกหัดขัดเกลาและควบคุมกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แต่เมื่อรวมความหมายหลักของศีล สามารถสรุปรวมลงในความหมายของการสำรวมได้เป็นอย่างดี เพราะการรักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย หรือการฝึกหัดขัดเกลาและการควบคุมการ วาจา ใจ ให้ตั้งอยู่ในความดีงามได้ จะต้องมีการระวังคือมีสติคอยควบคุมอยู่เสมอ จึงจะทำให้ศีลที่ประพฤติเป็นบาทฐานรองรับการเกิดธรรมอื่นๆ ได้ ศีลที่กล่าวถึงอยู่ในขณะนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า เป็นอริศีลสิกขา (เขียนเป็นภาษาบาลีว่า อริศีลสิกขา และเรียกกันง่ายๆ ว่า ศีล) เพราะเป็นข้อสำหรับปฏิบัติฝึกอบรมในทางความประพฤติ อย่าง การฝึกฝนอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง การฝึกอบรมความประพฤติทางกาย วาจา คือระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยดี ให้เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายเป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจในอริจิตสิกขา”^{๓๗} ส่วนศีลในปาริสุทธศีล เป็นศีลที่ยิ่งไป

^{๓๔} ถึ.บ. ๑๓/๑๑๖/๖๕.

^{๓๕} ถึ.ศ. ๑๕/๖๒-๓/๑๕.

^{๓๖} อญ.จตุกก. ๒๑/๖๖/๕๔.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต),พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖๔.

ว่า อธิศีลสิกขาเพราะศีลในปาริสุทธศีล หมายถึงความบริสุทธิ์ ศีลเครื่องให้บริสุทธิ์ ความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีลเพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่าศีลในความหมายหลักแล้วผู้วิจัยมีความเห็นศีลหมายเอาความสำรวม เพราะหากไม่มีการสำรวมระวังแล้ว คงเป็นไปได้ยากที่จะประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลายได้^{๓๘} ซึ่งเป็นข้อที่ ๑ คือ ปาฏิโมกขสังวรศีล ในปาริสุทธศีล ๔

เมื่อศึกษาความหมายโดยรวมทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่า สังวรมีความเกี่ยวข้องกับศีล ๕ ในแง่ของการสำรวมระวังกุศลธรรมไม่ให้เกิดขึ้น และสังวรนั่นเองเป็นศีล นั้นหมายความว่าศีลเท่ากับสังวรทั้ง ๕ คือ ปาฏิโมกขสังวร สติสังวร ญาณสังวร วิริยสังวร^{๓๙} จากข้อความที่กล่าวมาเป็นการยืนยันว่า สังวร ๕ เป็นศีล โดยมุ่งเอาอธิศีลที่หมายถึงความสำรวมหรือการสังวรระวัง^{๔๐} ซึ่งเป็นความประพฤติสุจริตดีงามและสำรวมระวังอันเป็นศีล เพื่อความเข้าใจในความหมายของศีลที่เป็นสังวรศีลให้มากขึ้น ผู้วิจัยจะขออธิบายสาระสำคัญตามนัยแห่งพุทธพจน์ไว้โดยย่อ ดังนี้

๑) ปาฏิโมกข์สังวร ได้แก่ การสำรวมในปาฏิโมกข์ คือการรักษาสิกขาบทเคร่งครัดตามที่ทรงบัญญัติไว้สำหรับป้องกันความเสียหาย หมายถึง การระมัดระวังมิให้ล่วงละเมิดพระบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นข้อห้าม สำหรับป้องกันความเสียหาย ซึ่งมีผลกระทบกับหมู่คณะ โดย ทรงวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด และให้ทำตามข้อที่พระองค์ทรงอนุญาต เพื่อความไม่เดือดร้อนแห่งตนเองและหมู่คณะ เป็นไปเพื่อความเกื้อกูลแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย สมดังที่ปรากฏในเลขปฏิปาฐสูตร มัชฌิมปิณณาสก ที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้พระอานนท์แสดงแก่พวกเจ้าศากยะว่า “อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีลสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาทั้งหลาย”^{๔๑}

การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ต้องถึงพร้อมด้วยความประพฤติเรียกว่า อาจารย์ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่คนต้องกระทำโดยเฉพาะ ส่วนการไม่ทิ้งอารมณ์กรรมฐานกล่าวคือการเจริญจิตภาวนาและปัญญาภาวนาในกิจกรรมทุกอย่างในชีวิตประจำวัน โดยสาระสำคัญคือ ความรู้ตระหนักที่จะคุมกายและจิตไว้ให้อยู่ในกิจ เรียกว่า โคจร

๒) สติสังวร ได้แก่ การสำรวมด้วยสติ คือ สำรวมอินทรีย์มิให้ฉกฉวย เป็นต้น ระวังรักษามิให้บาปอกุศลธรรมเข้าครอบงำเมื่อตาเห็นรูป เป็นต้น หมายถึงสำรวมด้วยสติ ระวังมิให้ออกุศลธรรมครอบงำจิตในเมื่อรับรู้ด้วยอารมณ์ ๖ คือ เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องสัมผัส และใจรู้คิดเรื่องราวต่างๆ ต้องมีสติที่เป็นไปโดยอาการอย่างนั้น การมีสติครองตัวที่ขวยขึง

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

^{๓๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑, หน้า ๑๔.

^{๔๐} พ.ป.(ไทย) ๓๑/๕๑/๔๔.

^{๔๑} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๗/๒๕.

กำกับจิตไว้กับกิจ นึกคิดถึงสิ่งที่พึงทำ ที่เกี่ยวข้องแม้จะนานแล้วก็ตาม หน้าที่ของสติคือ การดูแล หรือคอยกำกับจิต ความหมายสามัญว่าความระลึกได้ อินทรีย์สังวรนี้เป็นการทำลายอกิขฌาและ โทมนัส ซึ่งสติปัญญานี้ก็เป็นการทำลายอกิขฌาและโทมนัสเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าเป็นอย่างเดียวกัน คือเป็นวิธีเจริญสติปัญญานั่นเอง เรื่องนี้พึงสังเกตได้จากพุทธพจน์ที่ปรากฏใน อปัณณกสูตร อังคุตตรนิกาย ดิกขิบาตร ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยตาแล้ว ไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์ เมื่อไม่สำรวมแล้วจะพึงเป็นเหตุ ให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อกิขฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาจักขุนทรีย์ ย่อมถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ พึงเสียด้วยหู ถูกรสด้วยลิ้น ถูกต้องโณภูมิจึงพะ ด้วยกาย รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจ^{๔๒}

๓) ญาณสังวร ได้แก่การสำรวมด้วยญาณ คือตัดกระแสกิเลสต้นหา เป็นต้นเสียได้ด้วย ปัญญา^{๔๓}พิจารณาให้เข้ามาครอบงำจิต ตลอดถึงรู้จักพิจารณาเสพปัจจัย ๔ และการสำรวมด้วย ญาณ หมายถึงการใช้ปัญญาพิจารณารู้ตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของ สังขารธรรมทั้งหลาย ซึ่งสามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์ และทำลายกิเลสได้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

ผู้มีปัญญาย่อมเห็นสิ่งใดมีประโยชน์และไม่มีความประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องปัจจัย 4 ไม่ติดข้องในการบริโภคต้องพิจารณาด้วยปัญญา ถ้าบริโภคด้วยความประมาทย่อมเปิดทางให้กิเลสได้เข้า อิงอาศัย อันเป็นเหตุให้ไม่สะดวกแก่การเจริญวิปัสสนาเสพ

๔) ขันติสังวร สำรวมด้วยขันติ หมายถึงความอดทน โดยมีความอดกลั้นเป็นลักษณะ เรียกว่า อธิวาสนขันติ^{๔๔} ได้แก่ อดทนต่อทุกขเวทนาในเวลาที่ยับยู่ ไม่แสดงอาการทรมานทรมาย เรียกว่า ทนลำบาก อดทนต่อหนาว ร้อน แดด สัมผัสเหลือบ ยุง และสัตว์เลื้อยคลาน มุ่งประกอบ งานเป็นใหญ่ เรียกว่า ทนตรากตรำ และเมื่อมีความโกรธ ไม่แสดงออกทางกาย วาจา อดทนไว้ในใจ เรียกว่า ทนเจ็บใจ การสำรวมความอดกลั้นเป็นเครื่องขัดเกลากิเลส อันสืบเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมภายนอก เช่น หมู่ คณะ รวมทั้งสภาพดินฟ้า อากาศ ที่ไม่อำนวยแก่การประพฤติ ปฏิบัติ และสภาพแวดล้อมภายใน เช่น เกิดราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ถอดทนไว้ได้จนทำให้จิตใจ เป็นปกติมั่นคง ไม่มีอารมณ์อื่นใดที่จะทำให้หวั่นไหวหรือคล้อยตามสภาพที่เกิดขึ้น

๕) วิริยะสังวร สำรวมด้วยความเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นที่ไม่ย่อท้อ มีความพยายาม มีจิตใจที่แน่วแน่ โดยมีจุดมุ่งหมายในการเข้าถึง ซึ่งเป็นความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้น ให้หมดสิ้นไป ทำกุศลให้ถึงพร้อมซึ่งเป็นความหมายเดียวกับสัมปชาน ๔ ความสำรวมระวัง

^{๔๒} อ.จ.ด.ก. (ไทย) ๒๐/๑๖/๑๕๔-๑๕๕.

^{๔๓} พ.ญ. (ไทย) ๓๐/๓๕/๑๗.

^{๔๔} ม.ญ. (ไทย) ๑๒/๑๔/๑๖.

กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก รวมทั้งบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะเป็น ความบริสุทธิ์แห่งการเลี้ยงชีพ ด้วยการแสวงหาทรัพย์ในทางสุจริตปราศจากโทษ ความบริสุทธิ์ไม่ เจือด้วยกิเลส โดยไม่มีที่สิ้นสุดแห่งศีล ซึ่งเป็นหลักการขั้นศีลในองค์มรรคคือ สัมมาอาชีวะ เพราะ ความเพียรที่ปรารถนาแล้วโดยชอบเป็นเหตุแห่งการละเมิดมิจนอาชีวะ^{๔๕}

๕. ศีล หมายถึง การไม่ก้าวล่วง คำว่าไม่ก้าวล่วง หมายความว่า การไม่ล่วงละเมิด ลึกขบถที่ได้สมาทานไว้แล้ว เช่น การไม่ก้าวล่วงศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ เป็นต้น เป็น การงดเว้นและการไม่ล่วงละเมิดโดยองค์ธรรม คือ วิปัสสนาจิต ดังสาธกในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า เวมณีนฺวเสน อวิติกกุมเสน เจตโส ปวตติสมภาวํ สนฺทราขุคฺคา ข้อนี้กล่าวไว้โดย หมายถึงความ ดำเนินไปของจิต โดยเนื่องด้วยการงดเว้นและความไม่ล่วงละเมิด “หากจะกล่าวถึงคนผู้ไม่ก้าวล่วง หรือล่วงละเมิดลึกขบถที่ได้สมาทานไว้แล้ว ถือว่า เป็นคนรักษาศีลแล้ว จะเป็นผู้ปราศจากโทษ ทางกาย วาจา แม้บัณฑิตพิจารณาก็หาที่ตำหนิได้ อีกนัยหนึ่ง มีคำอธิบายว่าศีลนั้น บุคคลอาจ รักษาไม่ให้มีโทษทางกาย วาจา คือ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย (อชฺฌท อจฺฉิทฺท อสพล อกฺก มาส)^{๔๖} หากพิจารณาข้อความที่ยกมากล่าว แล้วทำให้ทราบว่า อาการที่ละเมิดลึกขบถต่างๆ ที่ สมาทานแล้วนั้นมีทั้งขาด ทะลุ และพร้อย ก็มีคำถามต่อไปว่าแล้วอะไรเป็นสาเหตุให้ต้องล่วงละเมิด ลึกขบถที่สมาทานแล้ว จนเป็นเหตุให้ศีลที่สมาทาน (รับ) แล้ว ต้องขาด ทะลุ ด่าง และพร้อย จน เป็นเหตุให้เป็นคนไม่มีลึกขบถ (ศีล) สำหรับฝึกปฏิบัติขัดเกลาจิตใจให้สงบสุขได้ หากจะตอบคง ตอบได้ว่าสิ่งที่ปิดกั้นคุณงามความดี และไม่ให้อำนาจในกุศลธรรมทั้งหลายได้ หรือสิ่งที่ เป็น อกุศลธรรมที่ทำให้จิตใจให้เศร้าหมอง ซึ่งเรียกว่า นิวรณ์ ๕^{๔๗} อันเป็นอกุศลธรรมที่เกิดกับคนได้ง่ายและ รวดเร็วที่สุด

หากพิจารณารายละเอียดของนิวรณ์ ๕ ทุกข้อแล้ว พบว่ามีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ เชื่อมโยงในลักษณะที่เป็นสาเหตุให้ล่วงละเมิดลึกขบถที่สมาทานแล้ว โดยขอยกมากล่าวเพียง ๒ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑ คือ ความพึงพอใจในกามคุณ ๕ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ที่น่าใคร่น่า ปรารถนาและน่าพอใจทั้งสิ้น (กามฉันทะ) ซึ่งจัดเป็นกิเลสพวกโลภะ เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตขุ่นมัว และไม่ตั้งมั่น กับข้อสุดท้าย คือ ความลังเลสงสัย ความเคลือบแคลง หรือความไม่แน่ใจในกุศล ธรรมทั้งหลายว่ามีคุณค่า หรือมีประโยชน์ ควรแก่การนำมาประพฤติปฏิบัติหรือไม่ หรือเมื่อนำมา

^{๔๕} ม.นุ. (ไทย) ๑๒/๑๗/๑๘.

^{๔๖} วิสุทธิ. ๑/๕๓ อ้างใน พระโสภณมหาเถระ(มหาสิยาโค)รจนา, วิปัสสนาวิสัย, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ, (กรุงเทพมหานคร: จก. ซีเอไอ เซ็นต์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

^{๔๗} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑, หน้า ๑๗.

^{๔๘} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๑-๑๒/๓-๔.

ประพฤติกปฏิบัติแล้วจะได้รับผลเป็นความดีและความสุขตามที่พรรณนาไว้หรือไม่ ซึ่งความจริงแล้วนิวรรณ์ ๕ ท่านกล่าวว่าเป็นสิ่งปิดกั้นหรือเป็นเครื่องกั้นไม่ให้สิ่งดีงาม (กุศลธรรม) ไม่ให้เกิดขึ้นในใจคนได้อย่างแท้จริง ตัวอย่าง เมื่อคนถูกถามคุณ ๕ ครอบงำ จิตใจก็จะมีอาการฟุ้งซ่าน ราคาญปรารณาสังคิไม่ได้สิ่งนั้น จิตใจจะหดหู่ ห่อเหี่ยว และเชื่องซึม จนกระทั่งคิดปองร้ายทำลายผู้อื่นหรือสิ่งอื่นๆ มีตาที่ไม่มีตา มีหูก็เหมือนไม่มีหู เพราะขาดปัญญาคอยกำกับช่วยพิจารณา ตรึกตรอง ไตร่ตรอง และใคร่ครวญนั่นเอง^{๔๕}

นิวรรณ์ ๕ นี้ สงเคราะห์เข้าในปริยฐานกิเลส (คือ กิเลสอย่างหยาบ แสดงอาการปรากฏอยู่ในจิตใจ เช่น ความยินดีพอใจและความไม่พอใจ) ถ้ากำจัดนิวรรณ์ ๕ ต้องอาศัยกำลังสมาธิจึงสำเร็จได้ จึงกล่าว ได้ว่าหากกำจัดนิวรรณ์ได้แล้ว กิเลสธรรมที่หมักหมมอยู่ในจิตใจก็ไม่อาจก้าวล่วงลักษณะที่สมทานแล้วได้

เพราะฉะนั้น ความหมายของศีลจึงหมายถึงการงดเว้น การมีเจตนา การสำรวมระวัง และการไม่ก้าวล่วงหรือการไม่ล่วงละเมิดลักษณะที่สมทานแล้ว จากที่มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นอย่างนี้ ทำให้มีความระมัดระวังในการประพฤติกปฏิบัติมากยิ่งขึ้น เมื่อมีความระมัดระวังศีลก็จะไม่ขาดหรือค้างพริ้ว หากมีความปรารถนาจะเจริญศีลให้ยิ่งขึ้นเพื่อก้าวไปสู่การบรรลุขั้นสูงขึ้นจะได้ง่าย ทั้งนี้ ก็ด้วยมีศีลที่บริสุทธิ์ดีแล้วเป็นฐานนั่นเอง

๒.๖.๒ ประเภทและองค์ประกอบของศีล ๕

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับความประพฤติกดีงาม และการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ได้แก่ ศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นที่ประโยชน์เกื้อกูลสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตลอดจนพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และระบบความประพฤติกขึ้น ศีลธรรมพระพุทธเจ้าทรงกระจายคำสอนออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติโดยตรงแก่บุคคลและสังคม และเพื่อให้เห็นภาพรวมของศีลที่ครอบคลุมทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคม จึงขอกกล่าวถึงประเภทของในคัมภีร์เนติปิฎกที่ได้แบ่งศีลออกเป็น ๕ ประเภท คือ

(๑) ปกตศีล คือ โดยปกติ คือศีลที่ประพฤติกเป็นประจำโดยมิได้สมทาน

(๒) สมทาน คือ โดยการสมทาน คือ ศีลที่รับเอาจากพระภิกษุหรือสมทานต่อหน้าพระพุทธรูป

(๓) จิตตปสาทะ คือ ศีลที่เกิดจากความเลื่อมใส

^{๔๕} ส.ม.ห. (ไทย) ๑๕/๕๐๑/๑๓๘.

(๔) สมณะ คือ ศีลที่เกิดจากสมณะ

(๕) วิปัสสนา คือ ศีลที่เกิดจากวิปัสสนา^{๕๐}

จากที่กล่าวถึงประเภทของศีล ๕ ประเภทข้างต้น ทำให้มองเห็นภาพรวมของศีลในวงกว้างได้มากขึ้น แต่เพื่อให้เห็นในส่วนที่เป็นระบบความประพฤติที่แยกออกไปเป็นศีลสำหรับคฤหัสถ์และศีลสำหรับนักรบวช เป็นต้น จึงขอกล่าวถึงศีลสำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติโดยทั่วไป คือ

ศีลสำหรับคฤหัสถ์ สารสำคัญของศีลสำหรับประชาชนโดยทั่วไปกำหนดเอาข้อปฏิบัติอย่างต่ำมาเป็นพื้นฐานช่วยให้สังคมสงบสุข โดยปกติถือว่า ศีล ๕ เป็นหลักความประพฤติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะครองชีวิตอยู่ในระดับใดๆ คือ เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานของบุคคลแต่ละคนในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง จึงเรียกว่า มนุษยธรรม ศีลระบบชีวิตอย่างมีวินัยจำเพาะสำหรับฝึกตน วางไว้เป็นข้อเรียกว่า “สิกขาบท” (ข้อฝึกความประพฤติ) เมื่อบุคคลต้องการรักษาศีลให้ยิ่งขึ้นไปในวันอุโบสถ คือ

ศีล ๕ เป็นสิกขาบทที่คฤหัสถ์รักษาอยู่เป็นประจำ เรียกว่า นิจจศีล มีรสิกขาบทไว้สำหรับเป็นข้อฝึกความประพฤติกาย วาจาให้เรียบร้อย ๕ ประการ ได้แก่

(๑) เว้นจากการปลงชีวิตของสัตว์มีชีวิต

(๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้

(๓) เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม

(๔) เว้นจากการพูดเท็จ

(๕) เว้นจากการดื่มของมึนเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๕๑}

หลักความประพฤติพื้นฐานของมนุษย์มีจุดหมายที่เหมือนกันคือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัยอยู่ในสังคมที่เป็นปกติสุข จึงสร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคม ศีล ๕ ในสังคมจึงปรากฏชัดเจน เป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้แก่ การทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่กายเป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และมีอันิสงส้อย่างต่อเนื่อง ท่านจึงกล่าวว่า ปญจสีล สัพพกาลิก หมายความว่า ศีล ๕ เป็นของมีอยู่ตลอดกาลทุกยุคทุกสมัย ซึ่งกล่าวไว้ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาหลายคัมภีร์ ว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นหรือแม้มิได้ เสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ศีลมีองค์ ๕ (กรรมบถ) ๑๐ นี้ก็มีอยู่ในโลก แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วพระพุทธเจ้าทั้งหลายบ้าง พระพุทธสาวกทั้งหลายบ้าง ทรงชักนำและชักชวนให้สมาทานศีลนั้นๆ ในกาลใด สมัย

^{๕๐} พระโศภณมหาเถระ (มหาสิยาตอ), วิปัสสนานัย, พระพรหมโมลี(สมศักดิ์ อุปสโม)ตรวจชำระ, หน้า ๔๗.

^{๕๑} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), ปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕๘.

ใด สมัยนั้น เมื่อพระพุทธเจ้ามิได้เสด็จอุบัติขึ้น พระปัจเจกพระพุทธเจ้าทั้งหลายบ้างท่านสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้ประพฤดิธรรมเป็นกรรมวาทีบ้าง พระจักรพรรดิมหाराชบ้าง พระโพธิสัตว์ทั้งหลายบ้าง ต่างชักชวนและทรงชักจูงประชาชนให้สมาทานศีล ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้น

เพราะฉะนั้น ศีล ๕ จึงเป็นหลักสำหรับประพฤดิขั้นพื้นฐานของคนในสังคม ที่สมควรแก่ชนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นเครื่องส่งเสริมคุณความดี มีจรรยาบรรณที่เรียบร้อย เป็นหลักความประพฤติตามหลักสากล ไม่เกี่ยวกับสมัยนิยมของยุคหรือท้องถิ่นหรือข้อห้ามต่างๆ ของชนบทรณนิยมประเพณี จึงถือได้ว่าหลักความประพฤติที่เรียกว่าศีล ๕ นี้เป็นมาตรฐานวัดความเจริญและเลื่อมโทรมของสังคมได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบของศีล ๕ ในพุทธศาสนาประกอบด้วย

เบญจศีลสิกขาบท ข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์

การบัญญัติศีลข้อนี้มุ่งให้มนุษย์ปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกจำพวกหรือแม้ในมนุษย์ด้วยกัน เพราะเมตตาจิตนี้เป็นความดี มีทั่วไปทั้งในมนุษย์และสัตว์เดียรัจฉาน

คำว่า “สัตว์” ในที่นี้หมายถึง สัตว์ที่มีชีวิตทุกชนิด ทั้งในมนุษย์และสัตว์เดียรัจฉาน ที่ว่ามีชีวิตนั้นมีปราณหรือลมหายใจ ตั้งแต่อยู่ในครรภ์หรือในไข่ จนกระทั่งสิ้นลมหายใจ คือตาย สัตว์ทุกชนิดย่อมมีสิทธิ์โดยชอบธรรมในการมีชีวิตของตนไปจนตาย ผู้ใดให้เขาเสียชีวิตด้วยเจตนา ศีลของผู้นั้นก็ขาด เมื่อเพ่งเจตนาจิต เป็นใหญ่ในสิกขาบทข้อนี้มีข้อห้าม ๓ อย่างคือ

(๑) การฆ่า (ห้ามฆ่า)

(๒) การทำร้ายร่างกาย (ห้ามทำร้ายร่างกาย)

(๓) การทรมาน (ห้ามทรมาน)

เบญจศีลสิกขาบท ข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักทรัพย์

ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการทำความผิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติกันและกัน โดยหวังจะให้เลี้ยงชีพในทางที่ชอบเว้นจากการเบียดเบียนกันและกัน การประพฤดิผิดเช่นนี้ได้ชื่อว่าประพฤดิผิดธรรม เป็นบาป ข้อนี้หมายถึง การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ คือ ถือเอาด้วยอาการเป็นโจรสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ กำหนดดังนี้ คือ

- สิ่งของที่มีเจ้าของทั้งที่เป็นวิญญูณทรัพย์ และอวิญญูณทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เป็นสิทธิ์ขาด
- สิ่งของที่ไม่ใช่ของใครแต่มีผู้รักษาหวงแหน ได้แก่ สิ่งของที่เขาอุทิศบูชาปูชนียวัตถุในศาสนานั้นๆ
- สิ่งของที่เป็นของในหม้ออันไม่พึงแบ่งปัน ได้แก่ ของสงฆ์และของมหาชนในสโมสรนั้นๆ

เมื่อเพ่งถึงความประพฤติดุชธรรมในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นเป็นสำคัญ พึงทราบในสิกขาบทนี้ท่านห้าม ๓ ประการ คือ ๑. โจรกรรม ประพฤติเป็นโจร ๒. ความเลียงชีพอนุโลมโจร ๓. กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม

เบญจศีลสิกขาบท ข้อที่ ๓ กามเมสุ มิจฉาจารา เวมณิ เว้นจากการประพฤติดุชในกาม

ศีลข้อนี้ท่านบัญญัติขึ้นด้วยหวังปลูกความสามัคคีสร้างความเป็นปึกแผ่น ป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์และทำให้ไว้วางใจและกัน ชายกับหญิงแม้ไม่ได้เป็นญาติกันก็ยังความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ด้วยอำนาจความปฏิบัติในทางกรรม สิกขาบทข้อนี้ แปลว่า เว้นจากการประพฤติดุชในกามทั้งหลาย คำว่า “กามทั้งหลาย” ในที่นี้ ได้แก่ กิริยาที่รักใคร่กันทางประเพณี หมายถึง การส้องเสพกามระหว่างชายกับหญิง การผิดในกาม หมายถึง การเสพเมถุนกับคนที่ต้องห้ามดังจะกล่าวต่อไป ผู้ใดเสพเมถุนกับคนต้องห้ามผู้นั้นทำผิดประเวณี ศีลข้อนี้ขาด เมื่อเพ่งความประพฤดิไม่ให้ผิดเป็นใหญ่สำหรับชายและหญิง ได้ดังนี้

หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชายมี ๓ ประเภท คือ

๑. สัสสามิกา หญิงมีสามี ที่เรียกว่า ภรรยาท่าน ได้แก่ หญิง ๔ จำพวก คือ
 - หญิงที่แต่งงานกับชายแล้ว
 - หญิงที่รับสิ่งของ แต่ออยู่กับชายอย่างเปิดเผย
 - หญิงที่รับสิ่งของ มีทรัพย์ เป็นต้น ของชายแล้วยอมอยู่กับเขา
 - หญิงที่ชายเลียงเป็นภรรยา
๒. ญาดิรักขิตา หญิงที่ญาติรักษาคือ มีผู้ปกครองไม่เป็นอิสระแก่ตนที่เรียกว่า หญิงอยู่ในพิทักษ์รักษาของท่านหญิงที่มารดาบิดารักษา หรือ ญาติรักษาคือ
๓. รัมมรักขิตา หญิงที่ธรรมรักษาคือ จาริตา หญิงที่จาริตรักษาคือ เรียกว่า จาริตห้าม ได้แก่หญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอ
 - เทือกเขา คือ ญาติผู้ใหญ่ นับย้อนขึ้นไป ๓ ชั้น มี ย่าทวด ขยายทวด ๑ ย่า ยาย ๑ แม่ ๑ เหล่ากอ คือ ผู้สืบสายจากตนลงไป ๓ ชั้น มีลูก ๑ หลาน ๑ เหลน

เบญจศีลสิกขาบท ข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวมณิ เว้นจากการพูดเท็จ

ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการทำลายประโยชน์ของกันและกัน ด้วยการพูด คือตัดประโยชน์ทางวาจา และรักษาวาจาของตนให้เป็นที่เชื่อถือของคนอื่น เมื่อเพ่งความเจริญเป็นใหญ่พึงทราบในสิกขาบทนี้ ท่านห้ามเป็นข้อใหญ่ ๓ ประการ คือ

๑. มุสา ๒. อนุโลทมุสา

๓. ปฏิสสวะ (การกระทำตามข้อ ๑ สัตกขาต กระทำตามข้อ ๒ และข้อ ๓ สัตกต่างพร้อม)

มุสาวาท การพูดเท็จ คือการโกหก หมายถึง การแสดงออกด้วยเจตนาบิดเบือนความจริงให้คนหลงเชื่อแสดงได้ ๒ ทาง คือ

๑. ทางวาจา ได้แก่ พูดโกหกซัดๆ

๒. ทางกาย ทำเจตนาทางกาย เช่นเขียนจดหมายโกหก ทำรายงานเท็จ ทำหลักฐานปลอม หรือมีใครถามข้อความที่ควรรับ ก็สั่นศีรษะแสดงให้ทราบถึงการปฏิเสธ เบญจศีลสิกขาบท ข้อที่ ๕ สุราเมรยมัชชปะมาทัฏฐานา เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรัย

ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนให้บริบูรณ์ เพราะสุราเป็นของที่ทำให้ผู้ดื่มมึนเมา เมื่อมึนเมาแล้วย่อมทำให้เสียสติ เป็นที่ตั้งของความประมาท จะทำอะไรก็ผิดพลาด ทั้งเป็นเหตุทอนคุณความดีที่มีอยู่ให้น้อยลง เมื่อเสพเข้าไปแล้วทำให้สติเลือนล่อยขาดการควบคุมตัวเองทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ พวดในสิ่งที่ไม่ควรพวดเป็นเหตุให้ลาภสิกขาบทอีก ๔ ข้อ ข้างต้น ศีลข้อ ๕ นี้ นับว่ามีความสำคัญที่สุดในเบญจศีล

น้ำมามี ๒ ชนิด คือ

๑. สุรา น้ำเมาที่กลั่นแล้ว ภาษาไทยเรียกว่า เหล้า เช่น เหล้าแม่โขง เหล้าขาว เป็นต้น

๒. เมรัย น้ำเมาที่ไม่ได้กลั่น เป็นของหมักดอง เช่นเหล้าดิบ น้ำตาลเมา กระแช่ ของมึนเมา เสพติดต่างๆ เช่น ฝิ่น กัญชา ก็รวมเข้าในศีลข้อนี้ด้วย

๒.๖.๓ คุณค่าและความสำคัญของเบญจศีล

คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ มี ๒ ลักษณะ คือ ๑. คุณค่าและความสำคัญต่อตัวผู้รักษาเองหรือในเชิงปัจเจก ๒. คุณค่าและความสำคัญต่อสังคมหรือในเชิงสังคม มีรายละเอียดดังนี้

๑) คุณค่าและความสำคัญต่อตัวผู้รักษาเองหรือในเชิงปัจเจก

ความประพฤติที่ปรากฏสืบเนื่องมาจากการกระทำทางกายและวาจา เมื่อว่าโดยหลักแล้วถือว่า มีใจเป็นเครื่องกำหนด การสำรวมระวังเจตนาเว้นบาปอกุศลทั้งปวงเชื่อว่าเป็นผู้มีศีล และประพฤติศีลด้วยดีจะได้รับอานิสงส์ คือ ความดี ดังพุทธภาษิตว่า “สีลํ กิเรว กลุยาณํ แปลว่า ท่านว่า ศีลนั้นเทียว เป็นความดี” จากพุทธภาษิตดังกล่าว เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ตัวศีลนั้นแหละเป็นความดี

งาม^{๕๒} และในการปฏิบัติตรงกันข้ามกับความดี ก็คือ ความชั่ว เป็นบาปกรรมชักนำไปในทางที่ตกต่ำ เลื่อมถอย ความไม่สำรวมระวังในสิกขาบททั้งหลายเป็นสาเหตุของความเศร้าหมองของศีล บุคคลผู้สมาทานศีลเชื่อว่าเป็นผู้มีศีล การล่วงละเมิดศีลที่สมาทานแล้วนั้นชื่อว่าผู้ทุศีลหรือผู้มีศีลวิบัติ เป็นลักษณะของผู้มีความประพฤติเสียหาย ยินดีในธรรมอันลามก ไม่มีความละอาย มีการทำงานอันปกปิด ด้วยเหตุฉะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสโทษของผู้ทุศีล^{๕๓}

โทษที่เกิดเพราะละเมิดสิกขาบทของบุคคลผู้ประพฤติ ถือว่าเป็นบุคคลผู้สร้างภัยให้แก่ตนเองในด้านความประพฤติที่จะแตกต่างจากผู้มีศีลโดยทั่วไป เพราะเท่ากับว่าไม่เคารพต่อพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้ว ก็จะเป็นการทำลายศรัทธาของประชาชนผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและไม่เป็นการสร้างศรัทธาสำหรับผู้ที่ยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เนื่องจากการไม่ปฏิบัติที่ไม่เต็มรูปแบบ คือพุทธศาสนิกชนยังไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอน ถึงแม้จะมีความเข้าใจอยู่บ้าง ก็ไม่ประพฤติปฏิบัติไปตามคำสอนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเรื่องของศีล สำหรับประชาชนและพระภิกษุผู้มุ่งปฏิบัติโดยตรงตามธรรมวินัย “พระพุทธศาสนาบัญญัติให้ชีวิตต้องขึ้นกับประชาชนนั้น ก็เพื่อประโยชน์ระยะยาว ทำให้พระต้องผูกพันอยู่กับสังคม ต้องคิด สงเคราะห์ อนุเคราะห์แบบใดแบบหนึ่ง แต่เมื่อการตอบแทนไม่เป็นไปตามหลักก็ต้อง ไขว้เขวไป”^{๕๔} “ความย่อหย่อนของพระภิกษุในเรื่องศีลวิบัติเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเกี่ยวเนื่องกับ คุณภาพของจิตโดยตรง ในด้านพื้นฐานของความประพฤติตามรูปแบบที่ถูกต้อง เมื่อมีการประพฤติ คลาดเคลื่อนย่อมไม่เป็นที่ยอมรับ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงความเป็นไปของภิกษุผู้ทุศีล ไม่เอื้อเพื่อ ต่อวินัย

พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าโลกนี้จะสงบร่วมเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ^{๕๕} การกระทำใดเล่าที่พระพุทธศาสนาถือว่ เป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปอยู่ในศีล ๕^{๕๖} และศีล ๕ เป็น เพียงแต่หุ้ปากคอก หากประพฤติปฏิบัติตามกันไม่ได้ก็ไม่ได้ประโยชน์จากการเป็น

^{๕๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๒๒.

^{๕๓} ที.มหา.(ไทย) ๑๐/๗๘/๕๐.

^{๕๔} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๑๗), หน้า ๖๕.

^{๕๕} ชาญ ชุมดิษฐ์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามศีล ๕ ตามคำรายงานของนักชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา ๖, หน้า ๑๔.

^{๕๖} ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, ศาสนากับความมั่นคงของชาติ, หน้า ๑๗๕.

พุทธศาสนิกชน^{๕๖} การปฏิบัติตามศีล ๕ เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งศีล ๕ นี้มีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า

สัตว์ทุกชีวิตรักทรัพย์สิน รักบุตรภรรยา มีความต้องการให้ผู้อื่นกล่าวคำไพเราะให้ฟัง ไม่ชอบการกล่าวคำเท็จ ปฏิบัติเช่นนั้นต่อผู้อื่น การรักษาศีล ๕ จึงเป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้รักษาศีลมีคุณสมบัติ ความสามารถช่วยตนเอง และส่งเสริมชุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ

หากจะกล่าวถึงคุณค่าของศีล ๕ แล้วมีข้อสรุปลงในความหมายของคำว่าศีลได้ ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นตามหลักเหตุผลของธรรมชาติ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบความประพฤติกและการปฏิบัติที่สานสัมพันธ์โดยตลอด ทั้งกาย วาจา และใจ ในความสัมพันธ์กันทั้ง ๓ ส่วนนี้ใจมีส่วนสำคัญมากที่สุด หมายความว่าเมื่อใจนึกคิดแล้วจะมีผล (เชื่อมสัมพันธ์) ไปถึงกายและวาจาทันที ความนึกคิดในใจจึงเป็นตัวปรุงแต่งและชักนำกาย วาจา ให้เป็นไปต่างๆมากมาย ศีลโดยเฉพาะศีล ๕ จึงเป็นศีลที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ดังนั้น ปราชญ์หรือท่านพระพุทธเจ้าเป็นต้น จึงได้กล่าวพรรณนาคุณค่าของศีล ๕ ไว้ว่า ศีล ๕ เป็นมนุษยธรรม คือ เป็นธรรมสำหรับมนุษย์ เพราะคนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้นจะต้องมีธรรมสำหรับมนุษย์อีกด้วย^{๕๗} เพื่อให้มองเห็นภาพแห่งคุณค่าและความสำคัญของศีล ในภาพรวมทั้งหมดที่กล่าวมา จะขอนำข้อความในญาณกถา มาแสดง ดังนี้

ในฤดูที่ดอกไม้บาน เป็นฤดูที่ยังมีความรื่นรมย์ให้แก่มนุษย์และสัตว์ ดอกไม้หลากชนิดหลายสีบานสะพรั่ง อวดสีและกลิ่นอยู่บนต้น บางอย่างหอมมาก บางอย่างหอมน้อย บางอย่างหอมเลย บางอย่างสวยทั้งสีและกลิ่น บางอย่างไม่สวยทั้งสีและกลิ่น บางอย่างหอมชั่วเวลาเช้า บางอย่างหอมตอนสาย บางอย่างหอมตอนบ่าย บางอย่างหอมตอนเย็น บางอย่างหอมเฉพาะกลางคืน แต่บางอย่างก็หอมอยู่ได้หลายวัน ถึงกระนั้นแม้เหี่ยวแห้งร่วงโรยแล้วก็หอมดอมน ไม่มีดอกไม้ชนิดใดเลยที่จะหอมอยู่เป็นนิจ ทั้งในเวลาบานและโรยหล่น แม้เมื่อเวลาบานอยู่ ถูกลมพัดร่วงพรั่งจากต้นลงไปประดับพื้นดินจะยังมองดูแปลกตา และกลิ่นของมันยังหอมกรุ่นเป็นที่ชื่นชอบของผู้พบเห็น แต่เมื่อมันเหี่ยวแห้งอับเฉา ก็ไม่เป็นที่ต้องการของใคร

แต่คนมีศีลไม่เป็นเช่นนั้น คนมีศีลนั้นหอมอยู่เสมอ หอมทั้งตามลมและทวนลม หอมทั้งในเวลาที่มีชีวิตอยู่ และละโลกไปแล้ว เป็นที่ชื่นชอบรักใคร่ของคนทั่วไปในเวลาที่มีชีวิต เป็นที่เลียดายอาลัยรัก และกล่าวขวัญสรรเสริญถึงเวลาที่ตายไป ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ คนมีศีล

^{๕๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, มนุษยธรรม, หน้า ๕.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

ไม่มีพิษภัยกับผู้อื่น มีกิริยาจาละมุนละไม น่ารัก ไม่มาตี ข่มเหง เบียดเบียน ทำร้ายใคร ทั้งด้วยกายวาจา ใจ ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่เป็นนิจ

พวงมาลัยดอกไม้หอมที่นายช่างบรรจงร้อยไว้อย่างเป็นระเบียบ ย่อมงดงามน่าดู ควรค่าแก่การเป็นเครื่องสักการักกันใด คนที่กิริยาจาละมุนละไมเรียบร้อย งดงาม ก็ควรแก่ความเคารพนับถือยกย่อง ฉะนั้น พระสิทธเถระอรหันต์ ผู้สาวกของพระพุทธเจ้า จึงสรรเสริญถือว่า เป็นศีลอภรณ์คือเครื่องประดับอันประเสริฐ^{๕๕}

อีกนัยหนึ่ง การจะพูดถึงคุณค่าและความสำคัญของศีลจนสามารถมองเห็นภาพเป็นรูปธรรมได้ก็ด้วยการเปรียบเทียบกับเพชรนิลจินดาและอภรณ์อันมีค่า ว่ามิใช่เครื่องประดับอันประเสริฐเลย เพราะไม่อาจทำกาย วาจา ใจ ของผู้ประดับให้งดงามได้ คนที่มีศีลเป็นเครื่องประดับจึงงดงามทุกเมื่อ ก็ศีลนั้นคืออะไร ทำอย่างไรจึงจะเชื่อว่าเป็นคนมีศีล ศีลคือความไม่ล่วงละเมิดของผู้มีเจตนาตั้งใจงดเว้นจากความชั่วทั้งทางกาย วาจา และอาจตลอดไปถึงใจด้วย

ในประเด็นนี้สามารถพิจารณาได้จากคนบางคนอาจจะไม่ล่วงละเมิดเพราะตั้งใจไว้ก่อน ต่อเมื่อมีเหตุที่จะให้ล่วงเกิดขึ้นเฉพาะหน้า ก็คิดงดเว้นไม่ล่วงละเมิดได้เอง เช่น เห็นงูพิษเลื้อยเข้ามาในบ้าน รู้ว่าเป็นงูพิษ ถ้ากัดใครเข้าอาจตายได้ จึงหิบบังคับใจขึ้นมาด้วยหมายจะตึงให้ตาย แต่แล้วเกิดเมตตาสงสารว่างูมันก็มีชีวิตเช่นเดียวกับเรา มันคงกลัวเจ็บกลัวตายเหมือนเรา อย่าตีมันเลยแล้วโยนไม้ทิ้ง ไล่ให้ออกไปเสียจากบ้านการกระทำเช่นนี้ก็ศีลแต่เป็นศีลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยมิได้มีเจตนาที่จะงดเว้นมาก่อน เพราะฉะนั้นศีลจึงเป็นเครื่องขัดเกลากาย วาจา รวมไปถึงใจให้สะอาดด้วย เป็นเครื่องขัดเกลากิเลสอย่างหยาบที่จะล่วงออกมาทางกาย ทางวาจา มีการดี การดีเป็นต้น

ดังนั้น ศีลจึงมีคุณค่าและความสำคัญกับบุคคลผู้รักษา (ปัจเจก) คือ ศีลเป็นหลักในการรักษาตัวให้พร้อมที่จะทำความดีอื่นๆต่อไป และช่วยสกัดกั้นความเดือดร้อนต่างๆที่จะเกิดขึ้น เพราะการกระทำชั่ว เพราะเมื่อบุคคลมีศีลก็จะไม่กระทำชั่วจะก่อให้เกิดทุกข์ความเดือดร้อนตามมา ศีลจึงมีความสำคัญสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ล้วนสามารถประพฤติปฏิบัติศีลให้บริสุทธิ์ได้เช่นเดียวกัน

๒.๖.๔ คุณค่าและความสำคัญต่อสังคมหรือในเชิงสังคม

คุณค่าและความสำคัญในเชิงสังคม เห็นคุณค่าและความสำคัญที่เมื่อบุคคลผู้รักษาและประพฤติตามศีล ๕ แล้วคุณค่าและความสำคัญเกิดขึ้นต่อตัวตนของผู้นั้น ซึ่งตัวตนหรือฐานะของผู้นั้นยังมีความสำคัญมากเพียงใด คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ก็ยิ่งแผ่และจรกระจ่ายไปมากเพียงนั้น เมื่อคนแต่ละคนมีศีลแล้ว ด้วยคุณแห่งศีลก็จะแผ่ไปถึงคนอื่นและสังคมส่วนรวมอีกด้วย

^{๕๕} พ.ป. (ไทย) ๑๒/๘๘/๒๓๐.

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ในเชิงสังคม ผู้วิจัยขอนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

(๑) คุณค่าและความสำคัญตามความหมายของศีล

ศีล ๕ เป็นหลักสำคัญขั้นต้นของการเป็นชาวพุทธ หากบุคคลขาดศีล ๕ ก็ไม่จัดว่าเป็นชาวพุทธได้ ทั้งนี้เพราะหลักคำสอนเรื่องศีลเป็นสิ่งสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ดังพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงไว้ว่า คำสอนและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวกับคำสอน และสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด ก็คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน^{๖๐} สังคมที่สมาชิกในสังคมขาดศีลธรรมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ เพราะทนต่อพฤติกรรมที่ทุศีลของตนเองนั้นไม่ได้ ดังท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แสดงไว้ว่า ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นภาวะที่ทนไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทน (พฤติกรรม) ตัวเองไม่ได้ คือ มีโรคทางวิญญาณ โรคบาป โรคกรรม โรคทรมาณจิต ทรมาณวิญญาณมากขึ้นจนตนเองก็ทนไม่ได้เพราะไม่มีศีล สังคมก็ทนไม่ได้ สังคมรอบตัวเขาก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลมันจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น^{๖๑}

นอกจากนี้ศีลยังมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์ ถ้าคนขาดศีลก็ไม่แตกต่างอะไรจากสัตว์ ดังที่ พระเมธีธรรมาจารย์ (ทอง ปัญญาธิโป) กล่าวไว้ว่า คนเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง ในทางวิทยาศาสตร์ก็กล่าวตรงกับพระพุทธศาสนา แต่เรารู้ว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ ถ้าคนเราขาดความประเสริฐคือศีลเสียแล้ว ก็เป็นสัตว์ธรรมดาแน่นอนเหมือนหมู หมา กา ไก่ ไม่เห็นมีอะไรต่างกัน^{๖๒}

ในส่วนของการปฏิบัติธรรม ศีลมีความสำคัญเป็นอันดับแรกของผู้ปฏิบัติธรรมที่จะก้าวหน้าต่อไปในการปฏิบัติ ท่านแสดงไว้ในศีลเถรคาถาว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ และ

^{๖๐} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, หน้า ๔๓๑.

^{๖๑} พุทธทาสภิกขุ, *ทาน ศีล ภาวนา*, หน้า ๗๗.

^{๖๒} พระเมธีธรรมาจารย์ (ทองขาว ปัญญาธิโป), *ชาวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสูตวงศ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐.

ว่าศีลเท่านั้นเป็นยอด และผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้ ความชนะในมนุษย์โลกและเทวะโลกย่อมมีได้เพราะปัญญาและศีล”^{๖๓}

ศีล ๕ จึงมีความสำคัญเพราะทำหน้าที่ ๒ ประการ คือเป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้แก่ การกระทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อยด้วยดี และเป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และอานิสงส์สืบเนื่องโดยลำดับขั้นตอน ความเจริญและความสุขต่างๆ ที่มีอยู่ขณะนี้ ด้วยอานุภาพของศีล แม้ตัวเองจะไม่มีศีลด้วยอานุภาพศีลของบุคคลอื่น การที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันได้เป็นหมู่เล็กขึ้นไปตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ก็ด้วยอานุภาพศีล กล่าวคือบุคคลที่อยู่ในหมู่นั้นนั่นเองต่างก็มีศีล คือ ไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักของซึ่งกันและกัน มีธรรมต่อกัน เป็นต้นว่ามีความเชื่อตรงต่อกัน จึงรวมกันอยู่ได้^{๖๔}

ในส่วนความสำคัญของศีล ๕ ก็มีนัยที่กล่าวแล้ว นั่นคือการกล่าวถึงความสำคัญที่เป็นองค์รวมของศีลก่อน ซึ่งอาจกล่าวไปถึงข้อที่ว่าปัญหาต่างๆ ทั้งหลายในโลกนี้ ล้วนสืบเนื่องมาจากความอยากของตนเอง อยากจะได้มาปรนเปรอความสุขแก่ตนเอง ท่านเรียกภาวะอย่างนี้ว่า ตัณหา การแสดงบทบาทของตัณหาจึงเป็นตัวก่อปัญหาให้แก่มนุษย์อย่างไม่รู้จักจบสิ้น การที่จะละตัณหาเสียได้ต้องมุ่งไปที่ความประพฤติพื้นฐาน ได้แก่ศีลในระดับต่างๆ แล้วขยายเขตความประพฤติปฏิบัติให้สูงขึ้น ด้วยอาศัยการปฏิบัติขั้นสมาธิและปัญญาเข้ามาช่วยโดยลำดับ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงเปรียบเทียบความสำคัญของศีลไว้ว่า

บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลในกาลทุกเมื่อ มีปัญญามีใจตั้งมั่นแล้วปรารภความเพียร มีตนส่งไปแล้ว ย่อมข้ามโอฆะที่ข้ามได้ยากเขาเว้นขาดแล้วจากกามสัญญา ล่วงรูปสังโยชน์ได้มีภพเป็นที่ผลิตผลิตสิ้นไปแล้ว ย่อมจมในห้วงเหวลึก^{๖๕}

ศีลจึงมีความสำคัญสำหรับทุกคนในสังคม นั่นคือศีล เป็นบรรทัดฐานทางพฤติกรรมที่จะให้สมาชิกในสังคมแสดงออกต่อกัน หากบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำผิดจากศีล จะทำให้เขาผู้นั้นเข้ากับคนอื่นในสังคมไม่ได้ สังคมก็จะไม่สงบสุขจากการประทุพผิดศีลของเขาผู้นั้น ดังนั้น ทุกคนในสังคมต้องอาศัยและตั้งอยู่ในศีลอยู่เสมอๆ ทุกคนในสังคมจึงจะข้ามพ้นปัญหาและความทุกข์ต่างๆ ไปได้ด้วยดี เหมือนกับพืชคามและภุคคามอาศัยและตั้งอยู่บนผืนแผ่นดิน จึงเจริญงอกงามได้ ศีลจึงมีคุณค่าและความสำคัญในตัวของศีลหรือตามความหมายของศีลนั่นเอง ก็เหมือนกับผืนแผ่นดินแม้จะไม่มีพืชคามและภุคคามอาศัย ผืนแผ่นดินก็มีคุณค่าและความสำคัญอยู่อย่างนั้นเสมอ

^{๖๓} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, มนุษยธรรม, หน้า ๔๐-๔๑.

^{๖๔} ส.มหา.(ไทย) ๑๕/๒๓๐/๗๖.

^{๖๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๖๑/๗๖.

(๒) คุณค่าและความสำคัญที่มีต่อสังคมมนุษย์

มนุษย์เกิดมาในโลกนี้ย่อมมีรูปพรรณสัณฐานเป็นต่าง ๆ กัน บางคนก็มีรูปร่างงาม บางคนก็มีรูปร่างทราม ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่เหตุจะต้องแต่งให้ เหตุดีก็ตกแต่งให้มีรูปร่างดี ถ้าเป็นดอกไม้งาม และมีกลิ่นหอม ก็ย่อมเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป ถ้าเป็นดอกไม้ไม่งามทั้งไร้กลิ่นหอมด้วยแล้ว ยังไม่มีคนปรารถนาเลยคนเราก็คงเช่นเดียวกัน ถ้ารูปร่างน้ำใจดี ย่อมเป็นที่รักใคร่ นิยมชมชอบของผู้พบเห็น ถ้ารูปร่างหากไร้คุณธรรมประจำใจ ก็สู้คนรูปชั่วเลวทรามแต่มีคุณธรรมประจำใจไม่ได้ รูปพรรณสัณฐานได้มาอย่างไร ย่อมเป็นอยู่อย่างนั้น ดัดแปลงแก้ไขไม่ได้ แต่ใจนั้นก็มักเป็นไปตามพื้นเดิมถึงอย่างนั้น ก็ยังมีทางแก้ไขได้ด้วยความตั้งใจอันดี เหมือนของที่ไม้หอมมาแต่เดิม เขายังอบให้หอมได้ แต่ธรรมดาใจนั้นมักผันแปร ไม่แน่นอนมั่นคงลงได้ นักปราชญ์มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น จึงได้กำหนดวางแบบแผนความประพฤติไว้เป็นหลักฐานการตั้งใจประพฤติตามบัญญัติ นั้น ชื่อว่า “ศีล” ศีลนี้เป็นแนวทางสำหรับให้คนประพฤติความดี คนเราแรกจะประพฤติความดี ถ้าไม่ถืออะไรเป็นหลัก ใจย่อมไม่มั่นคงอาจเอนเอียงไปหาทุจริตอีกได้ เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์เป็นปกติมารยาทได้แล้วจึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่น ก็มักยั่งยืน ไม่ผันแปร นี่แลเป็นประโยชน์แห่งการบัญญัติศีลขึ้น ความมุ่งหมายอันดับแรกพึงรู้ว่า การรักษาศีล ๕ หรือเรียกว่า “เบญจศีล” นี่เป็นการรักษาตนเอง เป็นการป้องกันตนเอง ไม่ให้เสียคน หรือที่เรียกว่า “เสียตัว” เพราะตัวเราแต่ละคนนั้นเป็นของหายากและมีจำกัด คือ มีตัวเดียวเท่านั้น ไม่มีตัวแทน อยู่ก็อยู่หมด เป็นพระก็เป็นหมด เป็นโจรก็เป็นหมด หรือถ้าเข้าคุกก็เข้าหมดเช่นเดียวกัน การรักษาศีล ๕ นั้น มีความมุ่งหมายคือ ให้รักษาตนเองไว้ไม่ให้เสียหาย และยังมีผลพลอยได้อีกมากทั้งทางครอบครัว ทางสังคม ประเทศชาติ และเป็นพื้นฐานให้ตนเองบำเพ็ญสมาธิ ปัญญา จนถึงได้มรรคผล นิพพาน พึงทราบว่าคนไม่มีศีล ย่อมไม่อาจบำเพ็ญสมาธิ ปัญญา ให้ได้ผลเต็มที่ได้เลย

ดังได้กล่าวมาแล้ว การรักษาศีลห้ามีความมุ่งหมายในการป้องกันรักษาตนไม่ให้เสียหาย ของทุกอย่างทุกอย่างมันจะดีหรือจะเสีย จะคงทนถาวรหรือชำรุดหักพังโดยง่าย สำคัญอยู่ที่พื้นฐานของสิ่งนั้น ฉะนั้นช่องก่อสร้างที่เขาจะสร้างดี ก็จะต้องตอกเสาเข็มลงรากตรงจุดที่จะรับน้ำหนักไว้แข็งแรงชีวิตของคฤหัสถ์ก็เช่นเดียวกัน ต้องแบกน้ำหนัก เพราะเรื่องครอบครัว เรื่องญาติ มิตร ความสุขความทุกข์ร้อยแปด จำจะต้องสร้างพื้นฐานของชีวิตให้มั่นคงจึงจะรับน้ำหนักไว้อย่างปลอดภัยเราคงเคยเห็นเคยมีพื้นฐานชีวิตไม่ดีพอ พอตนต้องรับภาระหรือกระทบกระทั่งเข้าเลย ต้องกระทำผิดถึงติดคุกติดตะรางก็มี นั่นแสดงเวลาที่ชีวิตพังทลายไป นำเสียดายมากทางศาสนาซึ่งจุดสำคัญที่จะต้องสร้างพื้นฐานไว้ให้มั่นคงเป็นพิเศษ ๕ จุด เป็นการเปิดช่องทางที่ตัวเองจะเสีย ๕ ทางด้วยกัน และวิธีที่วางนี้ ก็คือ การรักษาศีล ๕ ข้อซึ่งท่านได้บัญญัติไว้ดังตามความหมายต่อไปนี้

ศีลข้อที่ ๑ บัญญัติไว้เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความโหดร้าย

ศีลข้อที่ ๒ บัญญัติไว้เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสีย เพราะความมือไว

ศีลข้อที่ ๓ บัญญัติไว้เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความใจเร็ว

ศีลข้อที่ ๔ บัญญัติไว้เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความขี้ปิด

ศีลข้อที่ ๕ บัญญัติไว้เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความขาดสติ

หมายความว่า ชีวิตของภุคค์ทั้งหลายมักจะพังทลายลงเพราะ ๕ อย่างนี้ คือ

๑. ความโหดร้ายในสันดาน

๒. ความอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นในทางที่ผิด

๓. ความร่านในทางกามเกี่ยวกับเพศตรงข้าม

๔. ความไม่มีสัจจะประจําใจ

๕. ความประมาทขาดสติ สัมปชัญญะ

(วิธีแก้ก็คือ การหันเข้ามาปรับปรุงพื้นฐานสันดานตนเอง โดยวิธีการรักษาเบญจศีล)

ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติเพื่อทำกาย วาจา ให้เรียบร้อย ความเรียบร้อยดังกล่าวทางกายเรียกว่า กายสุจริต ความเรียบร้อยดังกล่าวทางวาจา เรียกว่า วาจาสุจริต ดังนั้นระเบียบข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานซึ่งมีศีลเป็นฐานความคิดของคนไทย ศีลจึงกลายมาเป็นระเบียบปฏิบัติและมารยาทของสังคมไทยด้วย กล่าวคือประเพณี วัฒนธรรม และธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทย หากจะมองกลับไปหาหลักอันเป็นแก่นแท้ให้เกิดสิ่งดีงามเหล่านี้ น่าจะได้แก่ศีลที่เป็นลักษณะ (แบบฝึกหัดขัดเกลา) ที่เป็นวินัย ทั้งที่เป็นศีล ๕ และศีล ๘ และอาจกล่าวได้ว่าสิ่งดีงาม (กุศลธรรม) ทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะสังคมไทย ล้วนมีแต่ศีลเป็นบ่อเกิดหรือเป็นพื้นฐานแรก สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย”^{๖๖}

นอกจากนี้ศีลในพุทธศาสนายังเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยในการดำรงชีวิตที่ดีงาม และคำนึงถึงความรับผิดชอบที่ตนจะพึงก่อคุณแก่คนอื่น ๆ ศีลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ ได้แก่ ปัจจัยสันนิสิตศีล หมายถึงการรู้จักใช้สอยปัจจัยให้เป็นประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคคณาหรือความหรูหรา ฟุ่มเฟือย จัดเป็นความประพฤติบริสุทธิ์ที่เป็นศีลในพระพุทธศาสนา โดยเน้นที่พระภิกษุ สำหรับภุคค์ควรเน้นเกี่ยวกับโภคทรัพย์ที่ประกอบด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยสุจริตชอบธรรม และรู้จักใช้โภคทรัพย์นั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นอย่างระมัดระวัง ผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์พึงเว้นเหตุแห่งความเสื่อม ๖ ประการคือ มักอ้างว่าหนานัก ร้อนนัก เวลาเย็นแล้ว เวลาเช้าอยู่ หิวนัก กระหายนัก แล้วไม่ทำงาน หากประพฤติปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมา คนมีศีลไม่

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๕๗. อ้างในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, พิมพ์ครั้งที่ ๗๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘๒.

ถูกเหตุแห่งความเลื่อมรอบงำ จะเป็นผู้ตื่นตัวและขยันขันแข็งอยู่นั้น เป็นที่เชื่อแน่ว่าชีวิตจะมีความสุข ความสำเร็จ และความสมหวังตลอดไปตราบนานเท่านาน^{๖๗} ดังนั้น ศิลจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าและความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ตามที่กล่าวมาแล้ว

(๓) คุณค่าและความสำคัญที่มีต่อประเทศชาติ

ประเทศใดที่มีความยึดมั่น ถือ (สมาทาน) มั่น และประพฤติมั่นในศีล ๕ ประเทศนั้นจะเป็นประเทศที่มีลักษณะเป็นบ่อเกิดการก่อเกิดแก่การดำรงชีพ การประกอบสัมมาชีพทุกอย่างของประชาชน โดยสรุปศีล ๕ มีคุณค่าและความสำคัญในระดับประเทศด้วยการทำให้ประเทศมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

(๑) ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อการเข้าถึงจุดหมายที่ดำรงและจุดหมายสูงสุดของชีวิต ส่วนประเด็นปัญหาที่ว่าความหมายของศีลไปมีส่วนเกี่ยวกับประเทศชาติอย่างไร ซึ่งความหมายความเป็นจริงแล้วความเป็นผู้มีระเบียบของประชาชน จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้คนเป็นผู้มีระเบียบวินัย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บ้านเมืองสงบสุข ดังปรากฏตามหลักศิลาจารึกว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโพนทอน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวท่วยนาง ลูกเจ้า ลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผู้ท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากาลกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว”^{๖๘} เมื่อประเทศที่มีประชาชนชอบการให้ทาน ชอบการรักษาศีล แสดงว่าบ้านเมืองปกติสุขดี การจะประกอบกิจการงานต่างๆ เช่น การค้าขายก็จะสะดวกปลอดภัย เป็นต้น

(๒) ทำให้สมาชิกของสังคมหรือสังคมนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี สังคมสงบเรียบร้อย และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตนๆโดยสะดวก แม้แต่คนไม่เคยเป็นโจรมาก่อนยังกลับใจมาบวช มีกรณีเรื่องพระองค์ลีมาล เป็นต้น ที่ท่านกลับใจก็เพราะได้พบผู้ทรงศีลอย่างพระพุทธเจ้า ความละเอียดดังปรากฏในอังคุตตรนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่าถึงการที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปแสดงธรรมแก่องค์ลีมาล จนทำให้ได้สติตื่นมาและขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

(๓) โภคทรัพย์ของประเทศนั้นมั่งคั่งและมั่นคง อันหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาตินั้นๆ สามารถศึกษาได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธราชกุมาร เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ตอนหนึ่งว่า “เมื่อพ่อได้รับราชสมบัติในเวลาอายุเพียง ๑๔ ปีเท่านั้น เหมือนตะเกียงริบหรี่จวนจะดับ

^{๖๗} ที่.ป.๑๑/๑๕๗. อ้างในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *พุทธศาสนสุภาษิต* เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๖๔.

^{๖๘} ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑, หน้า ๘, อ้างใน พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *ปรัชญาการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๖๔.

อาศัยด้วยปฏิบัติ อธิฐานน้ำใจในความสัตย์ธรรม (มีศีล-ผู้วิจัย) มิได้รู้วามและมีได้อาฆาตปองร้าย ผู้ใด จึงได้มีความเจริญรุ่งเรือง มาจนเพียงนี้”^{๖๕}

(๔) ประชาชนฝึกหัดขัดเกลตาตนเอง ทำให้กิเลสเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรับการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ใจ ให้เอื้อแก่สภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลและการอยู่ร่วมกัน ด้วยดีนั้น อันเป็นขั้นต้น ของการพัฒนาชีวิตของตน ให้พร้อมที่จะรองรับของกุศลธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตที่สูงขึ้นไป

(๔) คุณค่าและความสำคัญที่มีต่อผู้นำ

ประเด็นนี้สามารถศึกษาได้จากรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย หลังจากพระองค์ได้นำพระพุทธศาสนาจากลังกาแล้ว พระองค์และประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติ ธรรมและรักษาศีลด้วยดี โดยเฉพาะพระองค์ได้ประพฤติปฏิบัติและรักษาศีลจนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อประชาชนของพระองค์มีศีลธรรมมากขึ้น พระองค์จึงให้ประดิษฐานพระท่านมิ่งมงคลกลางดง ตาล และอาราธนาพระเถระแสดงธรรมในวันพระ ๘ คำ ๑๕ คำ แก่อุบาสกผู้จำศีล ส่วนวันอื่น พระองค์ทรงอบรมข้าราชการและประชาชน ดังความในศิลาจารึกว่า

๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัยนี้ ปลุกไม้ตาลนี้ได้ ลิบลิเข้าจึงให้ช่างฟันกระดาดหินตั้งหว่างกลางไม้ตาลนี้ วันเดือนดับ วันออกแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบางแปดวัน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ขึ้นนั่งเหนือชะดาดหิน ให้ภรรยา ลูกเจ้า ลูกขุน ผู้ทวยถือบ้านถือเมืองกัน”^{๖๖} จากความในศิลาจารึกที่กล่าวมา สามารถเป็นตัวอย่าง ของบุคคลผู้เป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำระดับโลก ผู้นำระดับประเทศ ผู้นำระดับภาค หรือผู้นำระดับ อื่นๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้จัดการบริษัท ห้างร้าน ชุมชนต่างๆ หรือผู้นำระดับครอบครัวก็ตาม โดยเฉพาะผู้นำระดับประเทศ หากยึดมั่นในของศีลหรือหลักศีล ๕ แล้ว ก็จะทำให้สังคมที่เขาผู้นั้นเป็นผู้นำมีแต่ความสงบสุข สาเหตุที่โลกมีปัญหาอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ ว่าจะเป็นปัญหาระดับไหนก็ตาม ส่วนมากเกิดจากผู้นำขาดศีล ๕ (หรือขาดหลักมนุษยธรรมที่เรียก) จึงมี การคดโกงเอารัดเอาเปรียบกัน ใช้อำนาจทำการประพฤติปฏิบัติผิด จึงทำให้สังคมเดือดร้อน ครอบครัวเกิดการย่ำแย่ เพราะสามีภรรยาไม่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักศีล ๕ แล้วก่อปัญหาให้เกิด

^{๖๕} พระบรมราชาบาทในรัชกาลที่ ๕ พระราชทานแก่พระเจ้าลูกยาเธอ(พิมพ์ในงานพระราชทาน เพลิงศพอำมาตย์โทขุนสมศรี สุภการ, ๒๕๑๓, อ้างใน ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

^{๖๖} ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑, หน้า ๘, อ้างใน พระราชวรมุนี(ประยูร ญาคูโต), ปรัชญาการศึกษา ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๖๒.

กับบุตร ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกมากมาย ปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้จะหมดไป หากผู้นำระดับประเทศเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสงบ ความสันติ ความปลอดภัย ความผาสุกก็จะกลับมาสู่สังคมตลอดไป

จึงสรุปในประเด็นคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ได้ว่าหลักความประพฤติของศีล นั้น สิ่งสำคัญก็คือ ก็คือ การขัดเกลาดนเองและงดเว้นจากความชั่ว โดยประการต่างๆ รู้จักบังคับและควบคุมตนเองได้ซึ่งจะทำให้ความเป็นอยู่ พฤติกรรมและลักษณะความสัมพันธ์กับผู้อื่นเกิดความเหมาะสม เป็นความพอดีที่จะเกื้อกูลแก่ความเจริญของงานแห่งคุณธรรมของตนเอง และการเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดีของทุกคนในสังคม เมื่อกล่าวตามหลักการก็คือว่า หากประพฤติศีล ๕ ดีแล้ว จิตใจก็จะสงบอันหมายถึงจิตเป็นสมาธิ ปัญญาที่เกิดตามมา พอมีปัญญาก็เป็นสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์แรกของมรรค สัมมาทิฐิที่ส่งทอดไปยังสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา กัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างองค์มรรค ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากการมีศีล ๕ ในการจัดสรรสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุและทางสังคม โดยที่ศีล ๕ จะคอยเปิดโอกาสในการทำชั่วและส่งเสริมในการทำความดีอื่นๆ ให้ยิ่งขึ้นต่อไป

(๕) อานิสงส์ทั้งเชิงปัจเจกและเชิงสังคม

ศีลโดยลักษณะเป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง คือคุณธรรมที่ควบคุมประพฤติให้เรียบร้อย เป็นที่ตั้งแห่งคุณธรรมทั้งหลาย เมื่อต้องการสร้างคุณธรรมต่างๆ ต้องเป็นผู้มีศีล และเมื่อประพฤติศีลด้วยดีแล้ว ศีลก็จะชักนำผู้ที่ประพฤติปฏิบัติศีลนั้นสู่ความเจริญในการปฏิบัติธรรมให้ยิ่งขึ้นไป จนถึงเป้าหมายสุดท้ายคือ พระนิพพาน ศีลจึงมีอานิสงส์ (ผลแห่งความดี) สำหรับผู้ประพฤติศีลด้วยดี และศีลยังเป็นปัจจัยที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและให้ตั้งอยู่ในความดีตลอดไป สมดังความปรากฏในเถรคาถา ทวาทสกนิบาต สีลเถรคาถา ว่า

ศีลเป็นเบื้องต้นเป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น พึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ สังวรศีลเป็นเครื่องกั้นความทุจริต ทำจิตให้รำไร เป็นที่หยั่งลงมหาสมุทร คือ นิพพานของพระพุทธเจ้าทั้งปวง^{๓๐}

หากจะกล่าวถึงอานิสงส์ของศีลที่เกิดขึ้นกับบุคคลทั้งเฉพาะตัว (ปัจเจก) และทั้งกลุ่มคน (สังคม) คงกล่าวตามที่ท่านเปรียบเทียบเป็นเชิงอุปมาอุปไมยว่า

ผู้มีศีลมีหลักความประพฤติที่ต้องเริ่มด้วยการประพฤติดีทางกาย วาจาและสัมมาชีพ ย่อมมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม ประโยชน์ของศีลเป็นกระบวนการสร้างปัญญา เพื่อกำจัดอวิชชาด้วยระบบความประพฤติและการดำเนินชีวิตที่ควบคุมค้นหา ซึ่งเป็นตัวสร้างปัญหาต่างๆ เพราะผู้มีศีลนั้นย่อมอวิปฏิสาร คือมีความไม่เดือดร้อนในใจเป็นอานิสงส์อย่างประเสริฐ

^{๓๐} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๗๘/๓๓๒.

อวิปสาร์นั้นจะเป็นเหตุให้เกิดปราโมทย์ (ความบันเทิงใจ) ความปราโมทย์เป็นเหตุให้เกิดปีติ (ความอิ่มใจ) สมภาเป็นเหตุให้เกิดญาณทัตตะ (ผู้เห็นความเป็นจริง) ยถาภูตทัตตะเป็นเหตุให้เกิดนิพพิทา (ความเบื่อหน่ายในสังขาร) เกิดวิราคะ (กลายกำหนด) ส่งให้บรรลุถึงวิมุตติญาณทัตตะคือความรู้ ความเห็นว่า จิตพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย^{๓๒}

การละบาปอกุศลต้องเริ่มต้นที่ศีล เพราะผู้มีศีลเป็นผู้มีจิตใจจดทนกล้าหาญกำจัดความเกียจคร้าน และเบื่อหน่ายให้หมดสิ้นไป มีจิตใจที่มั่นคงแล้วกล้า จึงเกิดกุศลธรรมที่เจริญงอกงามเป็นทางเกิดคุณงามความดียิ่งขึ้นไป ย่อมส่งเสริมสติปัญญา รู้จักเหตุผลและรู้จักรับผิดชอบตนเอง สมด้วยบทปุจฉาและวิสัชนาระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเถระ มีปัญหาที่พระเจ้ามิลินท์ถามถึงลักษณะของศีลว่าเป็นอย่างไร พระนาคเสนเถระถวายพระพรว่า “ศีล เป็นที่อาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งปวง ซึ่งได้ชื่อว่าอินทรีย์ พละ โพชนงค์ มรรค สติปัญญา สัมมปธาน ฌาน วิโมกข์ สมภาสมบัติ เมื่อโยคาวจรตั้งอยู่ในศีลแล้ว กุศลธรรมทั้งปวงย่อมไม่เสื่อม”^{๓๓} เพราะฉะนั้น ผู้มีศีลจึงได้รับประโยชน์คือเป็นที่รักใคร่ชอบใจของปวงชน ผู้มีปัญญาย่อมยินดี เป็นมิตร ไม่มีภัยเวรต่อใครๆ เพราะผู้เช่นนั้นถึงพร้อมด้วยจรรยามารยาท นำความสุขความเจริญมาสู่ตนและหมู่คณะ

จึงขอสรุปผลแห่งความดีที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามศีล ๕ ซึ่งพระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงอานิสงส์ที่เกิดขึ้นกับคนทั้งที่เป็นเชิงปัจเจกและเชิงสังคมไว้ ดังนี้

เว้นศีลใดเสียแล้ว ที่พึง (อื่น) ของกุลบุตรพระศาสนาหาไม่ ใครเล่าจะพึงกล่าวกำหนดอานิสงส์ของศีลนั้นได้ น้ำคือศีลย่อมชำระมลทินอันใดของสัตว์มีชีวิตในโลกนี้ได้ แม่น้ำใหญ่ทั้งหลายคือแม่น้ำคงคาก็ดี ยมุนาก็ดี สรัสวดีก็ดี มหิก็ดี หากอาจชำระมลทินอันนั้นได้ไม่ ศีลที่บุคคลรักษาก็ดีแล้วเป็นอริยศีลนี้ มีความเย็นยิ่งนัก ย่อมระงับความเร่าร้อนใดของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ได้ ลมเจือฝนก็ระงับความเร่าร้อนอันนั้นไม่ได้ และแม่แก่นจันทร์แดงก็ระงับไม่ได้ สร้อยมุกดาแก้วก็แก้ไม่ได้ แม้วมกาก็แก้ไม่ได้ กลิ่นที่เสมอด้วยกลิ่นศีล ซึ่งฟุ้งไปได้ทั้งที่ตามลมและทวนลมเท่าๆกัน จักมีแต่ที่ไหน สิ่งอื่นที่จะเป็นบันไดขึ้นสู่สวรรค์ หรือจะเป็นประตูในอันที่จะยังสัตว์ให้เข้าไปสู่พระนครนิพพาน อันเสมอด้วยศีลจักมีแต่ที่ไหน พระราชาทรงประดับแล้วด้วยมุกดาและมณี ก็ยังงามไม่เหมือนนักพรตผู้ประดับด้วยเครื่องประดับคือ ศีล แล้วงาม ศีลย่อมกำจัดภัยมีอิตตานวาทภัยเป็นต้น ได้โดยประการทั้งปวง ศีลย่อมยังชื่อเสียงและความร่าเริงให้เกิดแก่ผู้มีศีลทุกเมื่อ กถามุข

^{๓๒} อ.ทสก. (ไทย) ๑๔/๑/๓๒๐.

^{๓๓} กรมศิลปากร, **มิลินทปัญหา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระวิสุทธิวงศาจารย์(สูง ธัญญาโก), (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๒.

^{๓๔} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑**, หน้า ๒๑.

แสดงอานิสงส์ของศีลอันเป็นมูลแห่งคุณทั้งหลาย อันมีปกติทำลายกำลังแห่งโทษทั้งหลาย สาธุชนพึงทราบด้วยประการฉะนี้แล

จากที่ได้ศึกษาคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ทั้งส่วนที่เป็นเชิงปัจเจกและส่วนที่เป็นเชิงสังคม ทำให้ทราบว่าคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดมาลอยๆ แต่คุณค่าและความสำคัญจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมิบุคคลทั้งที่เป็นเชิงปัจเจกคือเฉพาะตัวของคนแต่ละคน และที่เป็นเชิงสังคม หมายถึงตนหมู่มากหรือคนหมู่ใหญ่ ส่วนใหญ่ยินยอมพร้อมกันลงมือประพฤติปฏิบัติตามศีล ๕ แล้ว ศีล ๕ นั้นแหละจะทำหรือส่งเสริมให้บุคคลแต่ละคนและคนหมู่ใหญ่กลุ่มใหญ่ เป็นคนที่มีคุณค่าและความสำคัญขึ้นมาอีกทีหนึ่ง ฉะนั้น ศีล ๕ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มีคุณค่าและความสำคัญมากต่อมวลมนุษย์ ทั้งนี้เพราะศีล ๕ เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุด และเป็นสิ่งที่มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามได้ง่ายที่สุด หากประพฤติปฏิบัติศีล ๕ ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว คนจะกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นคนดีที่สุดในบรรดามนุษย์ด้วยกัน เพราะศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรมคือ เป็นธรรมสำหรับฝึกปฏิบัติขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุดนั่นเอง

๒.๓ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๓๔} ได้กล่าวถึง ศีลกับเจตนารมณ์ทางสังคมว่า ศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ศีลขั้นพื้นฐานหรือขั้นต้นที่สุด ก็คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกาย วาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมศีลของตน ศีลขั้นต้นสุดนี้ นิยมเรียกกันว่าศีล ๕ ศีลอย่างนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนตามฐานะที่มันเป็นธรรม คือ คำแนะนำหรือหลักความประพฤติ ซึ่งผู้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติยอมก็ให้เกิดผลดีหรือผลร้ายไปตามกฎแห่งกรรมดา ถ้าผู้ใดเห็นชอบว่าตนควรประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ยกเอาข้อธรรมขั้นศีลเหล่านี้มาเป็นข้อปฏิบัติของตน เพียรพยายามตั้งใจทำตามนั้น ถือกันว่า ถ้าเขาปฏิบัติได้แม้เพียงศีล ๕ ก็สมควรแก่การเรียกว่าเป็นชาวพุทธ

พระมหาปัญญา ขยปญฺโญ (ดาบพลหาร)^{๓๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเมตตุมิฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน” เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรม

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๓๕} พระมหาปัญญา ขยปญฺโญ (ดาบพลหาร) “การเมตตุมิฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๔.

ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของเกม และพฤติกรรมในการเสพเกมปัจเจกบุคคล ที่ดำเนินชีวิตตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยม (Materialism) เชิงบริโภคนิยม โดยเห็นว่าความสุขทางกายเป็น เรื่องสำคัญและมีค่าสูงสุดในชีวิต และปัจเจกบุคคลประเภทนี้นับวันแต่จะเพิ่มปริมาณขึ้นโดยลำดับ ในขณะที่เดียวกัน ปัจเจกบุคคลที่มีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตแบบเจตนานิยม (Idealism) ซึ่งถือว่าความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่จิตใจ ได้ลดปริมาณลงโดยลำดับ หลักความจริงทางศีลธรรม (Morality) ถูกเมินเฉยจากสังคม ปัจเจกบุคคลในสังคมมองสาระหรือแก่นสาร (Substance) ของชีวิตสวนทางกับหลักความจริงทางธรรมชาติ จนเกิดปัญหาทางสังคมโดยส่วนรวม ซึ่งปัญหาทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเรื่องที่หนักหนาสาหัสมาก เกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะยื่นมือเข้ามาปกป้องเยียวยาให้หายขาดจากสังคมได้

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ^{๓๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาทัศนคติเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธไทยปัจจุบัน ศึกษากรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนทั่วไปในปัจจุบันจะดำเนินชีวิตโดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ชนิดใดเลยนั้น เป็นไปไม่ได้มีเพียงพนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ที่เชื่อว่า จะดำเนินชีวิตได้โดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ ไม่ใช่สิ่งผิดธรรมชาติจากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปพบว่าชาย หญิง เห็นต่างกันเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่าการไม่ฆ่าสัตว์มีประโยชน์ และกลุ่มที่เห็นว่าไม่มีประโยชน์ โดยแบ่งประโยชน์เป็น ๒ อย่างคือ ประโยชน์ด้านจิตใจ และประโยชน์ตนกับประโยชน์ผู้อื่น ส่วนนักวิชาการเห็นว่าการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีประโยชน์ทำให้ไม่มีการเบียดเบียนระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และระหว่างมนุษย์กับสัตว์อื่นจะช่วยให้เกิดความเมตตา กรุณาต่อกันมากขึ้น

พระมหาสารวย ญาณสวโร (พินดอน)^{๓๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ห้าที่มีต่อสังคมไทย” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม สรุปได้ ๒ ประเด็นคือ ด้านสังคม เป็นโทษทางสังคมคือเป็นสิ่งที่ชาวโลกติเตียน (โลกวิฆะ) นำความอับอายเสื่อมเสียมาสู่วงศ์สกุล เพราะคนที่เสพสุราเมรัย และของมีนเมาจะกระทำการทุกอย่างได้โดยไม่รู้ตัว เช่น เสพสุราเมรัยและของมีนเมาแล้วฆ่าสัตว์ เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เสพสุราแล้วลักทรัพย์ คือ นื้อโกง ทุกจริตต่อหน้าที่ เป็นต้น

^{๓๖} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนคติเรื่องศีลห้าของชาวพุทธไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๘.

^{๓๗} พระมหาสารวย ญาณสวโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีล ข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๒.

เสพสุรามรย์และของมีนเมาแล้วกระทำให้หมดความละอาย หมดความเกรงกลัวการทำชั่วทั้งปวง และด้านตนเองเป็นโทษ ธรรมที่ให้ผลประโยชน์ในชาตินี้ ทำให้สติปัญญาเสื่อมถอย ทำให้ขาดความเคารพยำเกรงไม่มีใครเชื่อถือและสุดท้ายจะมีปัญญาเสื่อมถอยกลายเป็นคนบ้าในที่สุด

พระมหาอิสระ สิงห์เปีย^{๓๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาอทินนาทานตามพุทธจริยศาสตร์เถรวาทในบริบทสังคมไทย” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การปฏิบัติเคร่งครัดต่อหลักศีลธรรมหรือพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานตลอดชีวิตนั้น เป็นสิ่งยากลำบากมากเพราะทุกคนมักเผชิญกับสถานการณ์บางอย่างที่เป็นเหตุจูงใจให้กระทำอทินนาทานในบางครั้ง บางคนแม้จะรู้ว่าการกระทำอทินนาทานเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย แต่ก็ตัดสินใจเลือกกระทำเพราะไม่สามารถเอาชนะใจตนเองได้ การกระทำอทินนาทานนั้น ไม่ว่าจะกระทำเพื่อประโยชน์หรือวัตถุประสงค์อื่นใด ทางพุทธจริยศาสตร์ถือว่าเป็นความชั่วทั้งสิ้น พุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการหาทรัพย์ แต่ปฏิเสธการหาทรัพย์โดยการกระทำอทินนาทานในรูปแบบต่างๆ เพราะเป็นการกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นทุกข์ การกระทำเช่นนั้นย่อมไม่สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “สิ่งใดไม่เป็นที่รักที่พอใจของเรา สิ่งนั้นไม่เป็นที่รักที่พอใจของคนอื่น เราจะนำสิ่งนั้นไปผูกกับผู้อื่นได้อย่างไร”

พระมหาภายิต สุขวรรณดี (สุภาสิโต)^{๓๙} ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การรักษาศีล ๕ ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ จากการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษามีการรักษาศีล ๕ บางวันมากกว่าทุกวัน มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูง และมีความสนใจในพระพุทธศาสนามาก แต่มีการศึกษาหลักธรรมในวันอาทิตย์มีน้อย

พระสรวิชัย อภิปัญญา (ดวงชัย)^{๔๐} ได้เขียนบทความเรื่อง “แนวทางการแก้ปัญหาวิกฤติทางศีลธรรมของวัยรุ่น” จากการศึกษาพบว่า วิกฤติทางศีลธรรมของวัยรุ่นเกิดจากการ

^{๓๘} พระมหาอิสระ สิงห์เปีย, “การวิเคราะห์ปัญหาอทินนาทานตามพุทธจริยศาสตร์เถรวาทในบริบทสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๘.

^{๓๙} พระมหาภายิต สุขวรรณดี (สุภาสิโต), “การรักษาศีล ๕ ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์”, งานวิจัยอิสระ, (สถาบันวิจัยญาณสังวร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๔๐} พระสรวิชัย อภิปัญญา (ดวงชัย). “แนวทางการแก้ปัญหาวิกฤติทางศีลธรรมของวัยรุ่น”, ใน **รวมบทความประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ ๗** เนื่องในวันวิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก ในประเด็น “พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก” ๒๓ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๒ - ๑๑๕.

ดำเนินงานตามนโยบายของภาครัฐที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจส่งเสริมค่านิยมทางวัฒนธรรมมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อประกอบอาชีพมากกว่าการดำรงชีพ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางศีลธรรมของวัยรุ่น เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติทางศีลธรรมด้านค่านิยม ปัญหายาเสพติด การก่ออาชญากรรมทางเพศ และการกระทำความรุนแรงของวัยรุ่น

พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม)^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๗”^{๔๕} จากการศึกษาวิจัยพบว่า คุณค่าของศีลทางสังคม คือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับการแสดงออกทางกาย วาจาให้เรียบร้อย เกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจในสมาชิกของสังคมประกอบด้วยเมตตา และกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ศีลจึงมีความเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัด หยาบประณีต ด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรม นั่นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิ แม้เพียงศีล ๕ ที่ประพฤติอย่างถูกต้อง ก็จัดว่าเป็นผู้มีศีลอย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

วัฒนา มูลเมืองแสน^{๔๖} ได้เขียนบทความเรื่องแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับศีล ๕ ข้อตามสมุจฉาจาร เพื่อแก้ปัญหาการกระทำผิดทางเพศในสังคมปัจจุบัน บทความนี้เป็นการนำแนวคิดหรือมุมมองทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อระงับยับยั้ง รวมไปถึงการหาทางป้องกัน ให้ปัญหาการกระทำผิดทางเพศในสังคมไทยและสังคมโลกบรรเทาเบาบางลงได้บ้าง ซึ่งแนวคิดทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวคือหลักศีล ๕ ข้อตามสมุจฉาจาร โดยเหตุผลที่ว่าศีล ๕ นั้นได้เป็นที่ยอมรับโดยการประกาศว่าเป็นศีลธรรมสากล คือ หลักศีล ๕ นี้ ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันโลกจะมีแต่ความสุข สงบ สันติ โดยเฉพาะแนวคิดหรือมุมมองทางพระพุทธศาสนาในศีล ๕ ข้อที่ ๓ หากมีการนำไปแจ้งบอก ให้ความรู้ความเข้าใจโดยวิธีการใดๆ เพื่อนำไปสู่ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป สังคมจะสงบสุข หากสามารถทำได้ตามแนวคิดนี้

^{๔๔} พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๐.

^{๔๖} วัฒนา มูลเมืองแสน, “แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับศีลห้าข้อตามสมุจฉาจาร เพื่อการแก้ปัญหาการกระทำผิดทางเพศในสังคมปัจจุบัน”, ใน รวมบทความประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนา นานาชาติ ครั้งที่ ๗ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ในประเด็น “พระพุทธศาสนากับการฟื้นฟูจากวิกฤติการณ์โลก” ๒๓ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑ - ๑๐๑.

วิกฤติการณ์ของโลกเกี่ยวกับปัญหาเรื่องอาชญากรรมทางเพศ หรือวิกฤติการณ์เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศของสังคมไทยและสังคมโลกหรือการกระทำผิดทางเพศจะลดลงได้ไม่มากนักน้อย

ส.ศิริรักษ์^{๔๓} กล่าวว่า ความสำคัญของจริยศาสตร์ การสอนศาสนาในโรงเรียน ทั้งในกรุงและหัวเมืองจะต้องให้มีขึ้น ให้มีความวิตกไปว่าเด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากศาสนา จนเลยเป็นไม่มีธรรมในใจมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จะถือว่าเหมือนอย่างทุกวันนี้ คนไม่รู้อะไรก็มีมาก ต่อภายหลังถ้าไม่เล่าเรียน คงจะประพัตติตัวดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้น หาถูกไม่ คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปหาทางทุจริตโดยมาก ถ้ารู้บ่อยก็โกงไม่ใคร่คล่องตาโกงไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องขึ้น และโกงพิสดารมากขึ้น การที่คิดให้รู้อ่านอักขรวิธี ไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีและชั่ว เป็นแต่ได้วิธีสำหรับจะเรียนความดีความชั่วได้คล่องขึ้น” วิชาหน้าที่พลเมืองที่ดี ศีลธรรมจรรยาที่ดี จะมีความหมายแก่ผู้เรียนก็ต่อเมื่อผู้สอนเชื่อ และเข้าใจตามระบบจริยธรรมพยายามชี้แจงแสดงจุดอ่อนและจุดเด่นของระบบนั้นให้เยาวชนเห็น เช่น การสอนเรื่องศีล และนำเรื่องศีลมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

สุมาลี มหณรงค์ชัย (ศีลปาโล)^{๔๔} กล่าวว่าศีลห้าเป็นหลักพื้นฐานของผู้ครองเรือน เป้าหมายเพื่อการเป็นมนุษย์ที่แท้คือ การไม่เบียดเบียนกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข เป็นระเบียบเรียบร้อยเพราะมีความหมายกว้าง รับรู้ และเข้าใจกันอย่างนี้ ทำให้ศีลห้าซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องใกล้ตัวเรามากกลายเป็นเรื่องที่เราสนใจกันน้อย ความเข้าใจคลาดเคลื่อนของชาวพุทธเราเอง ความเข้าใจผิดเหล่านี้ส่งผลให้ภูมิปัญญาแบบพุทธกลายเป็นส่วนเกินในสังคม ไม่ใช่ความรู้แก้ปัญหาให้บุคคล (รวมทั้งสังคม) ไม่ได้ แต่เป็นเพราะที่ผ่านมากคนเป็นจำนวนมากไม่เข้าใจแก่นแท้ของคำสอน ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องที่เราต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก

เสวริย์ ตะโพนทอง , กุลกัญญา ณ ป้อมเพ็ชร และมนตรี คู่ควร^{๔๕} กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องความหมายของศีล และรู้ว่าการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นการละเมิดศีล ๕ โดยจะรับรู้เรื่องศีล ๕ จากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ ส่วนพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นิสิตนักศึกษาจะละเมิดศีลข้อ ๑ เพราะต้องตบยุงหรือแมลงที่มา

^{๔๓} ส.ศิริรักษ์, “คัมภีร์สองจริยศาสตร์”, บทพิจารณาว่าด้วยธรรมะและอธรรมในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาสยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๔๔} ศีลปาโล, ศีลห้า ฉบับคู่มือรักษาใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๔๕} เสวริย์ ตะโพนทอง, กุลกัญญา ณ ป้อมเพ็ชร และมนตรี คู่ควร, “พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษารัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร”, งานวิจัยอิสระ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

รบกวน ละเมิดศีลข้อ ๒ โดยทุจริตในการสอบ ลอกการบ้านหรือรายงานของเพื่อน ละเมิดศีลข้อ ๔ โดยเล่าเรื่องไม่ตรงกับความเป็นจริงต่อพ่อแม่และละเมิดศีลข้อ ๕ โดยดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สำหรับศีลข้อ ๓ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยละเมิดหรือนานๆ ครั้งจึงจะทำผิดศีลข้อนี้ เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่จะรักและซื่อสัตย์ต่อแฟน สำหรับความแตกต่างทางพฤติกรรม การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันพบว่า เพศชายจะละเมิดศีลข้อ ๓ มากกว่าเพศหญิง

พรพรพร ยกเชื้อ^{๘๖} ได้วิเคราะห์หลักคำสอนเรื่องศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา และความเกี่ยวโยงของเรื่องศีลกับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ในการศึกษาผู้วิจัยได้ ศึกษาข้อมูลด้านเอกสารจากพระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและแนวความคิด ทางอาชญาวิทยา ประกอบกับการศึกษาโดยวิธีสัมภาษณ์ผู้ต้องขังจำนวน ๓๐ คน ซึ่งส่วนใหญ่ มีความผิดทางอาญา เกี่ยวกับทรัพย์ จากการศึกษาพบว่า ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือ ทำร้ายชีวิต เว้นจากการลักขโมยหรือนื้อโกง เว้นจากการประทุษร้ายในกาม เว้นจากการ พุดเท็จหรือ พุดหลอกลวง เว้นจากการดื่มสุราเมรัยหรือสิ่งเสพติดต่างๆ เป็นศีลพื้นฐานของ พระพุทธศาสนา การละเมิดศีล ๕ นับได้ว่าเป็นทั้งความผิดในแง่ศีลธรรมและในแง่อาชญากรรม ในทัศนะของกฎหมายและอาชญาวิทยา นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังมีความสอดคล้องกับ หลักอาชญาวิทยา ที่ว่า อาชญากรรมมีสาเหตุจากบุคลิกภาพของบุคคลและปัจจัยอื่นๆ ภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้น ยังพบในการวิจัยภาค สนามว่า ผู้กระทำความผิดนั้น มีความรู้และมีความคำนึงในศีล ๕ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศาสนามีความสำคัญต่อการควบคุม อาชญากรรม แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม การแก้ไขปัญหา อาชญากรรมในสังคม จึงต้องอาศัยศาสนาและปัจจัยอื่นๆ ประกอบกัน

ระวี ภาวิไล^{๘๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล การรับปฏิบัติตามบทบัญญัติทางจริยธรรม ซึ่งประสบการณ์ของอดีตชนได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นเครื่องจรรโลงความมั่นคงและความผาสุกของ สังคมมนุษย์ คือ การสำรวมกาย วาจา ศีล คือ วินัย ศีล คือ ความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายและล่อใจ ต่างๆ ศีล คือการละเว้นการเบียดเบียนสรรพชีวิต ศีล นี้ คือระบบฝึกฝนเพื่อพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล เมื่อแต่ละบุคคลพัฒนาแล้ว สังคมซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลจึงจะมีสภาพเป็นสังคมอารยชนได้”

^{๘๖} พรพรพร ยกเชื้อ, “พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย : ศึกษาความคำนึงเรื่องศีล ๕ ของผู้กระทำความผิดในเรือนจำกลางคลองเปรม”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

^{๘๗} ระวี ภาวิไล, “การสำรวจความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาของ เยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร”, งานวิจัยสำนักวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐).

อีกความหมายหนึ่ง “ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย” และศีล คือ สิ่งที่ทำแนกคนออกจากสัตว์ ระบบการศึกษาของชาติ ระบบการเรียนรู้ของคนจำต้องเริ่มต้นด้วยศีลจะต้องศึกษาเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติให้เข้าถึงแก่นแท้ของศีลก่อนสิ่งอื่น”

บัณฑิต ศรีไพศาล^{๘๘} อดีตผู้อำนวยการศูนย์วิจัยปัญหาสุรา ได้เล่าถึง และพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเด็กและเยาวชนให้ฟังว่า จากการสำรวจพบว่า เยาวชนชายร้อยละ ๒๐ – ๔๐, หญิงร้อยละ ๕ – ๒๔ มีประสบการณ์การดื่มสุราแล้วในชีวิต แม้อายุไม่ถึงที่กฎหมายกำหนด โดยสัดส่วนของผู้ที่เคยดื่มๆในชีวิตในกลุ่มเยาวชนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา จำแนกตามระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายและเพศสองในสามของเยาวชนชาย และเกือบครึ่งของเยาวชนหญิง ดื่มใน ๓๐ วัน

ผลสำรวจที่ออกมาถือว่าไม่น้อยที่ไทยเรามีเยาวชนตกเป็นทาสของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นั่นอาจเป็นเพราะเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้าถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ง่ายหรือไม่อย่างไร นพ.บัณฑิต ศรีไพศาล ได้เสนอคำแนะนำว่าต้องมีการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่มุ่งเป้าหมายที่กลุ่มเยาวชน เช่นการควบคุมการจำหน่ายเหล้าปั่น ควบคุมแหล่งที่มาของเครื่องดื่มๆ และสถานที่ดื่มๆ เพื่อไม่ให้ ๑ ข้อ จากศีล ๕ ข้อเป็นเพียงการท่องจำของวิชาศาสนาพุทธเพียงเท่านั้น

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน^{๘๙} ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของศีล ๕ ไว้ว่า เนื่องจากพระพุทธเจ้าเล็งเห็นว่า โลกจะสงบสุขได้ก็ต่อเมื่อปัจเจกชนแต่ละคนเคารพในสิทธิของกันและกัน และทรงเห็นว่าศีล๕ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเก่าแก่ของโลกมีประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ จึงทรงยอมรับศีล๕ ไว้ในพระพุทธศาสนา หลักการสำคัญที่ทรงบัญญัติศีล ๕ เพราะทรงเล็งเห็นว่า สัตว์ทุกจำพวกรักชีวิตของตน ไม่ปรารถนาที่จะให้ใครอื่นมาทำลายชีวิตของตน ดังนั้น เมื่อเรารักชีวิตเรา คนอื่นเขาก็รักชีวิตของเขาเหมือนกัน ฉะนั้นจึงไม่ควรทำลายชีวิตคนอื่น เมื่อคนเมตตาต่อกันความสงบสุขก็เกิดขึ้น

ธนพร อนุเคราะห์กุล^{๙๐} ได้ศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ มีความประสบผลสำเร็จและมีความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่ดีขึ้น เพราะทำให้

^{๘๘} บัณฑิต ศรีไพศาล, *เปิดปัญหาเยาวชนกับสุรา*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.thaihealth.or.th> [๘ ธันวาคม ๒๕๕๓].

^{๘๙} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน และทวี ผลสมภพ. *หลักพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๙๐} ธนพร อนุเคราะห์, *วิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ*, (วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐).

นักเรียนมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี นักเรียนมีความรู้และเข้าใจในหลักการของพระพุทธศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และเข้าใจว่าการเรียนการสอนโดยการใช้รูปแบบของหลักของไตรสิกขาเป็นสิ่งที่สามารถที่จะกระทำได้ ถ้าทุกฝ่ายมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติด้วยความตั้งใจจริง โดยมีการประสานงานกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยมีความมุ่งหมายอยู่ที่การพัฒนาตัวของผู้เรียนที่มีการพัฒนาไปพร้อมกันในทุกๆด้าน

พรพานิ ทับทิมโต^{๕๑} ได้ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝังให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาเล่าเรียนทางด้านวิชาการด้วย โรงเรียนที่ใช้หลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า นำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงหลักพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปพร้อมๆกันกับการรู้ถึงวิชาการความรู้ทั้งหลายที่โรงเรียนสั่งสอนให้แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือโรงเรียนเน้นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นหลักความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายที่โรงเรียนเรียกว่าวิชาชีวิต มากกว่าทางด้านวิชาการที่โรงเรียนทั่วไปสั่งสอน และจะเน้นการปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังปลูกฝังคุณงามความดี ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมลงสู่เด็กด้วยการปฏิบัติที่จะนำผู้เรียนเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนทั้งหลายได้ ซึ่งจุดนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังคุณธรรมลงสู่เด็กและเยาวชนไทย ให้มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความดีงาม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เยาวชนไทยทั้งหลายกลายเป็นทรัพยากรที่ดีของชาติ และพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจสืบไป

ศาสตราจารย์ นพ.เชวง เตชะโกศยะ^{๕๒} ให้แนวคิดในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน เอาไว้ว่า คนเราถ้าไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อพ่อ แม่ ต่องาน ต่อแผ่นดิน และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเขา จะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบ เขาจะไม่รับผิดชอบในหน้าที่ของเขาที่ต้องทำความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ได้อย่างไรนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นผลลัพธ์ที่จะสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เขาเป็นอย่างคั่นเอง และมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องมีครู ๓ สถานะ เป็นต้นเหตุ คือ ครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน/สถานศึกษา และ ครูที่เป็นคำสอนในศาสนา เพราะบุคคล ๓ จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง ๑. บุพการี ๒. ครู ๓. พระสงฆ์ เท่านั้น ที่

^{๕๑} พรพานิ ทับทิมโต, การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในเยาวชน ศึกษากรณี โรงเรียนทอสี, (วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), (บทคัดย่อ)

^{๕๒} เชวง เตชะโกศยะ, การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.jariyatam.com/moralcultivation> (๑๖ มกราคม ๒๕๕๕).

อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดเหตุ หรือเหตุไม่ครบถ้วน ผลคือ คุณธรรม และจริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง

สรุปผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ศีล ๕ เป็นระบบควบคุมการแสดงออกทางกาย วาจา และระเบียนว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน อีกด้านหนึ่ง ศีล ๕ เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธทั้งหลายต้องศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบ